

ՄԻՈՒՆ

ԱՄՆԱՍԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐՈՒՍԱԴՆԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹՅՈՒՆ ՀԻՌԱՅՆ ԹԱԳԱՌՈՐԸ ԵՒ ՏԻՆԱԼ ԹԱԳՈՒՇԻՆ

1955 ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ

ԹԻԻ 4-5

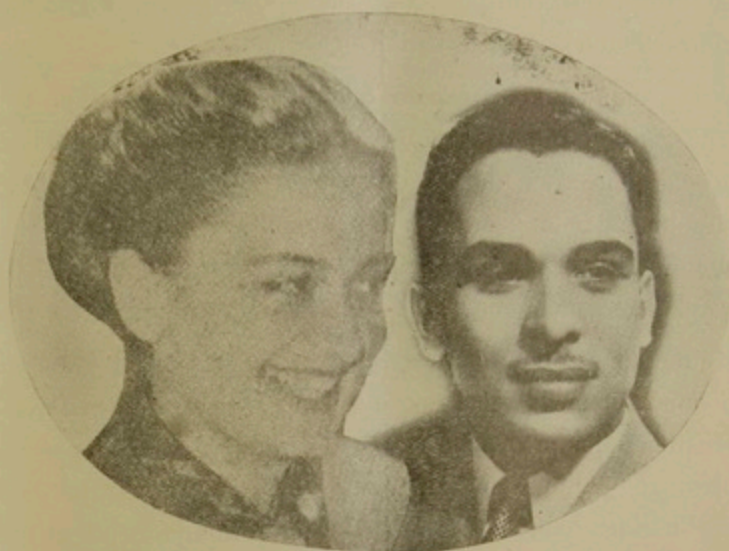
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեան օրեր		երես
		97
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ		
— Ս. Բարուքեան Տանարի նորագութեան հարցը		99
— Քահանայութեան 25ամեայ Յոբէլեան Տիրան Արեւիկա. Ներսիսեանի		102
ԿՐԹՆԱԿԱՆ		
— «26 առ, այլ յարեաւ»	ԶԱԻԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ Զ.	105
ԲԱՆԱՍՏԵՂՄԱԿԱՆ		
— Վարանդիկ	ԵՂԻՎԱՐԴ	109
— Յոյսը	Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ	112
— Փափաք	» »	112
— Երգ կեանքի ու մահուան	ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ	113
ԳՐԱԿԱՆ		
— Յակոբ Պարոնեան	Յ. ՕՇԱԿԱՆ	115
ՊԱՏՄԱ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ		
— Պայ Արեւիկունի	ՀՐԱՆԴ Բ. ԱՐՄԷՆ	120
ԿՐԹՆԱ - ՊԱՏՄԱԿԱՆ		
— Գործք Առաքելոցը	ՊԱՐԳԵՒ ՎՐԻ. ՎՐԹԱՆԷՍԵԱՆ	125
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ		
— (Խել) Յովնանէս Թլուրացի	Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ	129
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ		
— Աւստրալիոյ Հայ գաղութը	ԱՍՈՂԻԿ Ծ. ՎՐԻ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ	134
Բարձ. Խաղ Սրբազանի այցելութիւնը Յորդանանի Հիւսէյն Քաղաւորին		138
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ		
— Հեռագիրներ		139
— Եկեղեցական - Բեմական		139
— Պատճառական		142
— Այս տարուան ուխտաւորութիւնը		143
— Քառասնամեակ Ապրիլեան Եղեռնի		143
Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահին կոչը		144

ՍԻՈՆ-ի Տարեկան բաժնեգինն է՝
բոլոր երկիրներու համար՝ Անգլ. Շիլին 20

«سيون» مجلة ارمنية شهرية، دينية، ادبية، ثقافية، اللغة والبيان

"SION," an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology
Printed in JERUSALEM

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Ապրիլ ամիսը, Յորդանանի բովանդակ ժողովուրդին համար, իրական բերկրանքի առիթ մը եղաւ, որովհետեւ այս գեղածիծաղ ամսուան մէջ էր որ տեղի ունեցաւ Նորին Վեհափառութեան՝ Հիւսէյն Ա. ի, մեր պատուական ու երեսասարդ քաղաւորին ամուսնութիւնը ընդ ազնուադուխտ Տինա-ի: Այս բարեբասիկ ու երջանկաւաս պարագան բաղքը զգացումներով կը լեցնէ ոչ միայն Յորդանանի, Նորին Վեհափառութեան հպատակներուն սիրքը, այլեւ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ նախ բոլոր Արաբ արեւակից ժողովուրդներուն՝ ինչպէս նաեւ բարեկամութեամբ եւ համակրանքի նայուածով զեպի Յորդանան եւ իր սրբատեմ Տունը նայող օտար երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն:

Հաշիմական գահը գոյութեան եկաւ դժնդակ օրերու եւ քաղաքական
դժուարին պայմաններու մէջ, երբ ի յերկիր կը կործանէին բազմաքիւ գահեր
եւ տէրութիւններ: Այս պարագան ինքնին փաստ մըն է թէ Նորին Վեհափա
ռութեան մեծ հայրը եւ յաջորդները որքան ողջամիտ, լրջախոհ եւ ժողովրդա
նուէր եղան եւ կը շարունակեն ըլլալ, գրաւելով իրենց հպատակներուն սէրը
եւ շուրջիններուն բարեկամութիւնը:

Մեր երիտասարդ եւ պատուական բազաւորը, Հիւսէյն Ա., կը վայելէ
այսօր զուրգուրանքն ու հաւատարմութիւնը իր բոլոր հպատակներուն, շնորհիւ
իր ազնուական բարեսրտութեան, վեհանձնութեան եւ այն մեծ նուիրումին՝
զոր ան ունի իր բոլոր հպատակներուն նկատմամբ: Վասնզի նշմարիտ վեհա
պետները անոնք են՝ որոնց անձնատուրութիւնը գոյատուրած է զիրենք ծնող
ցեղին հոգւոյն եւ արեան ամենէն մաքուր ձիրքերովը:

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը՝ որ Հիւսէյն Ա. Թագաւորի եր
ջանկայեացակ նախորդներուն եւ այժմ իր Վեհափառութեան դրօշին եւ
հովանաւորութեան ներքեւ լինի կը վայելէ խաղաղութեան, յառաջդիմութեան
եւ մարդասիրութեան բոլոր բարիքները, իր երախտագէտ Պետին, ամբողջ Միա
բանութեան եւ Յորդանանի հպատակութեամբ հայ ժողովուրդին հետ, սրտեանց
զգացմամբ եւ հրնուանով կը բերէ իր մասնակցութիւնը այս ընդհանուր ու
րախտութեան, աղօթելով որ Տէրը անսասան պահէ Հաշիմական գահը եւ մեր
երիտասարդ ու բազմաշնորհ բազաւորին, Հիւսէյն Ա.ի, պարգեւէ երկար եւ
երջանիկ տարիներ, որպէսզի Նորին Վեհափառութիւնը եւ իր շնորհազեղ
Թագունին երկարօրէն, մինչեւ խոր ծերութիւն, վայելեն իրենց հպատակնե
րուն սէրն ու զուրգուրանքը:

Այս բարեպաշտն առիթով կը կրկնենք մեր եկեղեցւոյ դարաւոր մաղ
րանքը, ազնուասիրտ եւ աստուածասէր բազաւորներուն ձօնեղբուծ. «Թա
գաւոր փառաց Աստուած Հոգիդ կենդանաւոր, նորոգեա հանապազ զկեն
դանութիւն եւ զերջանկութիւն մերոյ բազաւորին, զի օրհնեսցուք զքեզ, Տէր, ա
յժմ եւ յաւիտեան»:

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻԹ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1955

≡ ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ ≡

ԹԻԻ 4-5

ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Համաձայն երեք Պատրիարքարաններու, Յունաց, Լատինաց և Հայոց կողմէն որոշուած մասնագէտ ճարտարապետներու ցարդ ներկայացուցած տեղեկագիրներուն, և Երուսաղէմի Կառավարիչ՝ Ն. Վ. Հասան էլ Գաթիպի հրահանգներուն, կազմուած են արդէն մասնագիտական դիւաններ, ուսումնասիրելու համար Ս. Յարութեան Տաճարին զանազան մասերը, թէ յարանուանական և թէ հաւաքական իրենց բաժիններովը. սկսուած այս ուսումնասիրութեանց արդիւնքը յետոյ պիտի հաղորդուի Կառավարութեան:

Ա. — Մասնագէտ ճարտարապետներու քննութեանց արդիւնքէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Ս. Յարութեան զմբէթը վեր բռնող սիւները անհրաժեշտաբար պէտք ունին պէրօն աւմէի նոր ամրացումներու, ինչպէս նաև իւրաքանչիւր սիւնին առնցքին մէջն ու շուրջը պէտք է դրուին ճառագայթաձեւ թանձրամածէ շինուած շղթայաձև կառոյցներ, որոնք պիտի նպաստեն այս կերպով զմբէթի ընդհանուր կայունութեան, երկրաշարժերու պարագային:

Բ. — Գալով Յիսուսի Գերեզմանը տաղաւարոյ շէնքի ճեղքուածներուն և զայն վեր բռնող սիւներու թեքումին, յանձնախումբը համաձայն է որ նորոգութեան ենթարկուի ան, փոփոխութեամբը պատերը կազմող քարերու ինչպէս նաև պատերը, սիւներն ու խոյակները իրարու զօդոյ երկաթեայ ամրոցներու:

Մասնագէտները կը յաւելուն նոյնպէս, որ Գերեզմանի շէնքին այժմու կառոյցը չի ներգաշնակուիր Տաճարի ընդհանուր ճարտարապետութեան հետ և հետևաբար զայն պէտք է ենթարկել որոշ բարեփոխութեան, շէնքին կարենալ ընծայելու կրօնական և ընդհանուր կառոյցին հետ հաշտուելու տրամաբանական ոճ մը:

Դ. — Քայքայուելու վտանգին ներքև է նոյնպէս Ս. Յարութեան Տաճարին մուտքը։ Ճակատին վերի մասերը զէպի դուրս չեղած են և զարդաքանդակներուն մեծ մասը մաշած ու փճացած են։ Յանձնաժողովը կ'առաջարկէ խնամքով վար առնել ճակատը և նոյն կերպով վերաշինել և պակաս ու թերի մասերն ալ ամբողջացնել։

Դ. — Անհրաժեշտ է նոյնպէս ընդհանուր քննութեան առարկայ ընել ամբողջ Տաճարի հիմերուն հետ կապ ունեցող ջրհորներն ու ջուրի ճամբաները, և դանոնք խնամեալ և կանոնաւոր դրութեան մը վերածել, առաջը առնելու համար անոնց հիմերուն տուած խոնաւութեան և քայքայումին։

Այսկերպ շուրջ երեսուն տարիներէ ի վեր օրակարգ եղող Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան հարցը կը մտնէ նոր ու վճռական փուլի մը մէջ, իր վրայ հրաւիրելով ուշադրութիւնը ոչ միայն իրաւակից Պատրիարքարաններու, այլ նաև Յորդանանի բարեխնամ կառավարութեան և բովանդակ քրիստոնեայ աշխարհին։

Հակառակ նոր ժամանակներու միտքերուն մէջ ստեղծած մշուշին և կարգ մը նուիրական զգացումներու և հանգանակներու տփռունութեան, այժմու ուխտաւորը Սուրբ Քաղաքը այցելած ատեն, նորէն կ'երգէ իր սրտի խորէն, «Եթէ մոռացայց զքեզ Երուսաղէմ, մոռացի զիս ալ իմ»։ Նորէն նախնաց հաւատքին խորհուրդովն է որ կը համակուին բոլորը, երբ լուռ ու մտաքանչ խմբովին կ'առաջնորդուին Ս. Յարութեան համաքրիստոնէական Մայր Տաճարը՝ ի համբոյր Գերեզմանին Անմահին։

Մէկ կողմէն պատմութիւնը իր քանդակուած ստուերներովը, միւս կողմէն, կրօնքը իր սաւառնոց խորհուրդովը, Ս. Քաղաքի մէջ կը ստեղծեն այնպիսի մթնոլորտ մը, ուր միտքն ու սիրտը կը գտնեն իրենց կարելի սնունդը։ Ուրիշ քաղաքներ, աշխարհի հին և նոր քաղաքակրթութեան ուրիշ ոստաններ, իւրաքանչիւրը իրեն կեդրոն ցեղի մը ինքնուրոյն քաղաքակրթութեան, ոմանք իրենց աճիւնացած աւերակներուն, ուրիշներ իրենց մշտանորոգ փառքի և մեծութեան բոլոր ձևերուն մէջ միակ բան մը կը պատմեն՝ մարդուն մաքի զօրութեան և զիտութեան չափն ու սահմանը։ Այսպէս չզգար մարդ սակայն կրօնի այս մեծ օրօրանին մէջ, կեանքի խորհուրդը հոս ուրիշ ազդեւններով կը խօսի, թե ու թռիչ տալով մտքին ու հոգիին, ելլելու համար ազդերու մասնաւոր զգացումներէն զերիվեր բարձրութեան մը, ուր ամէն ինչ համամարդկային է, աստուածային յայտնութեան մը լոյսով պսակաւոր։

Տակաւին համազգային և միջկրօնական այս Սրբաւայրը կը մնայ կարելի և միակ հանդիպակէտը, տարբեր ժողովուրդներու և կրօններու զիրար ճանչնալու, համամարդկային եղբայրութեան սկզբունքի մեծ դրօշին ներքև, Աստուծոյ զաղափարին լոյսով տեսնելու զիրար, զերծ՝ ցեղի, լեզուի և կրօնի տարանջատ զգացումներէն։

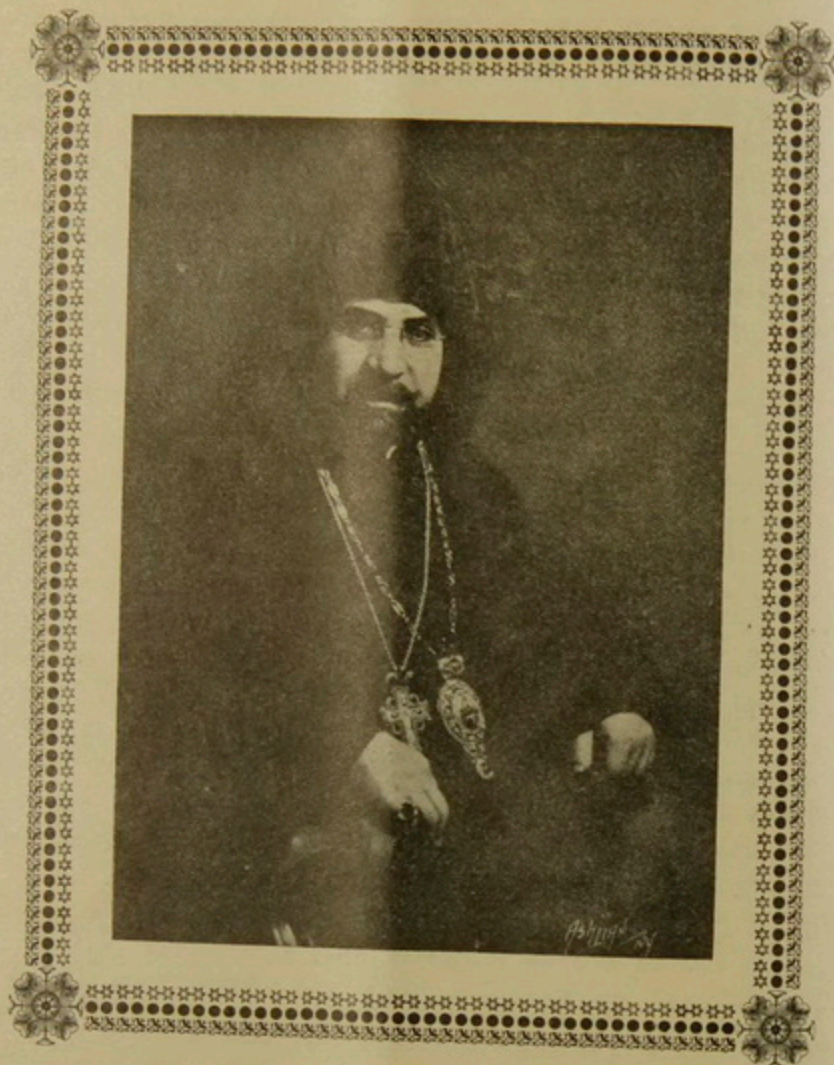
Հայ ժողովուրդն ու իր հոգեւոր իշխանութիւնը, Հայ Եկեղեցին, սրբազան այս քաղաքին մէջ, դարբնով ունեցեր են և ունին այսօր ուշադրաւ և բախտաւոր կացութիւն մը՝ որ նախանձը կրնայ շարժել այլապէս բախտաւոր-

ուած, բայց այս գետնին վրայ անմասն ժողովուրդներու։ Ս. Յակոբեանց դարաւոր Մայրավանքէն դատ, որ Սիոնի դարաւոր ու պատմական բարձունքին վրայ իր շուրջը կը բոլորէ Ս. Հրեշտակապետաց և Ս. Փրկչի մենաստանները և ազգային սեփականութիւն եղող շէնքեր և հողեր, Հայ ժողովուրդը և իր հոգեւոր իշխանութիւնը Տէրունական Սուրբ Տեղերու, Ս. Յարութեան, Ս. Խնրնդեան, Ս. Կուսի Գերեզմանի Տաճարներուն մէջ և Համբարձման լերան վրայ, ունի քրիստոնեայ երկու մեծ եկեղեցիներուն, Յունաց և Լատինաց հետ համահաւասար իրաւունքներ։ Տակաւին նորակազմ Իսրայէլի մէջ ունինք վանքեր, եկեղեցիներ և վանքապատկան ու ազգային կալուածներ ու հարստութիւններ, որոնք այժմու քաղաքական դրութեան հետեանքով ֆիզիքապէս կը մնան անվատուած Մայրավանքէն, իբրեւ մեր սեփականութիւն մեզի վերադառնալէն վերջն ալ։

Եկեղեցական ու ազգային այս մեծ ժառանգութիւնը զոր նախնիք թողուցած են մեզի, դարերով մնացած է հաստատուն և անասան, չնորհիւ ոչ միայն Ս. Աթոռի տիրանուէր և ուխտապահ զաւակներուն, որոնք իբրեւ պահակներ Աթոռը չըջապատող Ս. Տեղեաց և անոնց մէջ մեր ունեցած ազգային իրաւանց, ըրեր են իրենց լաւագոյնը, միշտ վառ պահելով Սիոնի այս բարձունքին վրայ և Տէրունական Ս. Տեղեաց մէջ Աստուծոյ պաշտամունքին լոյսը, այլ մանաւանդ չնորհիւ քրիստոնեայ հայ սերունդներու, որոնք դարերով ազգային այդ նուիրականութիւններուն ի խնդիր տուեր են իրենց խունկն ու ոսկին, իրենց սէրն ու պաշտամունքը, որպէսզի անասան մնայ Ս. Յակոբեանց առաքելական Տունը, Սիոնի բարձունքին՝ հանգչած հայ տապանակ ուխտին, և պահուին Ս. Տեղեաց մէջ մեր իրաւունքները, գերազոյն ժառանգութիւն և մխիթարանք մեր տառապակոծ բայց հաւատաշատ ժողովուրդին։

Վստահ ենք թէ դարաւոր հրաշքի մը զինով և բազմադիմի զոհողութիւններով երաշխաւորուած և մեզի հասած Ս. Տեղեաց մեր իրաւունքները, ինչպէս ասկէ առաջ, այնպէս ալ յետ այսու պիտի շարունակեն զուրգուրանքի առարկան ըլլալ մեր ժողովուրդի բոլոր խաւերէն անխտիր։ Կրօնական այս հրաշալի Տունը իրական փառք մը և մեր ժողովուրդին պատիւ բերող Հաստատութիւն մըն է, որուն հաւասարը չունինք այսօր և որ կը մնայ միակը մեր ազգային և կրօնական ժառանգութենէն։

Ազգային մեր այդ դարաւոր Հաստատութեան հոգեկան հիմնաքարը եղող Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութիւնը երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնն ու ազգը կը դնեն մեծ պարտաւորութեան մը և զոհողութեան մը առջև, որմէ չենք կրնար խուսափիլ ազգովին։ Մեզի կը մնայ իրարու խառնել մեր սիրտերն ու ձեռքերը, արժեցնելու համար դարաւոր մեր իրաւունքը Ս. Քաղաքին մէջ, ինչպէս ասկէ առաջ՝ այնպէս ալ մեր օրերուն։

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱՅ ՅՈՒԵԼԵԱՆ ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԵՐՍՈՅԵԱՆԻ

Ամերիկայի Թեմին Հայ Եկեղեցւոյ Թեմական Խորհուրդը գեղեցիկ մտածումով մը Յորելինական Տարի նշանակած էր 1954 տարեշրջանը, իր Թեմին մէջ հանդիսաւորելու Գեր. Տ. Տիրան Ս. Արքեպս. Ներսոյեանի, նախկին Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց, կուսակրօն քահանայութեան քսանհինգամեակը։ Ուրախ ենք հոս յայտնել կարենալու թէ Ամերիկայի Թեմի զլիսաւոր կեդրոններուն մէջ ամենուրեք սիրով ու յարգանքով տեղի ունեցան յորելինական այս հանդիսութիւնները, իբրեւ յարգանքի ու գնահատման տուրք՝ հօտին կողմէ իր Սրբազան Առաջնորդին բերուած։

Այս սրտազին առիթով, Ամերիկահայութեան Հափ և աւելին ուրախ է նոյնպէս Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը, վասնզի յարգանքի և զնահատութեան առարկայ եղող Գեր. Տ. Տիրան Սրբազանը մին է իր արժանաւոր և տաղանդաշատ Միաբաններէն և եղբայրներէն, որուն տարիներու ծառայութիւնը Ս. Աթոռէն ներս, իբրև ժառ. Վարժարանի և Ընծայարանի ուսուցիչ և ապա տեսուչ, ինչպէս նաև իբրև լաւագոյն զործակից Թորգոմ Պատրիարքին և ազդեցիկ Միաբան Ս. Աթոռոյ, վեր պէտք է նկատել ամէն զնահատանքէ։

Սիրելի և Սրբազան Յորեւեարը ծնած է Այնթապ, 1904 Օգոստոս 23ին, իր երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Երուսաղէմի ժառանգաւորաց Վարժարանին մէջ։ Սարկաւազ ձեռնադրուած է 1926 Հոկտեմբեր 3ին։ 1928 Յուլիս 22ին կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ, ձեռամբ Երանաշնորհ Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքի, վերակոչուելով Տիրան Արեւայ։ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ, Տիրան Արեւան Անգլիա կը մեկնի, իր օժակից ընկերոջը՝ Նորայր Արեւայ Պողարեանի հետ և երկու տարի կը հետևի բարձրագոյն ուսման։

1930ին, Երուսաղէմ դառնալով, ժառանգ. Վարժարանի և Ընծայարանի մէջ կը դասաւանդէ Գրաբարի, Աստուածաբանութեան, Եկեղեցական Պատմութեան և Ս. Գրոց Մեկնութեան դասեր, նոյն առնչքով զանազան վարչական պաշտօններ Ս. Աթոռէն ներս։

1932ին, Տիրան Վարդապետ կը նշանակուի Տեսուչ Ս. Աթոռոյ ժառնգ. Վարժարանին և Ընծայարանին, և շնորհիւ իր կազմակերպչական ու մտաւոր կարողութիւններուն և Թորգոմ Պատրիարքի կրթանուէր ջանքերուն, Վարժարանը կը վերածուի կրթական իրական վառարանի մը։ Թորգոմ Պատրիարքի հրաւերով երկու տարիներ յետոյ Երուսաղէմ կուգան և ուսուցչական մարմին մաս կը կազմեն Շահան Պէրպէրեան ու հանգուցեալ Յակոբ Ոշական, մին յայտնի իմաստասէր և միւսը բազմատաղանդ զրադէտ։ Կը կազմակերպուին Շարաթ երեկոյեան լսարանական հաւաքոյթներ, ժողովրդային հանդէսներ, զրական և իմացական մրցանքներ, ու այս կերպով ժառ. Վարժարանն ու Ընծայարանը կը բոլորէ ուշագրաւ ու բացառիկ շրջան մը, վերածուելով օրինակելի կրթարանի մը։ Բոլոր այս իրադրոժումներուն իրական ոգին և մղիչ ոյժը Գալոցի Տեսուչ Տիրան Վարդապետն էր։

Իբրև ուսուցիչ եղած է միշտ պրպտող և խորաթափանց, առաջնորդելով ուսանողին միտքը սովորական և դասազրքային զիտելիքներէն անդին, նիւթին միջուկին և մտքին բերուելիք բարիքին։ Դասերը իրեն համար առիթներ էին խորանալու գէպի բովանդակը և ըսելու անհրաժեշտը, մզելով աշակերտը դէպի ընդարձակ դաշտը իմացական հետաքրքրութեանց։

Իբրև քարոզիչ, անիկա պատգամախօսն էր Աւետարանի ճշմարտութեանց, բրիտանէական լոյսով վերլուծելու հարցերը և առաջնորդելու հաւատացեալները Քրիստոսի Սիրոյն։ Համոզման ջերմութիւնը և քարոզելու պարզ բայց հարցերը հիմնական վերլուծման ենթարկելու իր կերպը, հաւատացեալ հոգիներուն մէջ կը բանային մէկ կողմէն հոգևոր միութեան քաղցր և միւս կողմէն լուսաւոր ուղիներ դէպի յաւիտենական ճշմարտութիւններ։

1938ին, Թորգոմ Պատրիարքի կարգադրութեամբ կը մեկնի Փարիզ, վաւելու Փոխանորդ - Տեսչի պաշտօնը՝ Վառձապուհ Արքեպս. Քիպարեանի տեղ,

անոր հիւանդութեան պատճառաւ: Յետոյ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Խնամակալութեան խնդրանքին վրայ ու հաւանութեամբը երուսաղէմի Պատրիարքութեան, Տիրան Վարդապետ կը ստանձնէ սոյն եկեղեցւոյ հովուութիւնը, մինչև 1944: Երբ 1943ին Ամերիկայի Առաջնորդ Գեր. Տ. Գարեգին Արքեպս. Յովսէփեանցը կ'ընտրուի գահակալ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Հիւսիսային Ամերիկայի Թեմին Պատգամաւորական Ժողովը Տիրան Վարդապետը կ'ընտրէ իրեն Առաջնորդ:

1945ին իր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու առիթով Եպիսկոպոս կ'օծուի և կը վերադառնայ իր Թեմը ու կը լծուի անոր կազմակերպչական զործին և հոգևոր շինութեան: Իր ջանքերուն շնորհիւ կը կազմակերպուին նոր ծուխեր, կը գնուին և կը կառուցուին եկեղեցական շէնքեր ու սրահներ: Երիտասարդաց կազմակերպութիւններն ու Դպրաց դասերը կ'ընթանան նոր ուղղութեամբ, ունենալով իրենց յատուկ կանոնադրութիւններ և զործունէութեան հաստատ ուղեգիծ: Կը կանոնաւորուին նոյնպէս հոգևորականներու տարեկան համագումարները, այս կերպով ամբողջ Թեմական զործերը կը ստանան որոշ նկարագիր և ուղղութիւն: Տիրան Սրբազանի ջանքերով զործնական հունի մէջ կը մտնէ նոյնպէս Մայր եկեղեցւոյ և Մշակութային Տան կառուցման ծրագիրը, սկսած արդէն իր նախորդներուն օրով: Շնորհիւ իր կազմակերպչական տաղանդին և յոգնիլ չզիտցող ջանքերուն՝ Ամերիկայի Թեմը կը վերածուէր այսպէս զործօն մեքենայի մը, և որուն զլխաւոր մղիչն ու յանձնաձիշը կը դառնար Տիրան Սրբազանը:

Իբրև մաքի մարդ և զրոյ, երուսաղէմի մէջ վարած է տարի մը «Սիոն» Պաշտօնաթերթին խմբագրութիւնը: Փաբիգի մէջ 1938-39, առանձինն խմբագրած է «Մեր Տունը» հովուական ամսաթերթիկը: Ամերիկայի մէջ պատասխանատուն և վերահսկիչն է եղած «Հայաստանեայց եկեղեցի» Պաշտօնաթերթին, ինչպէս նաև Արմէնիոն Կարսիոնի: Հրատարակած է առանձին հատորներով չորս արժէքաւոր գործեր. 1.— Պատարագամասոյց Հայաստանեայց Առաքելական Ուղղափառ եկեղեցւոյ, 2.— Վարդապետական Դիրքը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, 3.— Կարգ նաւակասեաց եկեղեցւոյ, 4.— Քրիստոնէական Մօտեցում մը Համայնավարութեան:

Տիրան Սրբազանը տեսիլք ունեցող հոգևորականն է: Ուսուցչական ասպարէզէն, վարչական, հովուական պաշտօններէն մինչև Թեմական առաջնորդի վերահսկողութիւնը, անիկա եղած է ամենուրեք ծրագրող ու կազմակերպող միտք մը և յուսահատիլ չզիտցող կամք մը: Իր մաքի և հոգեկան շնորհներու լրումին մէջ, անիկա մեր օրերու եկեղեցականութեան լաւագոյն ոյժն է որ զիտէ իր շուրջը բարիքներ սփռել, ջուրը զինիի փոխելու նորիմաց հրաշքով:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

«ԶԷ ԱՍՏ, ԱՅԼ ՅԱՐԵԱԻ»

«Այլ արդ Քրիստոս յարեցեալ է ի մեռելաց, առաջին պսուղ ճնշեցելաց: Քամոցի մարդով եղև ման, եւ մարդով՝ յարեցիւն մեռելաց: Որպէս Ադամաւն ամենեքին մեռանին, նոյնպէս եւ Քրիստոսիւ ամենեքին կենդանացին»: (Ա. ԿՈՐՆԹ. ԺԵ. 20-22):

Յիսուսի յարութեան յաղթանակը եւ փառքը յաղթանակն է նաեւ փրկարար խաչին: Ահաւաստիկ թէ ինչու յարութեան հրաշափառ լոյսը կ'արտացոլայ Գողգոթային եւ խաչին վրայ զանոնք լուսաւորելու եւ անդրակերպելու համար իրբեւ յաղթութեան գագաթի մը վրայ յաւերժական կոթող մը փրկութեան:

Յարութեան այս լոյսն է որ կարելիութիւնը կ'ընծայէ մեզի, պահ մը վերցնելու քողը որ կը ծածկէ խաչին խորհուրդը, անգամ մը եւս նայելու եւ անդրադառնալու փրկութեան գործիքին որ Հրէից դայթակալութիւն էր եւ Հեթանոսներուն յիմարութիւն (Ա. Կորնթ. Ա. 23):

Բանալու համար խորհուրդին ծալքերը, անհրաժեշտ է անդրադառնալ խաչելութեան նախնեաց դէպքերուն, որոնք կը կազմեն Աւետարաններուն ամենէն սրտագրաւ եւ զեզուն էջերը եւ մարդկային պատմութեան ամենէն յուզումնալից տառմներէն մին. վանգի մարդը՝ մահուան կ'առաջնորդէ իր Ստեղծիչը անարդ եւ ստորնացուցիչ ձեռով մը եւ որուն համար Աւետարանիչը կ'ըսէ նսայի մարգարէի յայտնութենէն թէ. «ոչ հակառակեսցի եւ ոչ աղաղակեսցէ, եւ ոչ ք լուիցէ ի հրապարակս զբարբառ նորա: Զեղէզն ջախջախեալ ոչ փշրեսցէ, եւ զպատարոյն առկայ ծեալ ոչ շիջուցէ, մինչ եւ հանցէ ի յաղթութիւն զգատաստանն. եւ յանուն նորա հեթանոսք յուսասցին»:

Աւետարանիչները ներկայացնելով Տիրոջ չարչարանաց պատմութեան մանրամասնութիւնները, ուզած են Անոր տառապանքին մէջ ի յայտ բերել Արիւթեան, Սրբութեան եւ մանաւանդ Սիրոյ առաքիւնութիւնները: Յիսուսի հոգիին մէջ իրենց կատարելութեան հասած վստահոյն այս

տուեալները պիտի չճանչնայինք իրենց լիութեանը մէջ, եթէ չտեսնէինք զինքը իր տաղնապի, չարչարանքի եւ մահուան պահերուն:

Գժուարութիւններու եւ զժբախտութեանց ատեն է որ առաւելաբար ի յայտ կուգայ մարդուն ներքին կարելիութեանց ցուցադրումը: Մեր երջանկութեան ժամանակ չի գար մեր կեանքը արժեւորող փորձանիշը: Յիսուս, հակառակ քացարձակապէս անմեղ մը ըլլալուն, քաջութեամբ զիմաւորեց իր խոնարհ վախճանը, վանգի խաչի տառապանքը զիմաւորելու հարկադրանքին տակ կը գտնուէր: Քրիստոս եւ Քրիստոնէութիւն իրենց մեծագոյն իմաստը պիտի չունենային անտարակոյս եթէ իրենց հետ չունենային խաչին խորհուրդը, այսինքն առանց տառապանքի եւ քաջութեան, համբերութեան եւ անսահման սիրոյ խորհրդանշանին:

Ոչ ոք մեր կեանքին մէջ կը վայելէ ամբողջապէս իր աշխատանքներուն արդասիքը, եթէ չեն շահուած ատոնք ճիշդով, գժուարութեամբ եւ երկունքով:

Քրիստոնէութիւնը, առանց խաչի խորհուրդին, պիտի մնար վսեմ ճշմարտութիւններու, բարոյական շատ զեղեցիկ սկզբունքներու եւ խորունկ սիրոյ մը արտայայտութիւնը լոկ: Կեանքի առեղծուածը խաչով կ'իմաստաւորուի, եւ մարդը կը դադրի սղբերգական գոյացութիւն մը ըլլալէ:

*.

Գեթսեմանի պարտէզը, զիշերային սարսուռներու, վհատութեան, ընկրկումի, մահուան եւ վտանգի ազդանշաններով, Գողգոթայի եղերադէպին սկիզբն է:

Գաղափարաց զուգորդութեամբ, Գեթսեմանին կը յիշեցնէ մեզ ուրիշ պարտէզ մը՝ Եդեմը, ուր նախամարդը ազատ էր վայելելու նախախնամութեան բոլոր բարիքները: Իսկ հոս՝ լերկ բլուրի մը ստորոտին, ձիթենիներու մթաստուեր հովանիին ներքեւ, Քրիստոս է որ իրբեւ Աստուծոյ Որդի, աստուածային պատուիրանին անաստուծով՝ մեղքին եւ մահկանացու մարդուն փրկելութիւնը կը գնէ, ընդառաջելով չարչարանքներու, զրկանքի եւ խաչելութեան տրտում՝ այլ յաղթական փառքին: Հոն

հին Ազամն էր մեղանշական, վտարուած և զտապարտուած մահուան, հոս՝ նոր Ազամն է որ իր արիւնով կը պատրաստուի գնել փրկութիւնը մեղքին, ազատագրելու մարդը, բանալով անոր առջև ներուժի, փրկութեան, խաղաղութեան և յաւիտենական կեանքի փակեալ խոտուածը:

Բնականաբար Յիսուս կը զգար ճակատագրական բոլորներու մերձեցումը և ներքնապէս կը խռովէր ու ինչպէս միշտ, հիմա աւելի ևս սիրով և մասնաւոր հոգածութեամբ մը կը նայէր իր աշակերտներուն՝ որոնք պիտի աւետարանէին իր յարութիւնը և փրկութեան աւետիսը աշխարհի չորս ծագերուն: Մարդկային հոգիին ամենէն վարակիչ երևոյթներէն մին ներքին խռովքն է: Առաքեալները կը զգային մօտալուտ տագնապի մը գոլուտը, որովհետեւ ըսած էր անոնց թէ՛ «պարտ է Որդւոյ Մարդոյ բազում չարչարանս ընդունիլ, և անարգիլ յերեցանց և ի քահանայապետից և ի դըպրաց և մեռանիլ և յերկր աւուր յառնել» (Մարկ. Ը. 31): Բայց երբեք չէին ուզեր խորհիլ և հաւատալ թէ՛-իրենց Տէրը և Վարդապետը կրնար ենթարկուիլ չարչարանքներու, խաչուիլ և թաղուիլ: Պետրոսի խոտովանութենէն ետք թէ «Դու ևս Քրիստոսնս զժուար էր ըմբռնել մահուան պատճառելիք տառապանքը. թերեւ աշակերտները աշխարհային Մեսիայի մը երազը տակաւին կ'ապրեցնէին իրենց մէջ, որովհետեւ անգամ մը ևս կը սաստէր Յիսուս Պետրոսին, երբայական յատկաբանութեամբ մը ըսելով անոր. «Երբ յետս իմ սատանայ, զի ոչ խորհիս զու գնատուծոյն, այլ զմարդկանս» (Մարկ. Ը. 33):

Եզերական գէպքերու յաջորդութենէն առաջ կը տեսնենք Յիսուս իր աշակերտներուն հետ վերնատան անդորրութեան և ապահովութեան մէջ, ուր կը կատարուի Պասքը և ուր Ան ցտակալով կը ցանկայ ուտել Պասքը, վերջին անգամ ըլլալով: Որովհետեւ կարճ ժամանակի մը համար որք պիտի ձգէր զանոնք և ապա սակաւ ժամանակ մը ետք պիտի վերադառնար. բայց անոնք պիտի չըմբռնէին զարձեւալ այս երթը, մինչև որ ականատես չըլլային Գեթսեմանիի խռովակոծ գիշերուան տուալտանքին: Մարգարէները, Սաղմոսերգուն և Յորի գրքին գերագոյն բանաստեղծը, զօրեղ

արտայայտչական երանգով մը կը նկարագրեն. «Զարին յաղթանակը, զոհողութեան ոգին, քան ուրիշ որեւէ տեղ ամբողջ զրա. կանութիւններու պատմութեան մէջ, ևս այստեղ Չարին յաղթանակն է որ եղբար. կան միջագէտով մը տեղի կ'ունենայ: Յուգա Իսկարիօփտացիի ոճրագու արարքը դարեւրու նախատինքը կը կրէ իր վրայ»:

Տառապանքը և ներքին խռովքը կը տիրակալեն Յիսուսի. հոգիին, Գերագոյն անմեղն է ան, որ մինչև այն ատեն կատարած էր չօրը կամքը, ծառայած էր մարդոց, բժշկելով և յայտնելով արքայութեան՝ երկնքի անանց թագաւորութեան աւետիսը: Այժմ կը պատրաստուէր մահուան, ինքզինքը կը զգար մինակ և լքեալ: Քիչ ժամանակ վերջ պիտի մօտենար վառճառը. կը դեղնէր իր կամքը. — «Եւայր, եթէ հնար է անցոյ զբաժակս զայս յինչն, Բայց ոչ իմ կամք, այլ քոյդ լիցին»: Գերագնացապէս մարդկային է աւետարանիչին նկարագրութիւնը երբ Յիսուս իր առանձնութեան մէջ այսպէս կ'աղաղակէր: Մեծագոյն զոհողութիւնը արեան զոհողութիւնն է: Այսպէս է որ առաքեալները մարտիրոսացան, զինուորները կը հերոսանան երբ իրենց հայրենիքին համար կը զոհուին: Այսպէս է զարձեւալ որ մեծ ճշմարտութեան համար մեռնողները կը սրբացուին: Խաչին վրայ իսկ չունեցաւ Յիսուս այն մարդկային տկարութիւնը զոր Գեթսեմանիի տագնապը ի յայտ բերաւ իր մէջ. վանդի մարդկայնօրէն մօտալուտ տագնապի մը մեր մէջ յառաջացուցած տակնուվրայութիւնն ու խռովքը յաճախ աւելի մեծ են քան նոյնինքն վտանգը:

Յուզիչ տեսարան մըն էր արդարև. ինչո՞ւ վսեմ և անմեղ այս հոգին՝ — Յիսուս —, այնքան արիական անապատի փորձութեանց մէջ, աննրկիւղ Տաճարէն դուրս վտարելու բոլոր սեղանաւորներն ու վաճառորդները, անվիհեր՝ սատանայի չարակամութեանց դէմ, և ի վերջոյ այնքան հանդարտ՝ վերնատան մէջ իր յաւիտենական կտակը ըրած պահուն, այժմ ինչո՞ւ կ'երկմէր ու քրտինքը կը հոսէր իր ճակտէն արեան կայլակներու նման:

Ոչ միայն Յիսուս, այլ մարմնապէս շատ աւելի տկար մարդեր հոգեկան քաջութեամբ մը զիմաւորած են մահը: Առաքեալներու,

սուբերբու, մարտիրոսներու սպանութեամբ ճշմարտութիւնը էր վերնար յայ աշխարհէն: Ոչ ոք կրնայ Գաղափարը և ճշմարտութիւնը սպանել: Կը սպանուի մարմինը, բայց ոչ ոգին: Ասոր համար էր որ Յիսուս կ'ըսէր «Մի՛ երկնչիք յայնչանէ որք սպանանեն զմարմին և զողի ոչ կարեն սպանանել»: Եթէ առաքեալները ականատես վկայներ եղան իրենց Տիրոջ շարչարանքին, խաչելութեան և մահուան, պահ մը խառնեցաւ անոնց հատաքը: Ուրեմն այս էր վախճանը այնքան հոգեմէն փարած իրենց վարդապետին ուսուցումներուն:

Այս էր սակայն: Մահը եթէ գերագոյն տառապանքն է մարդուն համար այս աշխարհի մէջ, է նոյն ատեն նաև մխիթարական երևոյթ մը վասնզի Քրիստոս մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն խելով մեզ զկեանս պարգեւեաց: Ասչը հետեւաբար եղաւ յաղթութեան նշան մը: Մահը դուռ մըն է որմէ անդին կը սկսի յաւիտեանական կեանքը: Կենելութեան երկու կերպերու մէկէն միւսը անցման կէտ մը: Եթէ վայրաշարժ մը մտած է փապուղիի մը մէջ, չի նշանակեր թէ դադրած է յառաջ երթալէ, պիտի շարունակէ իր գնացքը լոյսին ելլելու համար ուրիշ կողմէ մը: Ճիշդ այդ փապուղին է մահը ձգուած ընդմէջ երկու կեանքերուն: Սակայն եթէ դառն է այդ անցքը մեզի համար, որքան աւելի Յիսուսի համար որ ատէրն է յաւիտեաններուն, որ արդար էր բացարձակապէս, և մարդոց հանդէպ անսահման իր գութին, իր սիրոյն համար անցու այդ դռնէն, իրմէ ետք մահուան սարսափը չքացնելով և վերստին ապրելու, անմահանալու յոյսը պարզ և հեղ մարդկութեան:

Առանց խաչի խորհուրդին և մահուան չկայ յարութիւն: Ամէն յաղթանակ ունի իր Գողգոթան: Առանց տառապանքի յաղթանակողը, կ'ըսեն, առանց փառքի յաղթանակած կ'ըլլայ: Որպէսզի ծրածանի երփներանգ գեղեցկութիւնը փայլի երկնակամարին վրայ, անհրաժեշտ են տեղատարափներ: Անուշահոտութիւն մը չի բուրբուր առանց ծաղիկներու ճմլումին: Նմանապէս մեծ փոթորիկներ տեղի պիտի ունենան մեծ ծովերու վրայ որպէսզի հաստատուի միահնձան խաղաղութիւնը: Եւ ի վերջոյ, որպէսզի հասկը ուսմանայ, անհրաժեշտ է որ սերմը մեռնի. այս է օրէնքը կեանքին:

Ճշմարտապէս կ'ապրին անոնք միայն, որոնք զիտեն քաջութեամբ զիմագրաւել մահը, անոնք որոնք մեռնիլ զիտեն յանուն գերագոյն սկզբունքներու, բարոյական մեծ գեղեցկութեանց, յաւերժական արժէքներու ի խնդիր:

Որքան խմտաւալից է Առաքեալին խօսքը որ կ'ըսէ «Վասն Քո մեռանիմք զօր հանապազ» (Հռովմ. Բ. 36):

Յիսուս ինքզինքը ամբողջութեամբ նուիրեց մարդոց փրկութեան մեծ գործին. իբրեւ լոյս եկաւ աշխարհ, բայց մարդիկ մութը և չարը նախընտրեցին, որովհետեւ անոնց գործերը չար էին. ապա ուրեմն երբ թոյլ չտուին որ ապրի իրենց համար և ապրեցներ զիրենք... մեռցուցին զԱյն: Կեանքի մէջ ծանր փորձառութիւններու զինով է որ կը խելամտիք իրողութիւններ ըմբռնուի, եթէ անցեալի փորձառութիւններէ օգտուիլ չենք զիտեր, որովհետեւ մինչ և այսօր կը խաչենք մեր Տէրը բանիւ և գործով. կ'անաստենք իր պատուիրանները, կ'ուրանենք զԱյն, կը դաւենք:

Կը մեղանչենք և կը դաւենք: Նորէն կը խաչենք մեր Տէրը:

Սոկրատ մոլեխիկ խմեց: Մարգարէներ քարկոծուեցան: Յիսուս խաչուեցաւ: Սուրբեր խարոյկ բարձրացուեցան: Գրիգոր Լուսաւորիչ շարչարուեցաւ: Կ'անցնին բրանակալութիւնները, կ'անցնին այս աշխարհի փառքերը. կը մնայ ճշմարտութիւնը. գերագոյն ճշմարտութիւնը, — Սաչն ու արիւնալի Գողգոթան և անոնցմով պայմանաւոր Յարութեան փառքը: Երբ կը հաւատանք այս աշխարհի ունայն փառքին և կ'ուրանանք մեր խաչեալ Փրկիչը, մենք կը մնանք այն գերեզմանին մէջ որ մեր մեղքերով կը գոյացնենք և չենք արժանանար մեր Տիրոջ յարութեան փառքին: Այս է խաչին խորհուրդին պատգամը:

Սխալ են բոլոր անոնք որոնք խաչին խորհուրդը կը մօտեցնեն հնութեան մէջ իմաստասիրական դրութիւններէն Ստոյիկութեան. անզգայութեան վիճակ մը չէ գիտակցաբար մահուան ընդառաջելը: Խնչ իմաստ պիտի ունենար այն ատեն «Մահ իմացեալ անմահութիւն է» քրքաւորութիւնը: Առաքեալները եթէ չուենային ճշմարտութեան խորունկ և անրեկանելի հաւատքը, պիտի չմարտիրոսուէին: Անոնք տեսած և

չօչափած էին իրենց յարուցեալ Տիրոջ վեր-
քերը: Ամենէն մեծ ապացոյցը տեսնողին
և չօչափողին կազմած՝ ստուգութեան վե-
րածուած հաւատքն է: Անոնք յարութեան
ճշմարտութիւնը իրենց կեանքի գնով խոս-
տովանեցան! Վարդանանք այդ ստուգու-
թեան համար մարտիրոսացան: Այս իմաս-
տով հերոսները գրօշակիրներն են գաղա-
փարաբանութեան մը: Սակայն մարտիրոս-
ներն ալ, սուրբերն ալ ունեցած են իրենց
անձկութեան պահերը, իրենց Գեթսեմանին:
Այդ տառապանքին և անձկութեան մէջ է
որ հոգին կը պայծառանայ և կ'աղնուանայ:
Բանտերու մութ խորշին մէջ, զիշերուան
մահաշուք ստուերներուն մէջ կ'ուեննան
ներքին պայքար. բայց կը յաղթանակէ
կամօքը, կը յաղթանակէ ճշմարտութեան
ոգին: Եթէ Գողգոթային վրայ պարպեց
Յիսուս մահուան դռնը բաժակը ցմբուր,
Գեթսեմանիի մէջ համակերպեցաւ գայն
ըմպելու: Զոհուելու համակերպման պահը
աւելի դառն է և ահաւոր քան զոհուելու
պահը: Այստեղ է որ երևան կուգայ ճշմա-
րիտ արժէքը և աղնիւ հոգին: Առանձին են
այս հոգիները իրենց բարձրութեան գաղա-
թին, Գեթսեմանիի մէջ կամ Գողգոթայի
վրայ: Բանտի մէջ, քարկոծումներու ներքեւ
կամ խարոյկի վրայ:

Երեք անգամ աղօթեց Յիսուս Գեթսե-
մանիի պարտէզին մէջ, և երեք անգամին
ալ իր մտերիմ բարեկամները կը քնանա-
յին... Բայց պայքարը վերջացած էր,
զիտէր խոնարհութեան և նահանգութեան
մեծ դասը աւանդել իր Անձին իսկ օրինա-
կովը, պիտի կատարէր շօրը կամօքը, պիտի
փրկէր անկեալ մարդկութիւնը. ի սպաս
պիտի չքանար մահուան սարսափը: Վեր-
նատան մէջ լուացած էր աշակերտներուն
ոտքերը, հո՛ս, ահաւասիկ կը կատարէր
շօրը կամօքը. պատգամած էր Վերանի հե-
ղերուն, հրահանգած էր մանուկի մը պէս
ըլլալ. ընդունելու համար երանաւէտ կեան-
քը արքայութեան: Ի՞նչ պէս կրնար արտօ-
նել ուրեմն որ Յուդայի առաջնորդութեամբ
եկող ամբոխին դէմ Պետրոս սուր բարձ-
րացնէր: Ինք որ խաղաղութեան իշխանն
էր և վերնատան մէջ, յուզումի պահուն,
իւր յիշատակի մեծ կտակը ըրած պահուն
արտասանած էր. «Խաղաղութիւն թողում
ձեզ, զխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ, ոչ

որպէս աշխարհն տայ, տամ ես ձեզ»: Գնաց
հանդարտութեամբ և խաղաղութեամբ քա-
հանայապետին առջև, բանտին մէջ կամ
խաչը ուսին ճամբաներէն առանց բողոքի,
առանց երկընտրանքի: Նոյնիսկ խաչին վրայ
ծայրագոյն զթութեամբ մը աղաղակեց.
«Հա՛յր թող դոցա զի ոչ զիտեն զինչ դորձեն»:

Զէին զիտեր և չէին կրնար զիտնալ ալ
զինք խաչողները թէ այդ մահուան գործիքն
էր որ պիտի առաջնորդէր խաչեալը յարու-
թեան մեծագոյն հրաշքին: Խաչին յաղթու-
թիւնն է որ ըսել կուտայ Առաքեալին «Բա-
լիցի ինձ պարծել, բայց միայն ի խաչն
Տեառն, որով ինձ աշխարհ ի խաչ ելեալ է,
և ես՝ աշխարհի» (Գաղ. Զ. 14):

Ի՞նչ ուրախութիւն իւզարեւր կ'ընեւուն,
որոնց հոգիները կը թրթռային ցնծութեամբ,
երբ յարութեան աւետիսը տանելու կ'եր-
թային Յիսուսի Գերեզմանէն: «Ձե՛ս առ»,
այլ յարեաւ՝ կ'ըսէր հրեշտակը անոնց, «Ձե՛ս
խնդրէք զկենդանին ընդ մեռեալսո»:

Եմամուսի ճամբորդները նոյն ուրա-
խութեան, նոյն ցնծութեան շեշտով կ'ա-
ւետէին իրենց յարուցեալ Փրկիչը:

Առաքեալները ամէնքն ալ լեցուած
էին անօրինակ խանդով մը որովհետեւ պիտի
աւետարանէին Յիսուսի հրաշալի յարու-
թիւնը աշխարհի չորս ծագերուն և Տէրը
իրենց հետ պիտի ըլլար մինչև յաւիտեան:

Տէրը մեզի հետ է յաւիտեանէ յաւի-
տեան ու նոյն ուրախութեան շեշտով Հա-
յոստանեայց Ս. Եկեղեցին կ'աւետէ իր
գաւակներուն:

Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

ԶԱՒԷՆ, ՎԱՐԴԱՊԵՏ Զ.

Վ.ՏԱՐԱՆԳԻՆ

Բ

— Անցան տարիներ
 Խորն անապատին,
 Ուր ցեղեր վայրագ, ծառաւի ընդմիջ
 Իրարու ինչֆին, իրարու արեան,
 Կը թափառէին,
 Արիւնի համբով շահելու իրենց
 Հանապազօրեան:

Անտոն ու անցեղ,
 Հազար կը մնար իբրեւ հոս անգոր
 Իսմայիլին հետ,
 Հաշիմ արեւայի հովանւոյն ներքեւ:

Նեղոսի ափէն փախած իշխանն այդ,
 Անգղ էր անարկու
 Անապատներու,
 Ուր կ'ուզէր հիմնել իշխանութիւնն իր
 Զոր չէր յաջողած բուրգերու ոտին:
 Եւ այդ փափաքին հասնելու համար
 Կիրարկած էր ան,
 Նենգութիւնն ու դաւ,
 Բազուկ ու դաշոյն:
 Հօր պէտք էր ան ցեղախումբերու,
 Որոնք բուրգերու երկրին շուրջ շարուած,
 Կը սպասէին լուս
 Նման գայլերու վոհմակին հօրի:

Դեռ հոր էր առած իրեն իբրեւ կին,
 Մեռած իշխանի մը հարուստ այրին,
 Ընդդէմ օրէնքին եւ աւանդութեան
 Անապատներու:

Անցան տարիներ,
 Մեծցաւ Իսմայիլ,
 Հաւիմ իշխանի վրանին ներքեւ
 Իբրեւ որդեգիր:
 Սոսկում կ'առքէր ան բոլոր ցեղերուն,
 Հաւիմի կողին երբ կը մղէր մարտ
 Յեղերուն ընդդէմ
 Մեծ անապատին:
 Խորն իր հոգիին երբեմն սակայն
 Կ'անէր, կը շողար
 Փայլակ մ'անծանօթ,
 Չայնը արիւնին տոնին պայազատ
 Իշխանական հօր:

Հակառակ փառքին,
 Յաղթանակներու, իսկուր էր Հաւիմ,
 Թախիծ մ'անտանձան կ'անէր կը մեծնար
 Իր հոգիին խոր,
 Ծաղիկ մը ինչպէս աւերակներէն՝
 Գլուխն առած վեր:
 Զունէր ան զաւակ,
 Խոստումն այն անոյժ
 Որ կը զօղէ մեզ ապառնիին մեծ:
 Երազած էր ան,
 Տարիներ երկար ծաղիկն իր արեան,
 Որ իրմէն յետոյ
 Պիտի գար իշխել
 Անապատներու ցեղերուն բոլոր,
 Կրելով ուսին իր մասադաշի,
 Տիրապետութեան ծիրանին շրթեր:

Տեսում եւ անգոր,
 Կրակներուն մէջ իր մտածումին,
 Եւ ուսայնին դէմ այլեւս անաւարտ
 Իր խեղճ երազին,
 Կը հիւծէր Հաւիմ մոմի մը նման՝
 Որ մութին դիմաց
 Կը մաշի քիչ քիչ:

Դէմքն իր ակօսուած ժամանակներու
 Աւերէն անբոյժ,
 Մօրուքն ըսպիտակ ինչպէս ովկիանի
 Փրփուրը փախչող հովերու բերնին,
 Առանց նրկելու
 Կաղնին հասակին:
 Տեղեակ էր անի,
 Տրտում անցեալին քաջն Իսմայիլի,
 Թէ զաւակն էր ան՝
 Իշխողին հրգօր այն հիւսիսային,
 Որուն համբաւէն կը դողդըղային,
 Հեռու եւ մօտիկ
 Իշխաններ բոլոր:

Եւ սէրն որ իր մէջ ծընած էր արդէն
 Հասաւ իր լըման,
 Երբ օր մը անոնք,
 Հաշիմ, Իսմայիլ,
 Որսի միջոցին կը հալածէին,
 Եղջերուներու երամ մը ամբողջ,
 Յանկարծ լսեցին գողոցն անարկու
 Առիւծի մը էգ,
 Որ նետաչափ մը իրենցմէ հեռու
 Կեցած կը սպառնար,
 Նայուածով պողպատ:
 Հաշիմ շփոթած
 Կը նայէր անգօր գազանին անեղ,
 Որ բացած երախ կը նետուէր առաջ,
 Իր քումբը քակած
 Հեղեղի նման:
 Իսմայիլ խիզախ, ժայռի պէս կեցած
 Նետերով խոցեց կուրծքը գազանին,
 Յետոյ լախտովն իր փերեց զանկն անոր:
 Հաշիմ հիասթանջ չէր կրնար հաւատ
 Իր աչքներուն:

Այս պատահարէն շարքներ յետոյ,
 Կը մեռնէր Հաշիմ,
 Ընտրելէ յետոյ իրեն ժառանգորդ,
 Հերոսն Իսմայիլ:

ԵՂԻՎԱՐԴ

Յ Ո Յ Ս Ը

Պառկած էր Մարդը անկողին մահուան,
 Եւ՝ գլխուն վերեւ Մահը կը հրնուէր.
 «Թող գիտնայ հիմա թէ կեանքն է ունայն.
 Հանչեան քող մարդիկ իմ ուժն եւ բասուեր»:

Նըկասեց ժրպիս՝ մեռնողի դէմքին՝
 Նայուածքը անոր կէտի մ' սեւեռուն.
 Մահն իմաստն ուզեց հասկնալ զաղսնիքին,
 Տեսաւ իրմէ վեր լոյս մը շողողուն:

Փ Ս Փ Ս Զ

Այնպէ՛ս ամուլ եմ նորէն,
 Տըրտում, հարահաս...
 Տեղա՛ր անձրեւ յորդորէն,
 Ծըլէ՛ր Անապասն:

Ըսպասէի բերկրութեամբ,
 Հունձի մը առաս,
 Խաղով, խաղով հընաւանդ
 Քաղէի իմ Արսն:

Օր մ'ալ կալըս կասարած
 Նայէի բերքին,
 Օրհնէի հողն եւ Աստուած
 Սիրով սըրագին:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ե Ր Գ

ԿԵՆՆՔԻ ՈՒ ՄՈՀՈՒՆ

Դերեզմանի մ'ըսպիսակ մարմարներուն շուրջ օր մ'երբ
Կը շրջէի սրգակիր՝

Մանն իր դասարկ աչներով եւ բերանով ուրուակերպ՝
Զիս ողջունեց քեզալիւր ...:

Ըսաւ — «Նոնեաց նիւղերուն մէջէն դիտէ՛ վառ արեան
Որ մայրամուտ կը սանի,

Քու կեանքդ ուրախ կամ նըկուն, հոգերով ի կամ բերել՝
Պիտի անո՛ր նմանի ...

Ի՞նչէ՛ հոգն որ կազմուած է ոսկերեով անցեալի,
Անիւններէ եւ շողէ,

Որ շինուած է բիբերով, շրթունքներով սարփալի
Բայց որ ալեւս հո՛ղ է:

Զինասպիսակ քու ձեռքերդ որոնց զգուանքն աղուական
Արբեցութիւն էր անձիւր՝

Պիտի լեցուին սեւ հողով ... ծաղկեփունջի մը փոխան՝
Սեղմեն լոկ ա՛փ մը մոխիր ...

Դուն որ անհոգ բնութեան մէջ զիսակցող շեշտ վնսնեցիր,
Զննեցիր միշտ ծով, անտառ,

Հովերու սո՛ղն իսկ Գիմաստ հազաւ քու մէջ ... կարեկիր
Սիրքդ հրդեհ մ'էր անմար,

Սիրքդ բոյնի պէս քափուր եւ զուրկ իր բոք արիւնէն,
Իր եղերգին անգիսակ՝

Պիտի սուգուի՛ յաւերժող քմբիւրին մէջ յուլորէն՝
Կործանող իբր աշարակ ...:

Մինչ դուն մեռա՛ծ պիտի՛ բլլաս, քաղցրութենէն արեւին
Այլեւս ոչի՛նչ հաշակես՝

Նորէն զոյգեր սարփալի, մարմանդներու վրայ նըբին՝
Պիտի նըսին սիրակեզ ...:

Դուն քսուերին զակ կապոյտ ուտենիին օրօրուով՝
Պիտի պառկիս աչներդ փակ՝

Ու չըսեսնես քե ինչպէս յիս միջօրէն կենսաշող
Սիրոյ ծաղկո՛ւմն է համակ ...:

Հոն վարն, հովիտի ծունկերուն քառած գիւղական երջանիկ
 Պիտի զարթնու լուսարժարժ,
 Երգե՛ն ակերն յորդանոս ու խայսան ծառ ու ծաղիկ
 Կապոյտին մէջ սիրարքած

Բլրակներու կասարէն պիտի ճախրե՛ն նորէն հովն,
 Բուրեն վարդերն ու լելակ,
 Մինչ դուն անշարժ՝ անդոյրին ա՛լ բլլաս հիւրն անվրդով,
 Մարած, անլոյս իբր հրագ . . . :

Որպէսզի կեանքն օրերուդ դեմ չըղաւէ դա՛նճօրէն
 ձեմարտութեամբ իր վերջին՝
 Եղձե՛ ակնարկդ իրաքես, ու զայն մեղմիկ օրօրեն
 Թող պատրանքներն եղեմին . . . » :

— Ո՛վ մահ ըզգաս, օ՛ բնութիւն, եղբօրե՛ն դիւրական
 Ո՛վ փոխանցում կեանքներու,
 Ի՛նչ փոյր շիրիմդ անքափանց, երբ մտածումս անվարան
 Իբր հեռախոյզ օղաչու՛ :

Կարօտներուս, սերերուս սահմաններէն զուգահեռ՝
 Կը չափէ հունդ անագին,
 Մինչ յոյգերուս սալին վրայ մուրեք սրտիս գիւղասեր՝
 Կը կոփէ ձեւն Արուեստին :

Իմ հոգեկան աշխարհիս մէջ ո՛վ անփոյր Անշրպէս,
 Կ'առնեն ձայներդ դաշնութիւն,
 Մինչ մտածումս քեզ կուտայ իր ապրումով լուսաւէս՝
 Յոյզ եւ սգօսում վեհագոյն :

Ի՛նչ փոյր մարմինս քայքայուող, լոյս ու մութի խաղին մէջ
 Բեկանող մասն այդ հիւրի.
 Երբ երազանքս անվախճան՝ քերթումային ո՛ւժ անեղձ՝
 Կը դառնայ շունչն յաւերժի :

Իմ մարդկային ակնարկիս պարոյրին մէջ ամփոփած՝
 Գրկեցի աստղն ու աշխարհ,
 Տառապանքիս մէ՛կ չպահովն իսկապարեցայ, ո՛վ Աստուած,
 Անմահութիւնդ՝ առապար . . . :

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՐԴԵՆ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐ

ԹԻՉ ԴԵՄԲ որ այնքան հարազատօրէն արտայայտէ գործ մը որքան ան որ մեզի հասած է Պարոնեանէն: Լուսանկարի փառքի օրերէն երբ մեր եկեղեցականները, զբողները այնքան տենդազին ունայնա- մըտութեամբ մը իրենք զիրենք յաւակնած են խաւաքարտեայ անմահութեան մը վըս- տահիլ, Էտիրենցի զբողէն մեզի հասած են շատ քիչ լուսանկարներ (ի դէպ է յիշել Նո- րայիին հանդէպ Պարոնեանի վրէժխնդրու- թիւնը Մեծ-դոշ-Մաշ-դոշէրուն մէջ ուր այնքան յաջող ուրուագիծի մը մէջ սեւ- առած է սպրիկ այդ տիպարը, լուսանկարիչը, նոյն ատեն զայն կարելի էրնող ընդարձակ ունայնամտութիւնը): Մարդոց Զիզի գէմքը զբաղանութեան մը պատմութեան մէջ վա- երազրական տարողութիւն մը ունի ան- շուշտ, բայց միշտ ալ անարգաւանդ ցոյց մը չէ: Սա տողերուն հետ ինծի կ'այցեկեն ծփանուտ, թանձր, լայն փողկապները, կուրծքը վերէն վար «հանդերձող» պատ- կանլի բլասդրոնները, յարգարուն, ԺԼ. զարու կեղծածամեր յիշեցնող գլուխները, և խոշոր, posé, հանդիսաւոր նկարները — լուսա — որոնցմով մեր Զարթօնքը, քի- չիկ մը Ռոմանթիքները, մանաւանդ Դեպի Խաղաղութիւնը խումբը իրենց զբողի, գոր- ծիչի լուսապսակները յօրինեցին: Արտա- սանեցէք մտովի 1848, 1860, 1885 թուա- կանները: Չեզի խուժող անունները, ա- տոնց զուգորդ, լուսանկարներ են ամէն բանէ առաջ: Բայց այդ թուականներէն ձեզի խոսողը մինակ այդ մարմնական ճա- շակները չեն. այլ մանաւանդ սերունդնե- րու իմացական հանգամանքը: Հերարձակ, կոճկուած, տարածուն, խտտաճաշակ, առ- նուազն իրենց շուքերով ծանրաբեռն մար- զերէին խաւաքարտին ինչպէս պարզ թուղ- թերուն — իրենց զիրքերուն — վրայ, ու կը պոտէին իրենց ժողովուրդին մէջ հո- վովը եւրոպաներուն, յեղափոխութիւննե-

րուն, մշակոյթներուն որոնց հաղորդ էր Ը- րած զիրենք իրենց երկտասարդութիւնը, ուսման տարիները:

Ոչինչ, սակայն, այդ ամենէն Յ. Պա- րոնեանի շատ աղքատ, շատ պարզուկ զի- մանկարին առջև: Խիստ, գուցէ չոր, մաք- անոր զիծերը կը պատշաճին խիստ, մա- շած, վաւերապէս աղքատ զգեստի մը հետ որուն է յանձնած այդ զժբախտ մարդը իր կործանած կուրծքին... փառքը, ծիւրախ- տին մանրէներովը արդէն զրուած... փը- տելու: Այդ գէմքին վրայ շատ պայծառ վկայութիւնը՝ այն զետեաքարչ կեանքին որուն մէջ սահեցան անոր տարիները, ան- պատմելի թշուառութեամբ մը՝ ներսէն, ու անզգած ոտնուրութեամբ մը՝ դուրսէն: Ո՛չ մէկ թուիք, ո՛չ մէկ հով, այնքան հաստա- տելի բաներ ասոնք, չըջանէն մեզի հասած լուսանկարներուն վրայ: Կարծես անկիւնի նպարաւաճառին խանութէն իր պղտիկ զը- նումները տրամութեամբ փոխադրող մարդ մըն է, նեղ բայց քիչիկ մը բաց ալ ճա- կատով, հոգէն՝ ինչպէս դուրսի ու ներսի, տան ու զակի, ապրուստի ու պարտքի ցաւերէն փոսացած աշուրներով որոնք նա- յելու տեղ կենցաղին, զամուկին, փնտռին ձեռքաւորութիւնը, հաւանաբար բաւուց համակրանքը, չըսելու համար արգահասցե- իր (զրկանքը, որութիւնը, հալածանքը, ձախողութիւնը մեզմէ անկախ յօրինիչներն են մեր հոգիին), այնքան ամէն բան այդ գէմքին մէջ գործը կը ներկայացնէ Պարոն- եանին: Յետոյ, ինծի անձանթ չէ տի- պարը, իր ընդհանրութեանը մէջ, Պարոն- եանի ծննդավայրէն: Չոր, խոհեմ, քիչիկ մը կորաքամակ, վասնզի բաւական բարակ, ծանր գլուխ, երեք ցուցամու, սկեպտիկ ու թափանցամիտ, գրեթէ խելացի: Աս էր իմ տպաւորութիւնը Անդրիպոլսեցիներէն: Անոնց երեսներուն ես չտեսայ քնքուշ, բաց, զբաւիչ մօլքը որ Պոլսեցիները կը յատկորոշէ, երկու սերունդ վերջը: Չտե- սայ, դարձեալ, զեղձան թարմութիւնը Պրուսացիի գէմքին, այնքան թոյլ, այն- քան անուշ, պարզ ու բացարձակ, ինչպէս է արդէն հոգին հոգին մահուան — ջու- րերը, քաղաքները մահուան քաղաքներ են — համար յարգարուած այդ տարօրի- նակ քաղաքին չըջակայքը ուր ջուրերը

տաք կուզան երկրին ընդերքէն ու դաշտերը չեն զրահեր թոռմիլ ... Էտիրնէն: Հիւսիսի թրիտ հովերուն բացուած գէջ ու կարծր այդ դաշտավայրին մէջ երեք գետակներու մշտահոսան բխումներովը արփաւոր — ո՞վ մեր բառերուն տարապարտ գեղեցկութիւնը — մանկութիւնը, ասոր յաջորդ դաժան պատանութիւնը տարօրէն կը ճնշեն Պարոնեանի լման կեանքին: Մի՛ ըսէք թէ կ'արկածախնդրեմ: Այս փոքր, անկարեոր մանրամասնութիւնները կրնաք խնդրական նկատել: Բայց ինծի համար ի ծնէ, վաւերական ամէն զրագէտ, զիրքերու յօրինուածք մը ըլլալէ առաջ՝ արիւն է, զոյն է, հողի բխում մըն է, ասոնց պէս ինքնայօղ, անտաշ, աններգաշնակ նոյնիսկ, ըլլալու տեղ կոկ, անուշիկ, նոնուշիկ, շինծու շէնքը երկրորդական Ֆապրիէ մեր գրողներուն:

Մեղք որ ըլլամ ստիպուած անցնելու, շատ արագ, տրտմութիւններէն այդ պատանութեան դորս ես ապրեր եմ իմ կաշիս վրայ, էտիրնէին տեղ Պրուսան ունենալով: Այսպէս ձգուած փողոցին, անկէ ծծելով անսփոփ, մութ, բարակ թախիծ որ քիչ մը նոյնն է էտիրնէի ինչպէս թուրքիոյ բոլոր ներքին քաղաքներուն համար: Շատ քիչ բան Պարոնեանէն՝ այդ օրերը լուսաւորող: Իր գործը տարօրէն ժլատ է դարձեալ այդ ուղղութեամբ: Անոր կենսագիրները կը յիշեն Պողոս վարժապետ մը, ապագայ ներսէս վարժապետներ, որուն հառցէին կ'ընեմ սա տողերուն վրայ դառնադոյն իմ դատապարտութիւնը: Կասկած չկայ որ շրջանին մեծագոյն մարդերէն մէկն էր այս վարժապետը երբ Պոլիս եկեղեցական ասպարէզը ընդունելով հասաւ մեր ընկերութեան բարձրագոյն աստիճաններուն: Կը դատապարտեմ իր յիշատակը, իր անհասկացողութեանը պատճառով իր շրջանի մեծագոյն սա մարդէն, քանի որ սառնութեամբ հանդուրժեց որ ցամաք հացին իսկ չհասնի արեւմտահայ ու թերեւ ամբողջ հայ գրականութեան սա ամենէն իրաւ գէմքերէն մէկը: Երբ իր եպիսկոպոսական, պատրիարքական փառքին օրան կը լիացնէ զինքը խնկարկողները: Պողոս վարժապետ էտիրնէի մէջ այդ պատանիին սուած է հայերէնի նախադասերը, երկրա-

յիլի իր պաշտպանութիւնը և ... միջնորդորդած՝ անոր իրրեւ աշակերտ ընդունուելուն յունաց վարժարանին մէջ: Պարոնեանի կենսագիրները կ'աճապարեն սա աշակերտութիւնը օգտագործել անոր Սրիստոքանի լեզուն ընտալեման մէջ տեսնելու մեծ բարիք: Կը հասկնամ Մոլիէտի աշակերտութիւնը զոր ըրած է արի կամքով մը ու չարքաւ միջոցներով Պարոնեան երիտասարդը, միս մինակը սորվելու համար Մոլիէտի լեզուն (Պարոնեան Սրիստոքանէն ու չինչ ունի): 16ին՝ չուկա՛յ: Սփրեաքը հազիւ կը կասկածի եղբրականութիւնը այդ բառին: Ծուկայ: Խեղուկեալ: Գործը: Զօրայեան, հարիւր տարի առաջ, այդ հոգեբանութիւնը սեւեռած է իր նկարագրէն: Աշխարհի մէջ գործին մէջ, 1900ին, ես ապրեր եմ այդ շուկային սարսափ ու տուեր քիչ մը ճաշակ (Յ. Օսման, Համալիք, Սէփէ-Սէփէ-Սէփէ): Աշկերտ է զեղադործի մը խանութը, այսինքն ազնուական պատանի, քանի որ 1900ին իմ տասը դասընկերներէս մէկը միայն բախտաւորուեցաւ վաճառատան մը մէջ գրագրի պաշտօնով մը: Միւսները մտան դարբիններու, դերձակներու, սափրիչներու, կոշիկարներու մօտ, այդ աշակերտութիւնը սկսելու: Մի մոռնաք գաւառական քաղքին մէջ սա բախտորոշ տարիքը: Պոլիսը, իր գանգուածային հայութեամբը, քառասուն եկեղեցիներովը, ազգային կեանքը կեդրոնելու իր առաջաւոր դերովը իր գրողներուն հոգին կը պահէ որով aistanceի, eleganceի մէջ նոյն իսկ: Գաւառական քաղաքը թրքական իր ահաւոր ճնշումէ խորշակահար կ'ընէ պատանի հոգիները: ... Պոլիս է Պարոնեան, այդ օրերու (վաթսուեակն թուականներուն) մեծահամբաւ իր հայրենակցին, Տօթթէօ Բեաթիպին բնակարանը ուր իրեն կը տրամադրուին շքեղ մատենադարան մը, ապրուստի լայն միջոցներ, զարգացման պատենութիւն: Սրտացաւ ու մեծահոգի բժիշկը անձամբ կը հսկէ այդ ազատագրութեան, և ինչպէս կը պատահի գրեթէ միշտ, պիտի գտնէ ինքզինքը վիրաւորուած, ուրացուած, հաւանաբար չիմնական անհասկացողութեամբ մը հանճարեմ որ մասնագէտն է յաճախ ինքզինքը անօթի ձգելու: Փողոց (Կենսագիրները կը լսեն սա խզուած ին պատճառները: Պարոնեան հօրեզրօր

որդին է Պոլսոյ ամենէն ազնուական, բարեխիտ այդ բժիշկին որ կը հասնէր ծանօթին, մանաւանդ անձանթին: Այդ թուականներուն հրաշալի հայ մըն էր ու մեծ անձնաւորութիւն մը: Պարոնեանի փողոցը իրական է սակայն, ընդդէմ այդ բոլոր բանաւորութիւններուն: Կը ներուի՞ ինծի այս բախումը շահագործել, ընդլայնել որպէսզի անոր ստուերին ընդմէջէն հասկնալի դառնայ քառորդ դարու մնացեալ ողբերգութիւնը որ ծանօթ է Յակոբ Պարոնեան անունով, հացի, ապրուստի, հիւանդութեան, ընտանեկան տառապանքի կերպարաններով: Փողոցէն մարդիկ, գրեւ կարգաւ գիտցողներ, այդ օրերուն կ'ամ ժամ կ'երթային տէրաւէր ըլլալու կամ ... զբարոց, վարժապետութեան: Պարոնեան կը ճանչնայ տուներու մէջ դաս տալու ստորնութեան լժան դառնութիւնը: Երիտասարդ է ու մարդիկ անոր կը բանան իրենց զրոնքը, սանկ ու նանկ աշակերտներու դասախօսման պատրուակ մը ստեղծելով, իրենց հաշիւներուն ետեւ կ'ծկտելու: Դարձեալ կը պակսին մանրամասնութիւններ: Կայ յիշատակութիւն թաղային զպրօցներու մէջ ուսուցչութեան որ իր կարգին իրական ասպետութեան աստիճան մըն էր թուառութեան ճամբուն վրայ, դեռ այդ օրերէն ... մինչև այսօր: Փողոց: Դիւրին կը կարծէք հանճար ըլլալ ու հանդուրժուիլ պաշտօնակիրներէն, հոգաբարձուներէն, թաղականներէն, եկեղեցականներէն, ծնողքներէն ու ... աշակերտներէն որոնք կը զգան բայց չեն հասկնար: Յետոյ, իր դժբախտութիւնը, բացառիկ խնդրէն, զինքը կ'առաջնորդէ ... հայոց մասուլիս: Մեղա: Սէքս: Որոնց մէջ անիկա կ'ընէ անդրանիկ փորձերը իր գրիչին, յայտնելով արտակարգօրէն արագ, սուր, խաժան գիտողութիւն մը զոր կը պաշտպանէ պարզ, աւելորդէն հիմնովին զերծ, հաստ ու հաստատ լեզու մը, ապագային ըլլալու կանչուած ամենէն ամուր գործիքը ամենէն ընդարձակ տաղանդի մը ... Ի հեզնական: Իր թարմութեան, նորութեան, մանաւանդ ծանր դառնութեան բովանդակ հրապուրովը ինչպէս լրջութեամբը: Կ'ըսեմ այս նկատողութիւնները փաստին զիմաց ամէն իրաւ, ծնած, ամբողջ գրագէտի որ քիչ անգամ կը չըջափոխուի, աս ալ ձեռն վրայ, բայց

խորքին կը մնայ նոյնը: Ընդարձակութիւնը փոխուիլ չէ: Հնար չեղաւ ինծի ունենալ աղբիւրները (Պետհրատը ձեռնարկած էր Պարոնեանի գործին ամբողջական հրատարակութեան: Տեսած եմ մինչև վեցերորդ ուր կայ յիշատակութիւնը դեռ լոյս տեսնալիք երեք չորս հատորներու որոնք հաւանաբար պարունակեն սկսնակ Պարոնեանը: Այս էջերը անհրաժեշտ են սակայն ոչ միայն անոր դէմքին հարազատ յօրինման, այլ մանաւանդ չըջանք թափանցելու տեսակէտէն: Երիտասարդները արագ ու տաք կը զգան, տալու համար նոյն արագութեամբ, տաքութեամբ, նկատումէ պակասով ինչ որ առած են իրենց ջիղերը անմիջական չըջապատէն ու չեն նմանիր հասուններուն որոնք պիտի աշխատին չէզոքացնել այդ տպաւորութեանց անմիջականութիւնը: Յետոյ կայ սեռին ալ նկարագիրը: Հեզնութիւնը պայմանաւոր է կենդանի իրականութեամբ որ յատակն է գործին: Կրնանք երջանկօրէն անգիտանալ, օրինակի համար Թէրզեանի մը սկսնակութիւնը, քանի որ հասունութիւնը ոչինչ է աւելցուցած այդ երանելի տաղանդին վրայ: Կրնանք նոյն խաղաղ հոգիով չգրաւիլ, ուրիշ օրինակի մը վրայ, Արշակ Զօպանեան ըլլար ասիկա, այդ սկսնակ հոգեխառնութեամբ, քանի որ աւելի քան կէս դար տրամագրուեցաւ անոր ինքզինքը իրագործելու, մեզ յոգնեցնելով: Բայց պարզան նոյնը չէ Սուրէն Պարթևեանին ինչպէս Յակոբ Պարոնեանին: Հիդիսակի մը — վաւերաձիւն — սկսնակութիւնը թանկ է ուրեմն բազմաթիւ տեսակէտներով):

Աստանդական — ֆիզիք ինչպէս իմացական երեսներէ — սա կեանքէն թերեւ երկու մեծ թուականներ՝ Թաթար, այսինքն ասոր խմբագրութիւնը: Խէլլա՛ր նմանապէս: Իւրաքանչիւրին համար Պարոնեան պիտի սպասէ իր ամենէն արժող — որովհետեւ երիտասարդ — տարիներէն մէկ քանին: Հերոսականը ան՝ որ այդ հանդէսները (աւմբեայ քանի մը ֆորմա) անիկա լեցուցած է միս մինակը: Կը կարդաք թեթեւ ու դիւրին: Բայց կեցէք վկայութեան դառն փաստին առջև: Հանդէս մը երբ մանկավարժական, վարժապետական, բժշկական կամ գիտական չէ, աշխատանքով չի նուաճուիր:

Անկա ժամագրավայր մըն է բազմերանգ հոգեխառնութեանց: Եթէ ութսունական թուականներուն, նոյնիսկ Թաքանի մօտիկ օրերուն ունին գոյութիւն եղբայրացիք և Գրէմ և Իմաստէրէմ Երբէք, երկուքն ալ մեծաշունչ խմբագրագիտութեամբը Եղիային. ասոնց թղթատումը ձեզի կը թելադրէ թէ որքան տարբեր ձեռնարկներ են Պարոնեանի հանդէսները: Եղիան անպատասխանատու գրող մըն է. բանդադուշանքին հետադական ելոյթներուն, սուր ամփոփումներուն անկնիք հակերուն վրայ խառնաձայն իր փառասիրութեան լայնածաւալ դրօշը: Պարոնեան մեր կեանքին վրայ բացած է սուր, անողոք, անկաշառելի, մանուանդ աննկատ իր նայումը ու պարտաւոր է ոչ միայն տեսնել այդ կեանքը, այլև հասկնալ զայն: 1872ին, երբ Պետրոս Դուրեանի համակիրները կը ձեռնարկեն բանաստեղծին ձեռագիրները հրատարակելու, ասոնցմէ թատերագոյթիւնները կը յանձնեն, ի գնահատութիւն, Պարոնեանին (որ անանուանելի կատակերգութիւն մը հրատարակած էր 1868ին), ինչպէս դարձեալ ի գնահատութիւն եւ ի սքաւգութիւն յանձնած էին անոր քերթուածները հայերէնի վարժագետի մը: Այս մարդը ամենայն լրջութեամբ կը սրբագրէ Դուրեանը ու կը դարձնէ իր ձեռագիրը որ տպուած է (Ա. տպագրութիւն) այդպէս ճայացած: Պարոնեան կը դարձնէ ողբերգութիւնները, առանց անոնց մազին դպչելու, եթէ կը ներէք այս բացատրութիւնը: Մանրավէպին իմաստը՝ Պարոնեանի իմացական պարկեշտութենէն աւելի, անոր վայելած հեղինակութիւնը կը թելադրէ հանրային կեանքին մէջ: Թաքան ու Խէլէքը մինչև օրս կը պահեն իրենց արժանիքը ոչ անշուշտ միայն անոր համար որ մեր մեծագոյն գրողներէն մէկուն իմացական անդատանը կը ներկայացնեն, այլ անոր համար մանաւանդ որ շրջանէն ունին լիութիւն մը բարեբեւ, տիպարներէ, տեսական կեանքի տախտակներէ: Ուրիշ հարց անշուշտ երգիծանքին թեթեւ բայց զիմացկուն ալ պաշտպանութիւնը, հաստ ու առողջ ծաղրին բարիքը որ ինքզինքը ըլլալու արարքը ստիպուած է կրկնաւորել ուրիշ ալ բարեբեւ. — փրկուածին բարեբեւը: Ընկերային, քաղաքական, գրական

անձնաւորութիւններու շքահանի մը, բոլորին առջև իրենց հայելիները, ուսին՝ իրենց մեղքերը, յիմարութիւնները, անախատութիւնները, գանկին՝ իրենց ունայնամտութիւնը, պարապութիւնը: Բոլորն ալ նըւաճուած վճռական վարպետութեամբ մը (maitrise) ու անխորտակելի կարկանդակով: Պէտք կ'ա՛յ աւելցնելու որ երկու հանդէսներն ալ շրջանին ազգային, գրական, քաղաքական, ընկերային գերագոյն եղելութիւններն են, տառացի կերպով չափուած, մարտուած, կարգալ կրցող ամէն մարդէ չուկայի ոսկերիչներէն մինչև պատրիարքարանի գահակալները: Ու իրաւ էր ասիկա: Հանդէսները իրենց այդ յորդ կեանքը ապրած են միեւնոյ՛ սակայն անոնց հեղինակը, հրատարակիչը (քիչ անգամ վաւերական գրագէտ մը մեր մէջ այս աստիճան յիմար է եղած, իր հանդէսը լեցնելէ ետքը՝ զայն տպագրելու համար ալ իր հացը ծախելու) անասելի դժուարութեանց ծոցը, քիչ մը ամէն ուղղութիւնէ, քանի որ Պարոնեան Եղիային պէս գովեստ, Չեքաղին պէս խրատ էր վաճառեր, այլ կ'սիրէր, ապտակ, մերկացումներ . . . : Վիրաւորուած անձնակաշնութիւնները զիրաւ չեն հանգչիր: Ու գրական քէները գերեզմանով կը յագենան: Պարոնեան տառապած է սակայն նիւրախանով: 1860ին, Մաքս Թեթլին բաժնեգիրը հանգանակութեամբ կը հայթայթէին գաւառական քաղաքի մը բոլոր կարգալ գիտցողները տարին մէկ լրուտ տրամադրելով: Պարոնեան կը գանգատի քերթ փոխալու հրէութենէն: Գիտենք թէ իր Խէլէքին մէկ օրինակը կը պտտէր Գում-Գափուի բոլոր թաղերը, կ'անցնէր Սամաքիս, Նեսի-Գուլէ, Մաքի գեղ, արուարձանները, հայաշատ, հազարի մօտ, երբեմն աւելի տուներով, ու կը դառնար կրկին չուկայ, բզիկ բզիկ: Կը հասկցուի՞, այս մանրավէպէն, տաքնապը հեղինակ-հրատարակիչին: Պարոնեանին մղձաւանջը կազմած են տպագրիչը, գրաշարը, թղթավաճառը. մարդիկ ասոնք, իրենց նիւթին վրայ ամրահաւատ, չուկայի ապրանք, պնդերես, մանաւանդ լիրը՝ երբ կը կարծեն իրենց աշխատանքը պաշտպանել գրոց-բրոց, անկուսի մութացկաններու դէմ, ինչպէս կ'որակուէին գրողները, վարժագետները, լրագրի խմբագրագետները: Պարոնեան անգիտակցաբար այս

տառապանքը մեղմացնել է կարծած երբ
 Մեծահարգանքները մեջ տեղ է տը-
 ւած գրաշարին, եայլն։ Անոնք փորձանքն
 են կազմած անոր կեանքին, քանի որ վար-
 ժապետի, խմբագրի, շրջուն տոմարակալի
 շատ ճիշդ անոր նխաձեռնությունները ա-
 ներեսարար կորցած են իրմէ։ Դիտեմ թէ
 հակառակ Պոլիսին շատ ընտանի մէկը ը-
 լալուն՝ կ'ապրէր իրրեւ հաստատ գաւառացի
 մը (Պոլիս քանի մը սերունդ վերջը կը
 մարտէր այդ երանգը հոն գաղթողներէն),
 իր պղծուն հաճոյքներով, մենագրութիւն-
 ներով, Բամբասանք։ Սրճարան։ Իրկուան
 օղիի սեղան։ Ժուժկալ հաց մը։ Սանկ ու
 նանկ վրայ-գլուխ մը։ Նարտի։ Տիրացու-
 կան-թաղական-տէրտէրական պղտիկ չա-
 րախօսութիւններ։ Կարճ՝ անգործ բայց
 սրամիտ մարդու տիպար մը։ Այս ամէնը
 քով քովի, բայց անկարող անոր թուղթին,
 մեկանին, տպագրիչին ծախքերը փակելու։
 Ահա թէ ինչո՞ւ ստիպուած ըլլայ սանձե-
 լու, սանձաւարելու մեծ ու պղտիկ իր բո-
 լոր հաճոյքները։ Աւելին։ Պարտաւորուի
 խանութէ խանութ, վաճառատունէ վաճա-
 րատուն շրջիկ տոմարակալի ողբերգական
 ճակատագրին ու ողորմութեան ձեռով մը
 ափին սահեցուած չնչին գումարները հա-
 ւաքելով՝ շիտկէ շիտակ հոսեցնէ տպագրա-
 կան գազան, անկուշտ մեքենային։ Այսպէս
 է անցեր ահա կեանքը սա մարդուն զը-
 խէն, սիրտէն, ոտքերէն, երիտասարդու-
 թեան ոսկի շրջանին։ Ու, աւա՛ղ, այսպէս
 է թաւալեր զարձեւալ կեանքին այդ անխը,
 սա մարդուն ասպարէզն ի վար, մանաւանդ
 չափահասութեան շրջանին։ Այո՛, Ձէր կըր-
 ցած իր հերոսութիւնը վերածել անմարդ-
 կայինի։ Ամուսնութիւնը փաստ մըն է այդ
 մարդկայինին։ Բայց զիտնալու էք որ կնիկը,
 այսինքն ասոր բոլոր իրաւունքները, վա-
 յիլքէ, զգեստէ, հացէ, գաւկնները, աշ-
 փնքն ասոնց ոսկորները կազմելու կան-
 չուած անդամիջոցները, բոլորը, բոլորը
 զոհուած են Թաքաւին և Խէլ-բին, որոնք
 կերած են այդ մարդը, զրկած զինքը իր-
 մէ, ընտանիքէն։ Դարձեալ ասոնք դուք
 կը կարդաք թեթեւ դիւրութեամբը դուրսէն
 դիտողներու։ Ձեզմէ անոնք որ չեն գիտեր
 այդ Պոլիսը, հազիւ կրնան մտապատկերել
 ողբերգութիւնը հայոց մեծագոյն գրագէտ-
 ներէն մէկուն, որ այդ Պոլիսին անհուն

չուկաներէն, թուղթի հաստ ու ծանր չէն-
 քերը — վաճառականներուն տոմարները
 — իր անութիւն՝ տքալով կը կտրէ կ'անցնի,
 աչքը չորս գին, պարտատէրներուն հանդի-
 պելու սարսափի մը մէջ, հարկին տա՛կը՝
 աննշմար անցնելու, իր ճամբան երբեմն
 քառապատկելու ու հասնելու վաճառատու-
 նը, յոգնած — միշտ հիւանդ է անիկա —,
 կատարելու ոսկիներուն գումարը, ան-
 պղինձ գրպանով, անթիւ փորով ու ան-
 հուն իմացական գերազանցութեան կրակն
 ալ իրեն հովանի՝ ըրած։ Ընթերցո՛ղ, կը
 հասկնա՞ս սա տոմարն։ Աւելցուր տակա-
 ւին ձմրան ցիւրը որ Պոլիսին ամենէն ազ-
 նուական բերքն էր այդ օրերուն։ Զի՛ւնը՝
 որուն դէմ իր սառած անդամները պաշտ-
 պանելու համար այդ տոմարակալը չունե-
 նար ոչինչ։ Անթութիւնը՝ որ կը բարդուի
 ներքին սպառման վրայ։ Բոլորը՝ անցուր
 յարձակումի՛, այդ տկար, դժբախտ, ճա-
 կատագրական խեղակին վրայ զոր հիւժախտը
 արդէն կը պեղէ թոքերէն, զրկանքը — իր
 տունին պարտագրուած — կը հալածէ ներ-
 սէն։ Դիրքը։ Ընտանի՛քը։ Ապրուստի բո-
 լոր միջոցներէն զուրկ։ Յակոբ Պարոնեան
 հէքեթին հսկան չէ, այլ այս թափառա-
 կանը, այս ուրուականը՝ որ ի խնդիր իր
 մեքենային կը պտտի շուկայէ շուկայ,
 պարտքերը կրունկին, երազները առջին...
 Այսպէս է ապրեր անիկա, ուրիշներուն
 տետրակներէն անոնց հարստութիւնը ձեռ-
 նելով, գասաւորելով, օրինաւորելով ու իր
 տունին համար անհրաժեշտը ... տպարան
 վաղցնելով, գողնալով կնիանը, գաւկնեւ-
 րուն բերանէն իրենց պատառը որպէսզի
 Խէլ-բին մէկ օրինակը պտտի Պոլիսին քառ-
 սունէ աւելի թաղերը, մտնէ չորս հազարէ
 աւելի տուններ, խնդացնէ քառսուն հազարէ
 աւելի մարդեր ... Ահա արեւմտահայ գրա-
 կանութեան ամենէն հարազատ, ամենէն
 նուիրական, ամենէն սուրբ վկան, ցահա-
 ւակը։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(Շարունակելի)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԵՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՊ ԱՐԺԱԿՈՒՆԻ

Պ. Ա. ՈՒՆ Պ.

ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

1. "ՀԻՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԹՐԵՐ"

Ներսէս Կաթողիկոս Հայաստանի խրդած մըտանքն է:

Արժանի իր մեծութեան: Այլ աւելի արժանի իր իրական սրբութեան:

Անոր ծանօթանալու մեր փորձին մէջ՝ անհրաժեշտ է հարցնել թէ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէր Հայ աշխարհի ընկերական վիճակը, Ներսէսի հայրապետական աթոռ բարձրանալէն առաջ:

Տրդատ թագաւորի նախաձեռնութեամբ և ստիպման տակ, Նոյնիսկ անոր զինուորներու սուրու սուսերի երկիւղազդու սպառնալիքէն բռնադատուած նոր կրօնը, Քրիստոնէութիւն, մեծակորով Արքայի սպանումէն վերջ, արագ մակընթացութեամբ մը նահանջներ էր, և եթէ ոչ բոլորովին թշնամական, գոնէ արհամարհական անտարբերութեան ալիք մը հետզհետէ տարածուիլ սկսեւ էր հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ:

Շատ շատերու աչքին, դուրսէն եկած այս կրօնը տարօրինակ նորաձեւութիւն մըն էր, որ որպէս հրապուրիչ մոլութիւն մը, պահ մը, պիտի գրադոյնէր հասարակաց հետաքրքրութիւնը, և, նման ամէն նորաձեւութեան, իր վաղանցիկ ժամը լրանալուն, անցնէր երթար, ու կրկին անգամ՝ հնաժգարեան ընտանի և տոհմիկ աստուածներ, առաջնորդութեամբ ամենազօր Արամազդի և ամենասիրելի Անահիտի, ժողովուրդի սրտերուն մէջ գրաւէին իրենց սիրական անկիւնները: Անգամ մ'ալ անոնց դարերով նուիրականացած աղօթք և մեղեդիները պիտի հնչէին Հայ աշխարհի մէջ, ու համահայաստանեան տօնակատարութիւնները, մանաւանդ Նաւասարդեան տաքուկ օրերուն, վերականգնանայնէին յոգնած հայ հոգիները: Եւ անգամ մըն ալ, վտանգներէ

չըջատուած հայոց հայրենիքը, փրկութեան համար զիսէր Վեհի Անահտայ Տիկնոջ, որ է փառք ազգիս մերոյ և կեցուցիչ . . . Որ է մայր ամենայն զգաստութեանց, բարերար ամենայն մարդկան բնութեան . . . Որով կեայ և զկենդանութիւն կրէ երկիրն Հայոց (Ազաթանգեղոս):

Բայց այս աստուածներուն մեհեանները կործանուած էին, արձանները ջարդու փշուր, և քուրմերը, ոմանք սպանուած, ուրիշներ փախած, իսկ մաս մ'ալ նոր կրօնի խորանը փոխանակած նախորդի բազմին:

Մտնել քրիստոնեայ եկեղեցին ուր արձան չկար, պատկեր չկար, ուր պաշտօնեան օտար լեզուով, յունարէն կամ ասորերէն, զրքէ մը բաներ կը կարդար, որ կարդացողը եթէ օտարազգի էր, չէր թարգմաներ, եթէ հայ, բերանացի կէս-կատար թարգմանութիւն կ'ընէր: Ինչքան ձանձրալի և որպիսի հակապատկեր հինին:

Սակայն ուզէին իսկ դառնալ իրենց հեթանոսական օրերուն — և շատեր կ'ուզէին, շատեր պիտի յամառէին զեւ հարիւր տարի ևս — զիրենք գոհացնող անմիջական դարձ մը կարելի չէր, որովհետեւ մեհեան չէր մնացած, և ոչ ալ աստուածներու սպասարկողներ:

Հետեանքը պիտի ըլլար շփոթ գոյաւիճակ մը: Հեթանոսական հաստարմատ բարքեր պիտի պղտորէին քրիստոնէական բարոյական սկզբունքներու աղբիւրները, և հարկեցուցիչ հաւատքի պակասէն, բազմահրապոյր մեղանշույթներու փորձութիւնը մագնիսացնող բան մը պիտի ունենար, որուն անձնատուր ըլլալու մէջ ժամանակաւոր հեշտանք և Նոյնիսկ երջանկութիւն պիտի գտնէին:

Եւ այս «Աստուծոյ ճանապարհներէն խոտորումը»⁽¹⁾, համաճարակի բնոյթ պիտի ստանար Տիրան թագաւորի օրով: Մանաւանդ Յուսիկ Կաթողիկոսի սպանումէն վերջ, ամբարտակները խորտակած հեղեղ մը՝ թաւալլոր արագութեամբ սարսէր հիմունքը բարոյական կերտուածներու: Ու այսպէս վերէն վար, աւագանիէն մինչև ճորտանին: Համաճարակը կանգ պիտի չ'առնէր Նոյնիսկ եկեղեցիի դրան առջև, և շատեր հոգեռ-

(1) Մեքրոպ երէց, 15:

բական դասէն երկնահաս նեղ արահետը պիտի ձգէին խոտաբարոնեւուն, և իրենք ուղղունէին լայնանիստ բազմամբոխ պողոտային:

Արքունիքն իսկ օրինակ կ'ըլլար կարծես անտակութեանց: «Տիրան թագաւոր և միւս աւագ նախարարներ»⁽²⁾, փոխանակ լեբան Քարողին հետեւելու, կը նախընտրէին այդ լեռը ձգել Յիսուսի ընտրեալներուն, մինչ իրենք կ'ուզէին մագլցել այն միւս բարձր գագաթը ուսկից Սատանան Աստուծոյ Որդւոյն ցոյց կուտար աշխարհի փառթաւութիւնները:

Առնենք Յոհան Եպիսկոպոսը: Այս անձը փառէն կաթողիկոսի որդին էր: Ի՞նչ որդի և ի՞նչ եպիսկոպոս!

Ազահութիւն և ընչասիրութիւն այնպէս մը կը տիրապետէին անոր, որ երբ խնդիրը մէկէ մը բան մը փրցնելու հաւանականութեան գար, Յոհան չէր տատամսեր անվայել միջոցներու զիմեւում:

Փաւստոս պատմիչ, բարի քրիստոնեայ, կ'աճնայ կաթողիկոսի այս զաւակէն և իր անունը տալուն կ'ըսէ, եթէ կարելի է այսպիսի մէկը Եպիսկոպոս կոչել⁽³⁾:

Իր ստահակութիւններէն քանի մը օրինակներ կուտայ Փաւստոս: Յիշենք երկուքը⁽⁴⁾:

Յոհան հայ թագաւորի առջև ելլելուն, խղկատակութիւններ կ'ընէր՝ Արքան և իր շուրջինները զրօսցնելու: Անոր սիրական մէկ խաղն էր ձեռքերուն ոտքերուն վրայ քալել, չորքոտանիի նման: Ուղտի ձայներ կը հանէր, և այդ ձայներու շնչով ալ կ'ըսէր. «Ես ուղտ եմ, թագաւորի մեղքերը կրելու համար: Վրաս բռնուցէք թագաւորի մեղքերը, որ տանիմ»: Հաճոյացած թագաւորն ալ, անշուշտ Տիրանը, Յոհանի անունին ազարակներու կամ գիւղերու պարզագիրները գրել տալով և կնքելով կը զնէր Եպիսկոպոսի կոնակին որպէս թէ անոնք Արքայի մեղքերը ըլլային⁽⁵⁾:

Անգամ մը Յոհան Եպիսկոպոս կը ճամբորդէր. հեռուն տեսաւ ձիաւոր մը որ դէպի իրեն կուգար: Զիաւորը զինով աւագակ մըն էր, բայց հեծած ձին՝ առոյգ և գեղեցիկ, որ Եպիսկոպոսին ազահութիւնը սրեց, եթէ այդ պէտք ունէր սրուելու: Երբ ձիաւորը մօտեցաւ, Յոհան կեցուց զինք: Երկուքին միջև տեղի ունեցած խօսակցութիւնը կ'ընդօրինակենք Փաւստոսէն:

Եպիսկոպոս: «Ամբիջապէս ձիէն վար իջիր, քեզի հետ խօսելիք ունիմ»:

Աւագակ: «Ոչ դուն զիս կը ճանչնաս, ոչ ալ ես քեզ, ի՞նչ բան է որ կ'ուզես խօսիլ հետս»:

Եպիսկոպոսը հարբած աւագակը բռնի վար կը քաշէ ձիէն, ճամբայէն քիչ մը անդին տանելով կը հրամայէ անոր զուլսը խոնարհեցնել:

Եպիսկոպոս: «Քեզ քահանայ կը ձեռնադրեմ»:

Աւագակ: «Ես մանկութենէս ի վեր աւագակ, մարդասպան, չարագործ եմ խառնակ վարքի տէր մէկը եղած եմ և հիմա ալ եմ: Ես արժանի չեմ այդ գործին»:

Եպիսկոպոսը խոտացաւ: Մարդը գետնին զլորեց, ձեռքը վրան դրաւ, յետոյ ոտքի հանելով հրամայեց անոր որ հոգեւորականի վերարկու հագնի:

Եպիսկոպոս: «Դեռ գիւղից և այդ գիւղի քահանան եղիր: Իսկ այս ձին ինձի աշխատավարձ է, քեզ քահանայ ձեռնադրելուս համար⁽⁶⁾»:

Հեթանոսական բարքեր արմատախիլ եղած չէին: Տրդատի և Դրիգորի օրերէն զսպողական միջոցներ ի գործ դրուած չէին, բայց որոմներու նման որոնց գլուխները միայն հնձուած են, առանց արմատէն քաշուելու, քրիստոնէական ցորենադաշտը հետզհետէ կը խղզուէր արագաբոյս միւսաւար խոտերէն:

Նոր կրօնի տեսակէտէ երկու չարիք լայն ծաւալ ստացեր էին, հանգուակ հին բազմաստուածեան օրերու: Թաղմանական արարողութիւններուն ցուցադրուած բարբարոս սուգի արտայայտութիւններ, ինչպէս փողերով, փանթիւններով և վիճերով լաց ու կոծի պարեր բռնել, մօրութները կտրած, երեսները պատռտած, այր և կին

(2) Փաւստոս, Գ. 12:

(3) Փաւստոս, Զ. 8:

(4) Յոհան Եպիսկոպոսի մասին Փաւստոսի պատմածները այդ ատենուայ Հայաստանի բարքերու մասին թանկարժէք արտայայտութիւններ են: Նման բարացուցական էջեր ունի Փաւստոս, որ չիք գնահատելի պէտք է զարմեն պատմութեան ուսանողներուն:

(5) Փաւստոս, Զ. 10:

(6) Փաւստոս, Զ. 8:

դէմ դիմաց ճիւղաղական պարեր խաղալով, փոխանակ քրիստոնէական գոլուպ արարողութեան, արտասուք, պատշաճ սաղմոսներ և օրհնութիւն, կանթեղ ու վառած մամեր, ուր մասնակիցները կը հաւատան մեռելներու յարութեան, և զիտեն թէ մահացեալը յաւիտենապէս կորսուած չէ⁽⁷⁾։

Յետոյ՝ ամուսնական խառնակութիւններ, ո՛չ միտակ անհաւատարմութիւն և անառակութիւն, այլ մերձաւորներու ամուսնութիւններ, մանաւանդ ունեւոր դասակարգի մէջ, այն մտահոգութեամբ թէ հարստութիւնը պահպանուած մնայ ընտանիքի մէջ⁽⁸⁾։

Խօսքը տանք Փաւստոսին։

Որովհետեւ վաղուց ի վեր, երբ մարդիկ քրիստոնէութեան անունը ստացան, այդ կրօնը յանձն առին հարկից ստիպուած՝ իրեն մի մարդկային սովորութիւն, իրեն մի մոլութիւն, առանց ջերմեանից հաւատքի։ Կրօնն ընդունեցին ոչ թէ գիտութեամբ, յոյսով և հաւատով, ինչպէս որ հարկ էր, այլ միայն քիչերը, որոնք փոքր ի շատէ ծանօթ էին յունական կամ ասորի գրագիտութեան՝ մասամբ կը հասկնային այդ։ Իսկ անոնք որ գրագիտութեան արուեստէն զուրկ էին, նախարարներու և շինականներու միւս խառնիճաղանձ բազմութիւնը, եթէ ուսուցիչները նստելով գիշեր ցերեկ ամպերու նման ուսումը յորդ անձրևի պէս անոնց վրայ հոսեցնէին, անոնցմէ ոչ մէկը ոչ մի խօսք, ոչ կէս խօսք, ոչ մէկ բան, ոչ մէկ նշոյլ իրենց լսածներէն չէին կրնար մտքերը պահել կամ հասկնալ։ Որովհետեւ անոնց մտքերը զրազուած էին անպիտան, անօգուտ բաներով, ինչպէս փոքր երեխաները որոնք կը տարուին իրենց երեխայական խաղալիքներով, այնպէս ալ անոնք, անփոյթ լինելով պիտանի ու կարեւոր բաներու, իրենց տհաս մտքերով իրենց ժամանակը կը մաշէին պարսաւելի կրթութիւններով, հին հեթանոսական սովորութիւններով, խաժաղութ բարբարոսական միտք ունենալով։ Անոնք կը սիրէին իրենց առասպելներու երգերը, վիպասանութիւնները, անոնցմով կը կրթուէին, անոնց կը հաւատային, անոնց մէջ կը յարատեւէին։ Ատե-

լութիւն ու նախանձ իրար դէմ, չարակամութիւն, թշնամութիւն, սխալալութիւն, իրար խածատել, ընկերոջ և եղբոր նենգել, սիրելիները սիրելիներուն, մերձաւորները մերձաւորներուն, ընտանիքները ընտանիքներուն, ազգականները ազգականներուն, խնամիները խնամիներուն դաւեր կը սարքէին։ Այնտեղ մարդիկ ծարու էին մէկը միւսին արիւնը խմելու, ճիգ կը թափէին իրար փռասելու, անուղղայ վարքի և անխելութեան պատճառով։ Աստուածներու հին պաշտամունքները կը կատարէին գիշերները՝ նման պոռնկական գործի, ոմանք նոյնիսկ իրենց վրայ կը կատարէին նոյն պոռնկական ցանկութիւնը։ Ուստի ո՛չ խելացի խրատի կը լսէին և ոչ ալ կը հնազանդէին առաջնորդներու քարոզած Աստուծոյ պատգամներուն, այլ անոնց յանդիմանական խօսքերուն համար զանոնք կ'ատէին, կը հալածէին և կը սպաննէին⁽⁹⁾։

Ողբալի էր դրութիւնը հիւանդներուն, հաշմանդամներուն, բորոտներուն և ուրուկներուն։ Վերջին երկուքին վիճակը մանաւանդ սարսափելի էր։

Բորոտութիւնը շատ տարածուած էր ինչպէս Արեւելքի մէջ ընդհանրապէս, նոյնպէս Հայաստան։ Ախտը խիստ տարափոխիկ ըլլալուն, ատկէ վարակուած մէկը անմիջապէս կը հալածուէր իր բնակավայրէն, գիւղէն կամ քաղաքէն։ Նման պարագային ընտանեկան ողբերգութիւններ անպակաս կ'ըլլային։ Հալածական ախտաւորները պէտք է ձգէին հայր, մայր, եղբայր, քոյր, ամուսին, զաւակներ, երթային ամալի տեղեր թափառելու։ Պատսպարան չկար, բացի քարանձաւները։ Անոնցմէ ոմանք գաղաններու կեր կ'ըլլային, ոմանք ձիւն ու սառնամանիքի տակ կը մեռնէին, ուրիշներ գետերու մէջ⁽¹⁰⁾։

Մուրացկանութիւնն ալ նոյնքան և աւելի տարածուած էր։ Յաճախ անյաջող մուրացիկը (մուրացկանութիւնն ալ ունի իր բարեկեցիկը, և յաջողութիւն չգտած զրծբախտը), կը դիմէր գողութեան, աւազակութեան և ոճիրներու։

Հիւանդներու, հաշմանդամներու խնամատարութիւնը ձգուած էր բախտին, և

(7) Փաւստոս, Ե. 31.

(8) Խորենացի, Գ. 20։ Մեսրոպ Երէց, 42.

(9) Փաւստոս, Գ. 13.

(10) Մեսրոպ Երէց, 40։ Խորենացի, Գ. 20.

շատ անգամ, ուրուկներու նման, անոնք ալ դուրս կը ձգուէին ընկերութենէն:

Յոռի երևոյթ մ'ալ եկեղեցականներուն յատուկ էր: Եպիսկոպոսներ, վանականներ և միայնակեացներ կ'ապրէին իրենց ընտանիքներուն հետ քաղաքներու և գիւղերու մէջ, յաճախ գայթակղեցուցիչ զէպքերու պատճառ դառնալով⁽¹⁾:

Օտարականներ և ճամբորդներ, որոնք Հայաստան կուգային, չէին կրնար գտնել օթեան կամ ապաստարան, և շատ անգամ ալ կ'ենթարկուէին աւազակներու յարձակումին, որոնց թիւը շատ էր:

Երկրի իշխաններու մէջ կազ ու կոխ և արինահեղութիւն սովորական երևոյթներ զարձած էին: Մանաւանդ աստիճանի կարգի վէճերը, ուր նախանձ և փառասիրութիւն յիմարեալ ատելութեան կրակները կը հրահրէին:

Ճշմարիտ քրիստոնեայի մը համար ինչպիսի՞ յուսալքիչ համայնապատկեր մը կը ներկայացնէր այդ ատենուայ Հայաստանը: Թերևս ան փորձուէր, մտաբերելով Տիրոջ պատուէրը, իր կօշիկներու փոշին թօթուել և հեռանալ այս ամբարշտ, անհրաբերկալ և չարաբարոյ երկրէն:

Ներսէս ճշմարիտ քրիստոնեայ մըն էր: Սա՛ տարբերութեամբ, սակայն: Ան որոշած էր ապրիլ և ապրեցնել քրիստոնէական սկզբունքները, քան թէ գոհանալ անոնց սոսկական քարոզութեամբ:

2. ԿԻՐՈՍԱ-ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ըսել թէ Ներսէս, Կաթողիկոսական աթոռ բարձրանալէ յետոյ, եկեղեցական մեծամեծ բարեփոխութիւններ հաստատեց և գործադրեց, լման մէկ արտայայտութիւնը չկրնար համարուիլ այն հսկայական ծրագրին, որ պիտի ցնցէր հայ կեանքը:

Մտային բարձր ձիրքերով օժտուած, նորընտիր Հայրապետը, երիտասարդական անընկճելի աւելնով, ամբարշտարիտ հաւատքիներչնումէն գօտեպնդուած, ասպարէզ նետուեցաւ բազմազգիւսանի Զարիքին դէմ մաքառելու: Ոչ միայն եկեղեցական այլ և ընկերային յեղափոխութեամբ մը Հայ աշխարհը հիմնովին փոխելու:

Կեսարիոյ և Կոստանդնուպոլսոյ մէջ տեսած և ուսումնասիրած եկեղեցական կարգ կանոնը և բարեփոխական հաստատութիւնները, ուղէր չուղէր բաղդաստութեան կը դնէր Հայաստանի այդ ատենուայ յուսալքող խառնափնիթոր կացութեան, որուն չնմեցնող հակադրութիւնը՝ Ներսէսի աչքին ալ աւելի դրաւիչ և տենչալի պիտի դարձրնէին Արեւմտաքի մէջ տեսածներուն երկնահաճոյ իրականութիւնը:

Իրեն փափաքածին համեմատ գործունէութեան համար պարագաները ձեռնտու էին և ժամանակը բարեպատեհ:

Կար նաեւ իր հեղինակութեան մեծ հմայքը: Ինքն ալ Արշակունի մեծ ընտանիքին անդամ էր, և Թագաւորը իր մերեղբոր որդին: Ներսէս ո՛չ մինակ Արշակունի, այլ նաեւ Գրիգոր Լուսաւորչի Հառաւիղ:

Բոլորանուէր յարգանքի տաքուկ ալիք մը շրջապատեց զինք իր Կաթողիկոսութեան սկզբնական տարիներուն: Թագաւոր, արքունիք, մեծամեծ նախարարներ, հոգ չէ թէ ինչպիսի տարակարծութիւններ, շահերու բախում և նախանձամիտ հակակրօնութիւններ ունեցած ըլլային մէկզմէկու դէմ, գոնէ այդ սկզբնական տարիներուն, երիտասարդ Կաթողիկոսի հանդէպ միահամուռ խրախոյս, և նոյնիսկ կամովին գործակցութիւն ցոյց տուին:

Եւ Կաթողիկոսն ալ, գովելի իրատեսութեամբ մը, լիուլի ըմբռնեց արժէքը իրեն ներկայացուած այս եղակի պատեհութեան, ու ատոր ամէն մէկ ժամը օգտագործելու նուիրեց ինքզինքը, կարծես բացառիկ կանխատեսութեամբ մը գուշակելով փոթորկոտ պայքարները, որ շատ չանցած պիտի պայթէին իր բոլորտիքը:

Այս ընդարձակածաւալ գործունէութիւնը, թէ և իր հայրապետական իրաւասութեանց ձիրքն մէջ կը պարփակուէր, և կրօնա-բարոյական բնոյթ կը կրէր, միաժամանակ այնքան պիտի բազմապատկեր իր հեղինակութիւնը, որ Զորբորդ դարու հայ պետական գործիչներու ամենամեծը և ազդեցիկը պիտի ընէր զինք՝ Թագաւորէն վերջ:

Հայ Կաթողիկոսներու պետական և քաղաքական գործունէութիւնը Ներսէսով հզօր սկզբնաւորութիւն կ'ունենար:

Շիտակ է որ իր մեծ հայրը Վրթանէս Կաթողիկոս պետական ասպարէզի մէջ յա-

(1) Մեսրոպ Երեց, 39:

ջող փորձեր ըրած էր, բայց կրնանք ըսել թէ այդ առաւելագէտ արդիւնք էր Ռոստոմ կոտակ թագաւորի թոյլ անհատականութեան: Ներսէսն է որ հայ կաթողիկոսը պետական գործիչ կը դարձնէ, և հետագային, յանձին իր զաւակին, Սահակ Պարթևի, Հայրապետի քաղաքական գործունէութիւնը կը հասնէր իր գագաթնակէտին:

Դժուար է ներսէսի կատարած գործերու տարեթիւերը ճշգրտողնել: Մեր ունեցած աղբիւրները այդ մասին գրեթէ ցուցմունքներ չունին: Պետական կեանքի մէջ իր քայլերուն համար թուականներ կրնանք տալ, մօտաւորապէս, բայց կրօնա-ընկերական գործերը, կամ ենթադրաբար կարելի է բաժնել իր պաշտօնավարութեան տարիներու զանազան շրջաններուն, և կամ համախումբ ներկայացնել:

Եւրոմար կը դատենք միատեղ խմբել, իր պատկերը ալ աւելի յստակ գծելու սիրոյն: Արդէն այս պարագային ճշգրիտ թուականի մը յիշատակութիւնը չենք կարծեր որ բան մը աւելցնէ մեր պատմածին:

Իր առաջին կարեւոր գործը կարելի է համարել Աշտիշատի Ժողովը: Այս առաջինն է իր տեսակին մէջ, Լուսաւորիչէն ի վեր, որու մասին որոշ արձանագրութիւն ունինք⁽¹²⁾:

Այս մեծ Ժողովը գումարուած պէտք է ըլլայ Ներսէսի պաշտօնավարութեան առաջին կամ երկրորդ տարիին, հաւանաբար 342 թուականին⁽¹³⁾:

(12) Թէև Փաւստոս Աշտիշատի եկեղեցին յիշուուն կը գրէ. «Որովհետև այդ էր մայր եկեղեցին և նախնեաց եկեղեցական ժողովներու ժողովատեղին» (Դ. 4), անհաւանական է որ ակնարկուած ժողովները պաշտօնական Սինոդի մը հանգամանքը ունենային՝ ինչ որ Ներսէսինը, այլ Աշտիշատ առաջին կեդրոնը ըլլալուն Հայ եկեղեցւոյ, ժողովները, եթէ գումարուած էին, կարելի է ենթադրել Հայրապետի շուրջ գտնուող ռոգեւորականներու խորհրդակցական յիստեր, քան ընդհանուր ժողով, ուր երկրի ամէն կողմերէն եպիսկոպոսներ կուգան, ինչպէս եղաւ այս պարագային:

(13) Օրմանեան 354ին կը զնէ Ժողովը (Ազգապատմ., Ա. Հատոր, 169), Ներսէսի կաթողիկոսութեան առաջին տարին, կամայականօրէն, 353 թուականը որոշելէ վերջ, հասկնալի է որ Աշտիշատի Ժողովն ալ ըլլար 354ին, (Տես Յաւելուած Գ.), իսկ Բողոքովին անընդունելի է 365 թուականը զոր կուտայ Կաթողիկոս Հայոց (էջ 12):

Թէև Փաւստոս կը գրէ թէ Ժողովին մասնակցողները «Հայոց աշխարհի բոլոր եպիսկոպոսներն» էին⁽¹⁴⁾, աւելի ընդունելի է Ռոբենացիի յիշատակութիւնը, եպիսկոպոսի և աշխարհականի ներկայութիւնը⁽¹⁵⁾, Յաջորդական մեծ Ժողովներու մէջ, ինչպէս Շահապիւփան, Արտաշատ, և այլն, հայ իշխանը և հայ եպիսկոպոսը միասին են, Աշտիշատը կրնար նախօրինակ ծառայել միւսներուն:

Դժբախտաբար, Փաւստոս և Ռոբենացին մանրամասնութիւններ չեն տար այս Ժողովի գործերու մասին, բացի ընդհանրական արտայայտութիւններէ, ինչպէս, թէ աշխարհական կարգերը բարեւաւելու կանոններ ընդունեցին, և թէ եկեղեցական նոր կանոնագրութիւն մը հաստատեցին:

Կաթողիկոսի յաջորդական ձեռնարկները սակայն կարելի է ընդունել որպէս գործադրութիւնը սոյն Ժողովի մէջ, իր առաջարկութեամբ և իր ներշնչումով ընդունուած որոշումներուն:

Ներսէս շրջեցաւ Հայաստանի զանազան գաւառները: Այս գաւառներէն շատերուն մէջ, յարմար վայրեր, հիմնեց աղքատանոցներ, որպէսզի մօլորացականութիւնը, Արեւելքի այդ անէծքը, վերջ գտնէ: Բարոտներու համար ուրկանոցներ հաստատեց ընակութիւններէ հեռու, և անոնց խնամքին, սնունդի և պիտոյից մատակարարման համար խտտագոյն զգուշական միջոցներ տնօրինեց, այդ տարափոխիկ սարսափելի արտին տարածուիլը արգիլելու համար:

Հաստատեց հիւանդանոցներ, նման Արեւմուտքի մէջ իր տեսածներուն: Նշանաւոր էր Կիսարիոյ մօտ գոյութիւն ունեցողը:

Որբանոցներ, այրիներու համար ապաստանարաններ, Կաթողիկոսի բարեգործական ընդարձակ ծրագրի մաս կազմեցին: Հիմնեց կուսանոցներ, հաւատաւոր կոյսերու համար, և այս շէնքերը շրջապատեց պարիսպներով, հոն գտնուողները առեւտրու միտանգէն զերծ պահելու⁽¹⁶⁾:

Եւրոմարի (8)

ՀՐԱՆԴ Ք. ԱՐՄԷՆ

(14) Փաւստոս, Դ. 4.

(15) Խորենացի, Գ. 20.

(16) Փաւստոս, Ե. 31, Դ. 5, Խորենացի, Դ. 20.

ԿՐԹՆԵ-ՊԵՏՄԵԿԱՆԵ

ԳՈՐԾՔ ԱՌԱՔԵԼՈՑԸ

1. Ներածութիւն. — Նոր Կտակարանի համարաբառ Աւետարաններէն և Յովհաննու Աւետարանէն վերջ, անտարակոյս ամենէն կարեւոր և հետաքրքրական գիրքը կը ներկայանայ Գործք Առաքելոցը: Ղուկասու Աւետարանը և Գործք Առաքելոցը նոյն հեղինակը ունին, ինչպէս որ այս իրողութիւնը որոշապէս կը ներկայացնէ և կը յայտարարէ Գործք Առաքելոց խմբագրողը, անոր յառաջարանին մէջ. «Զբանն առաջին զոր արարի վասն ամենայնի, ո՛ր թէոփիլէ, զոր սկսաւ Յիսուս առնել և ուսուցանել» (Ա. 1): Այս տողերը որոշապէս ցոյց կուտան ակնարկութիւն մը Ղուկասու Աւետարանին նկատմամբ: Բաց աստի, Ղուկասու Աւետարանին յառաջարանին մէջ, նոյն հեղինակը կը յայտնէ թէ արդէն բազմաթիւ Աւետարաններ գոյութիւն ունին: Աստի Ղուկաս իր Աւետարանը կը գրէ Վերադարձի բազումք յօթարեցին վերստին կարգել զպատմութիւն վասն իրացն հաստատելոց ի մեզ, որպէս աւանդեցին մեզ որ ի սկզբանէ ակնատեսք և սպասաւորք եղեն բանին, կամ եղև և ինձ, որք ի սկզբանէ զհետ երթեալ էի ամենայնի ճշմարտութեամբ, կարգաւ գրել քեզ, քաջ թէոփիլէ, զի ծանոցես զբանիցն որոց աշակերտեցար՝ զճշմարտութիւն» (Ա. 1-4):

Ղուկասու Աւետարանին նախընծայ սոյն յայտարարութիւնները թէոփիլոս անուամբ անձի մը ուղղուած են, որու մասին ճշգրիտ ոչ մէկ բան գիտենք: Արդարև շատ զարմանալի է որ, թէոփիլոս՝ երկրցս յիշատակուած Ղուկասի կողմէն, մեզի բոլորովին անծանօթ մէկն է: Ղուկասու Աւետարանը և Գործք Առաքելոցը, երկու կարեւոր գիրքերն ալ նոյնանուն հեղինակի մը գործերը նկատուած են: Ծճմարիտ է որ, աւանդութիւնը թէ՛ մին և թէ՛ միւսը արուեստով բժիշկ Ղուկասի կը վերագրեն, որ Ս. Պօղոս Առաքեալին գործակիցը և ուղեկիցը եղած էր:

2. Հեղինակը. — Բ. դարու աւանդութեան համաձայն, Ղուկասու Աւետարանը և Գործք Առաքելոցը, Կողոսացւոց վերջին գլխուն մէջ յիշատակուած Ղուկաս բժիշկի մը կը վերագրուի «Ողջոյն տայ ձեզ Ղուկաս բժիշկ և սիրելի» (Կող. Դ. 14): Ս. Գրական քննադատութիւնը ընդունած է սոյն վերագրումը հետեւեալ պատճառներով:

1. — Թէ՛ Ղուկասու Աւետարանը և թէ՛ Գործք Առաքելոցը նոյն ոճը, նոյն ոգին և նոյն բառամթերքը ունին:

2. — Թէ՛ Գործք Առաքելոցին մէջ «Մեք Հատուած քոյն հեղինակը, ուր՝ ան Պօղոս Առաքեալին ընկերացած էր (Գործք ԺԶ. 10-17, Ի. 5-ԻԱ. 18 և ԻԷ. 1-ԻԸ. 16) Գործք Առաքելոցին և Ղուկասու Աւետարանին ալ հեղինակը կը ներկայանայ:

3. — Ս. Պօղոս Առաքեալին ճամբորդութեան ընկերակիցներէն ո՛չ ոք կրնայ հեղինակը ըլլալ եթէ ոչ միայն Ղուկաս բժիշկը որ կը յիշատակուի հոն:

Ինչ որ աւելի ուշագրաւ պարագայ մը կը ներկայանայ, հեղինակը զարգացած և հմետ անձ մըն է և գրական շնորհք մը ցոյց կուտայ և իր երկու գիրքերն ալ երկու որոշ և մեկին ազդեցութիւններ ցոյց կուտան հեղինակի մասին:

Առաջին, իր ժամանակուան հելլենական ոճին ազդեցութիւնը և կնիքը և երկրորդ՝ Յունարէն Աստուածաշունչին ազդեցութիւնը: Ղուկաս ծագումով հեթանոս էր, որ հետագային քրիստոնեայ եղաւ, հաւանաբար Ս. Պօղոսի ճամբորդութենէն առաջ:

Ղուկասի մասին քիչ բան գիտենք: Իր անունը նոր Կտակարանին մէջ երեք անգամ միայն յիշուած է, Մարկոս Աւետարանէին հետ (Կող. Դ. 10, 14, Փիլմ. 24 և Բ. Տիմ. Դ. 11): Աւանդութեան համաձայն Ղուկաս Անտիոքացի էր, ոչ հօթանասուն աշակերտներէն մէկը և ոչ ալ Կղէովպոսին անանուն ընկերը եմմաւուսի ճամբուն վրայ, այլ՝ Ս. Պօղոսի նման ետքը դարձի եկած էր:

Հեղինակը աւելի ճշգրիտ համար անհրաժեշտ է նկատողութեան առնել Գործք Առաքելոցին մէջ յիշատակուած «Մեք հատուած քոյները: Ասոնց մեծ մասը յոգնակի առաջին անձով գրուած են: «Մեք հատուած քոյները մեծ մասամբ ճամբորդական

Ժամանակագրութիւններ են և անոնց մասին զրուած քննադատական ուսումնասիրութիւնները համաձայն են թէ այդ հատուածները իրենց աշխուժութեամբ և ճշգրտութեամբ ակնանտեսի մը կողմէն զրի աւերւած են: Խնդիր է գիտնալ թէ ճամբորդական Ժամանակագրութիւններ զրոյ հեղինակը արդեօք Գործք Առաքելոցին և Ղուկասու Աւետարանին ալ հեղինակն է: Սոյն քննադատական հարցումը ինքնին զրական պատասխան մը կը ստանայ, վասնզի՝ ուշադիր քննութիւն մը լեզուի մասին ցոյց կուտայ թէ՝ ճամբորդական Ժամանակագրութիւնները և Գործք Առաքելոցին մնացեալ մասը նոյն գրիչէն ելած են կամ աւելի շիտակ բացատրութեամբ, հեղինակը մինչև իր վերջին յարդարած գործին մէջ, իր կողմէն պատրաստուած Ժամանակագրութեան ներմուծումին՝ այնպէս եղած է որ, երկուքը ի մի ձուլուած են և շատ դժուար է, թէ բուն գիրքը և թէ անոր մէջ կցուած Ժամանակագրութիւնները՝ իրարմէ անջատել, այնպէս որ, ո՛չ մէկ հեղինակ պիտի կրնար այնքան ճարտարութեամբ, գրական շնորհքով և ստեղծագործութեամբ Գործք Առաքելոցը և Ժամանակագրութիւնները իրարմէ բաժնել. մին միւսին լրումը եղած է:

Ղուկաս Աւետարանիչ Թէոփիլոսին «պատուական» տիտղոսը կուտայ: Ոմանք կը կարծեն թէ Թէոփիլոս Իտալացի էր, թերևս Հռոմ քաղաքէն, ուր հաւանաբար Ղուկաս Աւետարանիչը զինք ճանչցած էր: Սակայն և այնպէս, այս մասին որոշ և զրական փաստեր կը պակսին:

3. Թուղբին բովանդակութիւնը. — Գործք Առաքելոցը իր բովանդակութեամբը շատ յստակ յատկագրի մը կը ներկայացնէ և երեք զխաւոր մասերու կը բաժնուի:

Ա. — Կարճ նախարան մը (Ա. 1-2),

Բ. — Ա. 3-ԺԲ. Դիւլիս. — Գրքին այս մասը կարելի է նկատել Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան պատմութիւնը (Ա. Գ. 12-25): Ա. Գրական քննադատներէն ոմանք, այս մասին նոյնիսկ Գործք Պետրոս Առաքելի յորջորջումը տուած են, նկատելով որ հոն բուն գործող անձն է Պետրոս Առաքելը:

Գ. — ԺԳ. — ԻԸ. Դիւլիս:

Գործք Առաքելոցին երկրորդ մասը երկու զխաւոր բաժանումներ ունի: Առաջին մասին մէջ (Դ-Ը. 3) հեղինակը կը գրիստոնէութեան սկիզբի պատմութիւնը որ է Առաքելոց աշխատութեանց և զործունէութեանց պատմութիւնը Երուսաղէմի և անոր մերձակայ վայրերուն մէջ: Երկրորդ մասին մէջ (Ը. 4-ԺԲ. 25), քրիստոնէութեան ծագումն ու տարածումը Սամարիոյ և հիթանոս աշխարհներու մէջ, Գործք Առաքելոցին հեղինակը նախապէս կը նկարագրէ և ցոյց կուտայ քրիստոնէական կրօնքին սկզբնական պատմութիւնը Բուզայատանի աշխարհընկերութեան և հուսկ ուրեմն հիթանոս աշխարհին մէջ: Շատ զարմանալի է արդարեւ որ առաջին մասին մէջ տէր ու տիրական գործողն է Պետրոս Առաքելը, իսկ երկրորդին մէջ՝ Պողոս Առաքելը:

Երրորդ մասին մէջ (ԺԳ-ԻԸ) պատմութեան զխաւոր նիւթն է Պողոս Առաքելին գործունէութիւնը: Այս մասին մէջ կան կարեւոր դէպքեր որ պատահեցան Անտիոք, Փոքր Ասիա, Մակեդոնիա և Յունաստան: Գործք Առաքելոցը կը յիշատակէ նաև Առաքելոց և առաջին քրիստոնէայ հաւատացեալներու ունեցած սէրը, եռանդը, համարձակութիւնը և փութաջանութիւնը: Հակառակ բուն հալածանքներու, առաջին քրիստոնէաները ամէն տեղ յաջողութիւն գտան «եւ բանն Աստուծոյ անէր և բազմանայր» (ԺԲ. 24):

Գործք Առաքելոցը կը պատմէ թէ՛ ինչպէս Պննտեկոստէին օրը, Հոգւոյն Սրբոյ գալստեամբը և զօրութեամբը Քրիստոնէական Եկեղեցի մը կազմուեցաւ (Դ. Բ.) և նորակազմ քրիստոնէութիւնը տակաւ առ տակաւ բազմաշաղկապ Սարկաւազներ ձեռնադրուեցան և կարգուեցան: Այս սարկաւազներուն մէջ սքանչելի և հոյակապ դէմք մը կը ներկայանայ Ա. Ստեփանոս, որ «նախասարկաւազ», «նախապիկայ», «առաքել» և «առաջին մարտիրոս» անուններով յորջորջուած է, և նախնի Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ մեծագոյն և փառապանծ անձերէն մին էր, նորահաստատ Եկեղեցւոյ ծառայութեան նուիրուած «եօթանց» խումբին առաջինը, որոնք ապա Սարկաւազ (Տիա-

քոնոս) անունը առին, որ եկեղեցւոյ մէջ ծառայող կամ սպասուորող կը նշանակէ:

«Եթեմանց» խումբին ընտրութեան բուն պատճառն էր Երուսաղէմի ամենօրեայ ուղարկութեան բաշխումին մէջ, ըլլայ զբամ կամ հաց, հեղինախօս հրեաներու այրինեւ բուն և որբերուն անտեսութիւնը, ինչպէս կը կարգանք Գործք Առաքելոցին մէջ ազի արհամարհեալ լինէին ի պաշտամանն հաւաքագործի այրիք նոցա (Չ. 1 և շար.): Թէ ինչո՞ւ համար 7 անձեր ընտրուեցան առաքելներու կողմէն որոշ չենք գիտեր, սակայն շատ հաւանական է որ 7 ճիւղերու բաժնեւած ըլլար այդ գործին մատակարարութիւնը: «Եթեմանց» այս խումբը առաքելներէն ձեռնադրութիւն ալ ընդունեցին լեզին ի վերայ նոցա զձեռն: Ս. Ստեփանոսի վեց ընկերներն էին Փիլիպպոս, Պրոքորոն, Նիկանոփրա, Տիմոփեա, Պարմենա և Նիկողայոս (Անտիոքացի): Աւանդութեան մը համաձայն, Ստեփանոսեանք, Սիոնի վերնատան եկեղեցիին մէջ, ուր Ս. Հոգին առաքելոց վրայ իջաւ Պնտեկոստէին, առաքելներէն սարկաւազ ձեռնադրուեցան:

Պաղեստին Ա. Դարուն Հոգմէական իրապետութեան ներքեւ գտնուելով հանդերձ, հրեաները հոն կարգ մը առանձնաւորութիւններ կը վայելէին: Անոնք Երուսաղէմի և շրջակայից մէջ երկու գլխաւոր խումբերու կը բաժնուէին: 1. Պաղեստինցի Արամերէն խօսող հրեաներ և 2. Արտաքոյ Պաղեստինի հեթանոսութենէ դարձող յուճախօս հրեաներ: Երուսաղէմի մէջ, ո՞ր այդ ժամանակ հրեաները մեծամասնութիւն կը կազմէին, հրեայ բազմաթիւ ժողովաւաններ (Սինակոկ) կային, ուր Ս. Գիրքը յունարէն կը կարդացուէր. այս պատճառաւ յունարէնը եթէ ոչ տիրապետող գոնէ մըրջող լեզու մը կը ներկայանար արամերէնին հանդէպ:

Երուսաղէմի նորահաստատ եկեղեցին իր ներքին վարչաձևով ու քարոզչութեամբ տակաւ առ տակաւ զօրանալով, եկեղեցւոյ անդամոց թիւը օր քան զօր կ'աճէր և կը բազմանար: Ոչ միայն ռամիկ և հասարակ ժողովուրդը եկեղեցւոյ կ'անդամակցէր, այլև բազմաթիւ քահանաներ ալ կուգային և կը միանային ինչպէս կը կարգանք «Բա-

ղուս ժողովք քահանայիցն անսային հաւատոցն» (Չ. 7):

Ս. Ստեփանոսի նկարագրիւր վճիտ կերպով կ'արտացոլայ Գործք Առաքելոցի մէջ. «Լի Հոգւով Սրբով և զօրութեամբ» (Չ. 3), «Այր լի հաւատով և Հոգւով Սրբով» (Չ. 5), «Այր լի շնորհօք և զօրութեամբ» (Չ. 8): Չենք գիտեր թէ Ս. Ստեփանոս ե՞րբ քրիստոնեայ եղաւ, միայն գիտենք թէ հելլենախօս հրեայ մըն է, ինչպէս իր անունէն ալ կը հասկցուի: Ս. Եպիփան կ'ըսէ թէ Ս. Ստեփանոս Քրիստոսի ընտրած 72 աշակերտներէն մին էր, սակայն որոշ բան մը չենք գիտեր այդ վկայութեան ճշգրտութեան մասին: Ան ծագմամբ հրեայ, սակայն հեղինական ուսում և կրթութիւն ստացած էր, որ իր ժամանակին ամենէն բարձր, զարգացած ու մտաւորական դասակարգին կրթութիւնն էր: Հեղին բարձրաթիւ միտքը և հրեական կրօնազգացման հոգին կերտեցին Ս. Ստեփանոսի անձը բազմազան շնորհներով և իմաստութեամբ:

Կարգ մը նախանձոտներ որոնք «Լիբեւացւոց», «Կիւրենացւոց» և «Ալեքսանդրացւոց» ժողովարաններէն էին, Ս. Ստեփանոսը չէին սիրեր, կը նախանձէին և կը վիճէին, և սակայն չէին կրնար անոր դէմ խօսիլ. ըստ Գործք Առաքելոցին «Ոչ կարէին զգէմ ունել զիմաստութեանն և զհոգւոյն որով խօսէր» (Չ. 10-11): Մոլեռանդ, նախանձոտ և վրէժխնդիր այս անձերը, որոնց անունները չունինք, որոնց մէջ կը գտնուէր նաև Սողոմ (այսպէս՝ հեթանոսաց մեծ առաքելը Ս. Պողոս) սկսան մուրաւ և անօրէն միջոցներով հետապնդել և նեղել զինքը և կարգ մը սինիքոր, ժանտ մարդիկ զրդեղով անոնց ըսել տուին թէ մենք իրմէն հայհոյանքներ լսեցինք Մովսէսի և Աստուծոյ դէմ: Անո՞ւնք զրգուցուելով Ստեփանոսը բռնեց և Սենեգրիոն (Հրէից Գերագոյն Ժողով) բերաւ դատելու և դատապարտելու համար: Սենեգրիոնը միայն իրաւաբութիւն ունէր կրօնական խնդիրներ քննել, օրէնքի սահմանին մէջ դատել ու դատապարտել: Հոն Ստեփանոսի հակառակորդները սուտ և վարձկան վկաներով ամբաստանեցին զայն իբրև հայհոյիչ Տաճարին և Օրէնքներուն: Այսպէս այս ոչ զազարէ խօսել բանս հայհոյութեան գտեղւոյն սրբոյ և զօրինացն (Չ. 13): Ի պատասխան քահանայապետին, Ս.

Ստեփանոս իր պաշտպանողական ճառը կը խօսի, կենդանի, պատկերաւոր և հոյակապ ոճով, ուր հետեւեալ կէտերը ուշադրութեան արժանի են. —

1. — Աստուծոյ յարաբերութիւնը իր ընտրեալ ժողովուրդին հետ:

2. — Ս. Գիրքը վճիտ կերպով ցոյց կուտայ թէ Խորայէլի ժողովուրդը, իրրեւ ընտրեալ ժողովուրդ, միշտ դէմ կեցած է Աստուծոյ և Անոր պաշտօնէից:

3. — Աստուծոյ ուխտը կանխագոյն և անկախ եղած է Սրէնքի հաստատումէն:

4. — Աստուծոյ կողմէն զրկուած մարգարէները հրեայ ժողովուրդէն միշտ հալածանքի ենթարկուած և մահուան պատիժ կրած են:

Ս. Ստեփանոս իր ճառին մէջ կը հերքէ թէ ինքը Մովսէսի դէմ խօսած է, այլ ընդհակառակը անոնց կ'ըսէ. «Այս Մովսէսն է որ ըսաւ Խորայէլի որդիներուն, ձեր Տէր Աստուածը ձեր եղբայրներէն ինծի պէս մարգարէ մը պիտի հանէ ձեզի, անոր մօտիկ ըլլէք» (Է. 39):

Ան իր ճառին վերջաւորութեան բուն և խիստ բառերով կը յանդիմանէ Ատեանին մէջի անդամները, ըսելով անոնց «Ով խըստապարանոցներ ու սրտով և ականջով անթլիփատներ, որ ամէն ատեն Ս. Հոգւոյն հակառակ կը կենաք, ինչպէս ձեր հայրերը՝ անպէս ալ դուք» (Է. 51-2): Այս խօսքերուն վրայ, քահանայապետը և Սենեգրիոնի անդամները սկսան կատարել և զայրանալ, բարկութենէն իրենց ականները կը կրճէին «Կրճէին զատամուռն ի վերայ նորա» (Է. 55): Ս. Ստեփանոս հոգիացած և վերացած կը գոչէ ատեանին մէջ «Ահա տեսանեմ զերկինս բացեալ և զօրդի մարդոյ զի կայ ընդ աչմէ Աստուծոյ» (Է. 55 և չ.):

Այլ համբերութեան բաժակը լեցուած էր. հրեաները չկրցան այլևս իրենց զայրոյթը սանձել, ականջնին գոցեցին և անոր վրայ յարձակելով քաղաքէն դուրս հանեցին և սկսան քարկոծել: Սողոսն ալ քարկոծման մասնակցողներէն մին էր. «Էր կամակից սպանման նորա»: Ըստ օրինաց, քարկոծումը երկու կամ երեք և աւելի վկաներով պէտք էր գործադրուէր «երկուք և երեք վկայիւք մեռցի որ մեռանիցին և մի մեռցի

միով վկայիւ»: Ս. Ստեփանոսի վերջին խօսքերը կ'ըլլան «Տէր Յիսուս, ընկալ զոյդ իմ» և ծունկի գալով կ'ըսէ «Տէր, մի համարիր զոցա զայս մեղս» ու կ'աւանդէ իր հոգին: Իր վերջին խօսքերը շատ մեծ նշանութիւն ունին Տիրոջ վերջին խօսքերուն (Տե՛ս Ղուկ. ԻԳ. 34, 46):

Ս. Ստեփանոս իր սուրբ արիւնովը կը մկրտուի և իր անունին նման կ'արժանանայ յաւիտեանական անթառամ պսակին:

Իրրեւ համառօտ պատկեր Գործք Առաքելոցի բովանդակութեան հետեւեալ բաժանումը կրնանք տալ:

Ա. — Երուսաղէմի նորահաստատ նախնի Քրիստոնէական եկեղեցին և Պետրոս Առաքեալին քարոզութիւնները (Ա. 3-2. 7):

Բ. — Եկեղեցւոյ տարածումը Պաղեստինի մէջ, Ս. Ստեփանոսի քարոզութիւնը և Երրայեցւոց հալածանքը ընդդէմ Ստեփանոսի (2. 8-10. 31):

Գ. — Նախնի Քրիստոնէական եկեղեցւոյ տարածումը զէպի Անտիոք, Կունեւիտ և Զարիւրապետի դարձը և հրէից հալածանքը (Թ. 32-ԺԲ. 24):

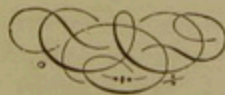
Դ. — Եկեղեցւոյ տարածումը զէպի Գաղատիա, Ս. Պողոս Առաքեալի առաջին ճամբորդութիւնը և Երուսաղէմի Առաքելական Ժողովին դումարումն ու կանոնները (ԺԲ. 25-ԺԶ. 5):

Ե. — Եկեղեցւոյ տարածումը զէպի Մակեդոնիա, Յունաստան և Փոքր Ասիա (ԺԶ. 6-ԺԹ. 20):

Զ. — Եկեղեցւոյ տարածումը զէպի Հռովմ և Ս. Պողոսի ճամբորդութիւնը իրրեւ կալանաւոր (ԺԹ. 20-ԻԸ.):

ՊՍԻԳԵԻ ՎՐԴ. ՎՐԹԱՆԷՍԵԱՆ

(ՄՆ՝-ԵԷ-Է Դ՝-ԵԵ ԷԷ-ԷԷ)

ՄԵՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ**(ԽԵԻ) ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹԼԿՈՒՐԱՆՑԻ**

= 15 =

ԱՅԼ ՏԱՂ ԽԻՍՏ ԱՆՆԸՄԱՆ

Ա.

Դու ես գարնանային վարդ ու բուրաստան,
Աչերդ են ծովեր, խումար ու մէստան,
Քո ծոցդ է դրախտ, մըրզեր և անդաստան,
Դու ինձ լեր դատաւոր, արայ դատաստան.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Բ.

Սիասաթ ունիս քան զաւրաւոր խաչ,
Հրեղէն ես, հողեղէն, թէ՛ մարդագէմ քաջ.
Հիւանդ եմ, ողջանամ, երբ նըստիս ինձ յաջ,
Է՛ վիզ շողկըտան, է՛ այտեր կակաչ,
Թող անփորձ մընաս քան զնըշդար կանաչ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլատ էֆէնտի:

Գ.

Սիրուն չղիմացաւ նախահայրն Ադամ,
Այն սիրուն համար եղեմ դրախտէն հան.
ԶԴաւթա գործն յիշեմ, ու քան զուռ դողամ,
Սողոմոնի սուգն ես այլ ի հետ լամ,
Վարդատի Շիրինին խապարն ես ոնց տամ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Բնագիր, Բ. էջ 405, Հմմտ. Ք =
Հայր. Ամս. 1935 Յնս. էջ 34. Ձեռ. թկ.
1678, Տ, էջ 33. Ձեռ. թկ. 1623: Ն =
Արեգ, 1924, էջ 659.

Վերնագիր. — Տաղ Սիրոյ Թըլկուրան-
ցոյ ասացեալ, Ք: Սիրով մի՛ սպանաներ,
Տ: Երգ Սիրոյ, Ն:

Ա. 1. — վարդ ու — վարդի, Ք: —
2 — Աչերդ է քո խումար ծովեր ու մէս-
տան, Բ: Աչերդ է ծով խումար ու մէս-
տան, Ք: — 3 — մըրզեր և — մըրզաց,
Քն. մըրզոց, Տ: Դրախտ — ծաղկոց, Տ: —
4 — լեր՝ չունին Քն: — 5 — ճէլատ, Բ.
ճէլէտ, Տ. ճալատ աֆանտի, Ն:

Բ. 1. — զաւրաւորի չաչ, Բ. զօրաւոր
քաջ, Տ: — 2 — մարդագէմ — մարմնաւոր,
Տ: — 4 — շողկտակաց, Բ. շողկտակ և
այտեր կանանչ, Տ: — 5 — անփորձ — դու,
Տ: — 6 — Սիրով մի՛ սպանաներ զաւուր
ու ֆէրման, Բ: Սիրով ... ճէլատ էֆէն-
տի, ՏՔ: Ն ոչ հոս, ոչ ալ յաջորդ առանե-
րուն վերջը, ունի յանկերգի այս տողը:

Գ. 1. — չղիմանայ, ՆՔ: — 2 —
վանց սիրոյ ելաւ յեղեմ դրախտէն հան,
ՆՔՏ, հհան, Բ. համ. ՆՔ: — 3 — ...
ու ի զուռ կամ դողամ, Տ: — 4 — Սո-
ղոմոն ի սուգ, ՆՔ: — 5 — Ֆարհատ, Ն.
զՎարհատ, ՔՏ:

Դ.

Սէրն կու տանի զամաթն երեսէն,
Ի հարեղայէն, ի վարդապետէն,
Էրէցն ու սարկաւազ կու ծըգէ կարգէն,
Տանի զխելքն ի զխուռն ու զահն ի սըրտէն,
Անէ մէլէմէթ, հանէ յարեւէն.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Ե.

Է՛ շէհրի սիֆաթ եւ աշխարհի զարդ,
Յովսէփ Գեղեցիկ, ւ անօրինակ մարդ,
Զինչ որ ծուկն ընկնի յանկարծ սիրոյ կարթ,
Ինծ ինչ խըրատ կու տաս, է՛ անթառամ վարդ,
Զմնաց քեզ ի վրաս այլ զովելու պարտք.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Զ.

Է՛ մեղր ու կարագ եւ կեղեւած նուշ,
Քեզ նենգ հայողին՝ աչքն հազար փուշ.
Է՛ սալվի չինար, եւ ըսպիտակ թուշ,
Է՛ կամար ուներ, եւ աղեղան կուշ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Է.

Է՛ ազվոր քաղաք, բարձր ու ամուր բերդ,
Է՛ փունջ մանուշակ, կարմիր վարդի թերթ,
Շատոց ես դու լափեր աղամորդու լերդ,
Քանի զովեմ ըզքեզ կու զօրանաս զերդ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Ը.

Քան ըզթիթեռն ի հուրն որ է ի վառման,
Եկեր եմ որ այրիմ եւ մոծիր դառնամ.
Յորժամ տեսայ ըզքեզ է՛ արեւնըման,

Դ. 3. — ու, չուենի, ՆՏ: Կու ձգէ ի
... ՆՔՏ: — 4 — ... զամթն յերեսէն,
ՆՔՏ: — 5 — Անէ — Շինէ, ԲՆՔ. մալա-
մաթ, ՆՏՔ:

Ե. 1. — Այս տունը չուենի Տ: չահրի
սիֆաթ, ՆՔ: — 3 — Զինչ ձուկն ի սիրոյ
յանկարծ ընկնի կարթ, ՆՔ: — 4 — Ինչ
ինչ խըրատ կու տաս, Զմնաց ի վրագ, Բ:
Զինչ խըրատ կու տաս ասէ անթառամ վարդ,
Ք: Ինչ խըրատ կու տաս, է՛ անթառամ
վարդ, Ն: — 5 — ՔՆ. Բի մէջ 4-5 իրա-
րու խառնուած և թերի:

Զ. 2. — Քեզ — ի քեզ, Բ. Քո, Ն.
յաչքըն, ՆՔ. Քեզ ծուռ նայողին յաչքն,
Տ: — 4 — ունեք, օնքեր, Բ. ունէք, Ք:
ուենի կամար ունքեր զերթ ..., Տ:

Է. — Զուենի, Տ: — 3 — լափեր դու
Արդմորդու, Ն. շատոց ես լափեր դու
աղամորդու լերդ, Ք: — 4 — զերդ, զերթ,
Բ, որ նախորդ տողերուն մէջ ալ գրած է
բերք, լերք. բերդ, Ն. բերթ, Ք:

Ը. — Զուենի, Տ: — 1 — ըզթիթեղն,
Բ. զթիթեռն, Ն. Քանգի թիթեռն, Ք: — 2
— եկայ որ, ՆՔ: — 4 — Անչինս սար-

Անձրս սարսափեցաւ, դեռ ես կու գողամ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Թ.

Ով ըզքեզ ռասմեց եւ երես եհան,
Ակրն սարգեհոն, եաղութ, կարկեհան.
Ինծի մի՛ մեղադրեր, է՛ շէհրի սուլթան,
Եթէ կու սիրեմ զքեզ, է՛ կուլիմէստան.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

Ժ.

Երեսդ է արեւ, ճակատդ է զօհրան,
Կրլափդ է խընծոր, ծըծերդ է շամամ.
Զինչ եղեմ դրախտն ի քո ծոցդ կան,
Երբ շաքարն է մօտս՝ ինձ Մըսրը ինչ քան.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

ԺԱ.

Պագ մի երեսէդ կամէ զեզընկան,
Հապաշ ու զեաման, Տիլ ու զՀընտուստան.
Երկու վարսիդ զին է Զին ու Խութան,
Պուլղար ու ըՍտամպուլ ու շահրի Եազտան.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

ԺԲ.

Ինչ ընդ այլ կու տաս Թուրկուրանցի խեւ,
Խելացդ ես թեթեւ քան նըղըրկու թեւ.
Այդ քո ասելուդ կանգնի հազար դեւ,
Որ չթողու ի մարդ այլ սրբութեան ձեւ.
Կարես սիրով շինել հազար երես սեւ,
Ինչ ընդ այլ կու տաս Թուրկուրանցի խեւ.
Սիրով մի՛ սպանաներ, ճէլաթ էֆէնտի:

սափեցաւ, դեռ ես կու գողամ, Բ. Անձրս
... Բ. Անձրս սարսափեց ու դեռ կու գո-
ղամ, Ն.

Թ. — Չուներ, Տ. — 1 — ռասմեց է ի
յերես եհան, ՆԲ. սաստեց եւ երես, Բ. —
2 — սարեհոն, Բ. — 3 — ինձ ... ի շահի
սուլթան, Բ. է՛ շահ, է՛ սուլթան, Ն. —
4 — Թէ սիրեմ ըզքեզ, է՛ կուլի տաստան,
ՆԲ. տէստան, Բ.

Ժ. 1 = ՏՆԲ. Երեսդ արեգակ ճակատ
է զօհրան, Բ. — 3 — Զինչ դրախտն է
եղեմ ամէն ծոցդ քո կան, Տ. — 4 — ...
ի Մըսրը ինձ ինչ կայ, Տ. ... ի մօտս է ...
Բ. երբ շաքարն ի մօտս ինձ ի Մըսր ... Ն.

ԺԱ. 1. — յերեսէդ, ՏԲՆ. ամէ, Ն.

զԽորասան, Տ. — 2 — ԶՀապաշ ու զէյ-
մէն զՏիլ ու, Բ. զեմէն տիլու, Տ. զՏի-
լու, Ն. — 3 — Երկու ծամգ է զին Զին
ու Խօզան Պուլղար, Բ. Երկու վարսդ է զին
Զինի ու Խութան, Տ. Երկու վարսդ է զին
է՛ ... Ն. — 4 — Ու կէօզալ Ըստամպուլ
ու շահի Եազաստան, Բ. Պուլղար, Ստամ-
պուլ է Շէհրի եազդան, Տ.

ԺԲ. — Չուներ, Տ. — 1 — Ինչ ընդ
ալն, Բ. — 2 — Եւ քան ըզարզըրկութ
խելացդ ես թեթեւ, Բ. — 3 — Այդ — Եւ
այս, Բ. կանկնած, ԲՆ. — 4 — այլ, չուներ
Բ. — 5 — կարնաս, Բ. շինել, ՆԲ. — 6
— ընդ ալն, Բ. — 7 — Չուներ, ՆԲ.

Գ. ԿՐՕՆԱԿԱՆ-ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԱՂԵՐ

= 16 =

ԲԱՆ ԱՂԵՐՍԱՆԱՑ.— 1

Ա.

Զքեզ Աստուած խոստովանիմ, երկրպագեմ եւ հաւատամ,
քեզ գոհութիւնս դրուատեմ, թէ ասելոյ արժանանամ:

Բ.

Զսքանչելիս քո հըռչակեմ, քեզ գոհութիւն եւ փառս տամ,
ի քէն հայցեմ եւ պաղատիմ, աղերսանաւք եւ գոհանամ:

Դ.

Դու ողորմած եւ մարդասէր, քո ստեղծուածոցս բարեկամ,
անոխակալ ւ անյիշաչար, յամենայնի ամենախնամ:

Ե.

Յոյս կենաց, քաւիչ մեղաց, ամէնառատ տուրք եւ բարամ,
կատարիչ խնդրուածաց, այնու յուսով առ քեզ կու գամ:

Ն.

Մի տալ ինձ, Տէր, սիրտ անորդի, որ ի բարոյ դատարկանամ,
եւ կամ լինիմ ամպ ցամաքեալ, որ հետ ամպեմ եւ ոչ ցաւդամ:

Զ.

Յաշուերս իմ լից յորդ արտասուաւք, որ զմեղս անծին իմ լուանամ,
միացոյ զիս ի քո սէրդ, որ թէ տկար եմ զաւրանամ:

Է.

Հով քուրա եմ գործելոյ, կայծ իջեա յիս որ հըրանամ,
հեղգ ու ծոյլ եմ զըլորած, կանկնեայ զանկնալս որ ժըրանամ:

Ը.

Բունաւորեալ մեղքն ի մարմինս, դըժար կու զայ որ հեռանամ,
պասն ու աղօթքն է ինձ բժիշկ, որ պահելով արդարանամ:

Թ.

Նայ էնց փափուկ եմ մնացեր, զաւրն զմարմինս կու հոգամ,
սընուցի որդանցն հաշ, գիտեմ յաւժար ի կեր զնամ:

Ճ.

Այլ զքեզ ունիմ ինձ ապաւէն, յողորմութիւնդ քո յուսամ,
ըզքո ծընաւդն ունիմ միջնորդ, որ քու տեսուդ արժանանամ:

Բնագիր, Դ = Ձեռ. Ս. Յ. Թ. 1900,
Ժողովածոյ, նոտագիր: էջ 133.

Վերնագիրը մենք գրած ենք: — Տեա
Սիոն, 1952, էջ 314.

ժ.Ա.

Քանանացին եմ կողկողեալ, Պետրոս յալեացն կու ծրփամ,
մաքսաւորն եմ հառաչմամբ, կոծեմ զկուրծս ւ ի հետ լամ:

ժ.Բ.

Անդամալոյծն եմ եւ տնանկ, քաղցրախաւսեց որ թափէնամ,
տեռատես կինն եմ կարկամ, ինձ այց արա որ զաւրանամ:

ժ.Գ.

Հայր մեղայ ասեմ յերկինս, թէպէտ արժան չորդիանամ,
սուրբ արա զիս ի մեղաց, անուն քո սուրբ է յարաժամ:

ժ.Դ.

Զարբայութիւնդ երեւեցոյ, որ երկնչիմ զաւրն ու դողամ,
հեռացոյ զիս յիմ կամաց, որ ի քո կամրդ միանամ:

ժ.Ե.

Զաւր հանապազ աւր ըս(տ) արէ, զիս կերակրէ որ լիանամ:

ժ.Զ.

Ապրեցոյ զիս ի չարէ, որ ոչ կարել ժուժամ,
զի քո փառք եւ զաւրութիւն, արքայ հզաւր եւ փառս տամ:

ժ.Է.

Ես Յովանէս Թլգուրանցի ողորմութեանդ քո յուսամ,
զիս լուսոյ արժանացոյ, ի զալստեան քո միւս անգամ:

(5)

Ն. ԵՊՍ. ՆՈՎԱԿԱՆ

ժ.Ե. — Ըստ երեսօթին տող մը պակաս է:

ՊԱՏՄԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Ոչխարք իմ ձայնի իմում լուիցեմ
եւ զկնի իմ գան»:

Համաձայն մեր խոստման և առաքելական պաշտօնին, ի խնդիր հայ տարազրեւոց յԱւստրալիա, շարունակեցինք մեր ուղին Սիտնիէն դուրս՝ Աւստրալիոյ ուրիշ քաղաքները ևս, տեսնելու մեր եկեղեցիին պանդուխտ զաւակները:

Փետրուար 18ին, Սիտնիէն ճամբայ ելանք երեք հոգիով, Տիար Ս. Բանիկեան, եկեղեցական Խորհուրդիս ատենադպիրը, Տիար Գրիգոր Թօնկուրեան՝ որ իր ինքնաշարժով պիտի տանէր մեզի և աստանդական Հովիւս: Վեց հարիւր մղոն ճամբայ կտրեցինք մէկ ու կէս օրուան մէջ և Շաբաթ կէսօրին հասանք Մելպըրն:

Մելպըրն Աւստրալիոյ Վիկտորիա նահանգի մայրաքաղաքն է, Փիլիպեան ծովածոցին վրայ, շրջապատուած հիւսիս-արեւելքէն և հիւսիս-արեւմուտքէն 2-3 հազար օտք բարձրութեամբ լեռներով: Ետրազեաին հիւսիսային եղերքին վրայ շինուած է նախնական քաղաքը, բայց վերջը տարածուած ամէն ուղղութեամբ: 1925ին, քաղաքը աւելի ընդարձակուած է, իր մէջ առնելով 10 մղոն դէպի ամէն ուղղութեամբ զանազան փոքրիկ արուարձանները: Մելպըրնի շրջանը հարուստ է երկրագործական ու անասնաբուծական արտադրութիւններով: Աւստրալիոյ գեղեցիկ քաղաքներէն մէկն է, իր լայն պողոտաներով, հանրային պարտէզներով, լայնանիստ ու բարձրաբերձ հսկայական շէնքերով, պետական, կրօնական, կրթական և առևտրական: Կլիման մեղմ ու արևադարձային, ամառը բաւական տաք, 75 ֆարանայթ և երբեմն մինչև 110 կ'ըլլան բացառիկ տաքեր:

Քաղաքի մուտքին կը սպասէին մեզի խումբ մը աղջկն ազնիւ որդիները, տեղւոյն Հայկական Միութեան Վարչութեան անդամները, Ա. Սապախեան, Ռ. Բարսեղեան, Լ. Օհանեան, Տիկ. Մ. Քիւրտեան և մի քանի ուրիշներ. մեզի առաջնորդեցին

քաղաքի կեդրոնը, Սքոտ պանդուխտ մեզի կը սպասէին նաև Տիար Ն. Գարակէօեանը՝ Կ. Պոլսոյ ծանօթ Գարակէօեան ընտանիքի շատաւիղներէն, Տիկ. Ի. Սիմիտեանը և ուրիշներ:

Պատմական այս օրը Մելպըրնի հայութեան համար եղաւ զերազանցապէս ուրախութեան օր մը, նոր օր մը, բացառիկ պարագայ մը, տարիներով երազուած և ուրիշականացած: Կարճ հանդիսութեամբ յետոյ, ըստ կանխաւ եղած կարգադրութեան, գացինք ճաշի Տիկ. Մ. Քիւրտեանի տունը, ուր հաւաքուած էին Հայկական Միութեան Վարչութեան անդամները: Իր հաճելի բնակարանին մէջ ունեցանք մեր հայկական համեղ ճաշը սիրալիր մթնոլորտի մէջ, խորհրդակցելով միեւնոյն ատեն կիրակի օրուան մեր ընկիւրներու մասին:

Նոյն իրիկունը ճաշի հրաւիրուած էինք Տիկ. Ի. Սիմիտեանի մօտ: Սոյն երկու հայ տիկիներն ալ ազգասէր, եկեղեցասէր, տիպար հայ տիկիներն են, երկուքն ալ վաղաժամ կորսնցուցած իրենց ամուսինները, երկուքն ալ դաւակներու մայր, առաջինը երեք մանչ մէկ աղջիկ, երկրորդը մանչ մը և աղջիկ մը, բոլորն ալ Աւստրալիոյ ծնունդ: Բոլորն ալ հոգեով չափ պայքարած են հայ պահել իրենց զաւակները օտարութեան մէջ. հին եկողներէն են երկու ընտանիքներն ալ, առաջինն ահաւոր պատերազմէն յետոյ, սակայն տակաւին սիրտերը լեցուն են ահաւոր նախճիրներու սոսկումներով, վրէժով լեցուն հոգիով մը կը շարունակեն միտալ օտարութեան մէջ, ամէն ժամանակ անէծքի շանթեր արձակելով մեր յաւիտեանական թշնամիի երեսին:

Հայ եկեղեցականի մը երեսունը այս ափերուն վրայ հոգեկան անօրինակ հրեճւած կը պատճառէ, անյուսութեան ու պարտութեան դուռը հասածներուն համար պատնէշ մը, ապահով հանգրուան մը փրկութեան, զոյութեան անհաւասար կոխին մէջ, որ տարիներ շարունակ իր զգեստող հարուածներով ամենի սպառաժնեքն անգամ կը մաշեցնէ, կը հալեցնէ, կը լուծէ օտարութիւնը իր անյատակ ու ամենակուլ վիհին մէջ: Կ'ուզեն ապրիլ հայութեան անընկճելի կորուստով, օտարութեան փոշին կ'ուզեն թափ տալ իրենց վրայէն, կ'ուզեն կոռուի կեանքի նորոգուած ուժով մը, ա-

պագայի նոր երազներով, նոր տեսիլքներով լուսավոր։ Այդ օր այս երկու հայ տիկնուհիներուն հիւրը եղանք մեր հետեւորդներով, որոնք միմիկարութեան և հրճուանքի օր մը ապրեցան. ևս տեսայ իրենց աչքերուն մէջ լողացող արցունքի կաթիլներ, արցունք ուրախութեան, տարիներով կուտակուած անյայտ վիշտերէն յետոյ. նոր յոյսի և նոր լոյսի արշալոյս մը կը լուսագծուէր իրենց ապագայի հորիզոնին վրայ. Աւստրալիոյ մէջ հայ եկեղեցական մը Ս. Լուսաւորչի կանթեղը կը պտտցնէ դռնէ ի դռն։ Անհամար հարցումներ, անվերջ պատասխաններ իրարու կը յաջորդեն։ Վաղուան Պա. տարագին կը պատրաստուին բոլորն ալ. պզտիկ հօտ, քանի տարիներ չունեցաւ հայկական Միունդ մը և ոչ ալ հայկական Զատիկ, միշտ օտարներու դուռը փառաւ, յազուրդ տալու համար իր կրօնական հոգեւոր ծառային, կարօտը քաշելով հայերէն ազօթքին, շարականին ու ալելուին, քաղցրալուր ու հոգեխոսով. հասած է ժամը վերջապէս որ ինքն ալ ունենայ իր սփոփանքի բաժինը։ Այդ կը զգան միայն անոնք՝ որոնք օտարութեան մէջ զրկուած ու անհազոր կ'ապրին իրենց հոգեւոր ու մտաւոր ժառանգութիւններուն։

Վերջապէս փետր. 20ը եղաւ Մեկապոնի հայերուն համար պատմական օր մը. տեղւոյն Հայկական Միութիւնը վարձած էր եր. Տիկ. Քըս. Ընկերութեան սրահը Պատարագի համար։ Նախ քան Պատարագը, զացինք ծեր հիւանդի մը հաղորդութիւն տալու, անկէ եկանք որոշուած սրահը, Պ. Բանիկեանի, Թօնկուրեանի և ուրիշ ազգայնոց հետ, խորան շտկեցինք մոմերով, աշտանակներով, ծաղիկներով և Աստուածածնայ պատկերով, համեստ եկեղեցիի մը տպաւորութիւնը տալու համար, առանց վարագոյրի, առանց երգհնչիւի Շարաթներէ ի վեր պատրաստուած խումբը տրուած նշանի մը վրայ սկսաւ Խորհուրդ խորինը՝ ժամը 10ն էր, գաղութի բոլոր անդամները հոն էին, ոտքի վրայ, երբ սկսաւ Պատարագի արարողութիւնը։ Ամէն բան յաջող անցաւ, ոպասածէս աւելի. քարոզեցի բոս պատշաճի. բոլորն ալ երկիւղածութեամբ հետեւեցան արարողութեանց, հաղորդութեան շատերը, հոգեհանգիստ կատարեցինք և ի վերջոյ սկսանք ժողովի։

Հին վարչութիւնը իր հաշիւները տալէն յետոյ, յայտարարեց ինքզինքը լուծեալ. ներկաները մեր թեւադրութեան վրայ կազմեցին նոր վարչութիւն մը, Աւստրալիոյ Հայ եկեղեցական Խորհուրդ անունով։ Նոր վարչութեան անդամները նշանակուեցան տեղւոյն յայտնի ու հանրածանօթ ազգայիններէն, որոնք առժամապէս պիտի վարեն իրենց պաշտօնները մինչև որ մենք կազմենք Աւստրալիոյ Հայ եկեղեցւոյ Սահմանադրութիւնը՝ որուն կառավարութեան կողմէ հաստատուելէն յետոյ պիտի սկսինք գործել կանոնաւոր կերպով։

Այստեղ կ'արժէ գնահատանքի խօսք ընել հին կազմակերպութեան գործունէութեան համար, որ աշխատած էր կազմակերպել ու արթննալ պահել հայ գաղութը, մինչև հայ եկեղեցականի մը այնտեղ ժամանելը և փոքրիկ գումար մըն ալ որ մնացած էր, բոլորին հաճութեամբ որոշուեցաւ յանձնել ինծի, Սիւնիի մէջ շինուելիք եկեղեցիի Ֆոնտին համար։ Երանի՜ թէ մեր բոլոր կազմակերպութիւնները այսպէս համարաշարէն կարողանային ժամանակի ոգին համաձայն ճկուն ըլլալ և յարմարցնել ինքզինքնին պահանջուած պայմաններուն։ Թուրքէն Բարսեղեանը այդ Միութեան կարեւոր մէկ ջիղը եղած է. միշտ ողնորութիւն տեղծելով գաղութի անդամներուն մէջ, կազմակերպելով և իրար մօտ բերելով զանոնք։

Նոր վարչութեան անդամները գաղութիս ծանօթ ու զիրք ունեցող երեւիլ ազգայիններ են, որոնք ցարկ մեկուսացած կ'ապրէին զրեթէ ազգային շրջանակներէ, անհաղորդ անոնց առօրեայ ապրումներուն ու ձգտումներուն, այժմ եկեղեցւոյ գործին լծուած, կը խոստանան իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը բերել մեր եկեղեցական շարժման։ Վարչութեան նոր կազմի անդամները հետեւեալներն են. Պրք. Նուպար Շալճեան, Խորէն Ակինեան, Կարապետ Կայժարեան, Արմենակ Խապախեան, Աբրահամեան և Տիկնայք Մ. Քիւրտեան և ի. Սիմիոնեան։ Ժողովը և ընտրութիւնները եղան սիրալիւր մթնոլորտի մէջ, կարճ ժամանակէն վերջացաւ ամէն բան, ծանօթացայ բոլորին հետ, կանչուեցայ բոլորէն որ երթամ իրենց տունները։ Պատարագի ընթացքին հոն էր The Sun օրաթերթի

թղթակիրը, պատկերներ տուաւ և համառօտ ծանօթագրութեամբ մը յաջորդ օրուան թիւին մէջ հրատարակեց լուսանկարը Պատարազի զգեստներով, որ գրաւեց բազմաթիւ օտարներու ուշադրութիւնը:

Նոյն օրը կէսօրէն յետոյ կատարեցինք երկու մկրտութիւն տեղւոյն Սիւրիացի Օրթոտքս եկեղեցիին մէջ. մանուկներէն մին Հայ Բողոքական Լուսէր Օհանեանի զաւակ, միւսը Տիկ. Քրիտեանի թոռը, որուն հայրը Աւստրալիացի Կաթոլիկ երիտասարդ մըն է:

Այս պզտիկ գաղութը որոշած է ապրիլ եղբայրօրէն, առանց կրօնական ու կուսակցական դաւանանքի, Հայ Եկեղեցւոյ հովանոյն տակ, ուր միայն կարելի է ապրիլ ապահով ու խաղաղ կեանք մը, օտարութեան մէջ պաշտպանելով մեր գոյութիւնը:

Անգամ մըն ալ միևնոյն ժողովուրդը հաւաքուեցաւ եկեղեցի, տեսնելու համար մկրտութեան արարողութիւնը, ապա մեկըրտեալներու տուները. վերջապէս տօնական օր մը, խրախճանքի ժամեր, տասնեակ տարիներ օտարութեան մէջ տուայտող հայութեան բեկորներուն համար, որոնք գրեթէ մոռնալու վրայ էին իրենց սրբութիւնները, լեզուն ու պատմութիւնը, յանկարծ հրաշքով մը կեանքի կը կոչուի, կ'արթննայ իր մէջը ազգային նախանձախնդրութեան ու արժանապատուութեան ոգին, ինչո՞ւ Յոյնը, Սիւրիացին, Հրեան և տակաւին ուրիշներ ունենան իրենց եկեղեցիները, ազօթաօղիները և ակումբները և Հայը զխիկոր զրկուած մնայ այդ հոգեկան միութարութեան: Օտար եկեղեցին, օտար լեզուն խորթ կը հնչեն իրեն, նա վարժուած է Ս. Սահակի, Ս. Մեսրոպի, Նարեկացիի և Ծնորհալիի երգերուն ու ազօթքներուն, անոնցմով սնած ու ապրած է դարեր շարունակ, արիւն ու ոսկոր, հոգի և խոյզալ դարձած, իր ամբողջ էութիւնն իսկ են անոնք, սրբութիւններ՝ զորս պահած ու պահպանած է իր արեան գինով, յուզումի ու ոգևորութեան պահեր կ'ապրի, ամէն ինչ գեղեցիկ ու սրտազրաւ է, նոյնիսկ համեստ ու անպաճոյճ վիճակին մէջ, լսել հասարակ տան մը չորս պատերուն միջև, լսել, տեսնել ու շնչել այդ բոլորը: Աւստրալիոյ հայերը որոշած են ապրիլ իրենց ուրոյն խաղաղ ու համերաշխ կեանքը, իրար սիրելով, իրարու կապուած անխորտակելի ու անլուծանելի

կապերով. ոչ մէկը թող համարձակի վերգովել անոր անդորր ու խաղաղ կեանքը:

Եւ յաջորդ օրը գացինք գերեզմանները օրհնելու, որոնք տարիներով կը սպասէին հայ քահանային հոգեմորմունջ ազօթքին. օտարութեան մէջ կնքած իրենց կեանքը, անմխիթար ապրած ու մեռած, նոյնիսկ առանց արժանանալու իրենց վերջին թաղակն:

Անոնցմէ առաջինն է Փրօֆ. Նազար Գարակէօզեանին մայրը, Գարակէօզեան Նշանաւոր գերդաստանի շառաւիղներէն. ազնիւ ու բարեպաշտ որդին գրեթէ օտարութեան մէջ անցուցած իր կեանքը, սակայն մօրը քաղցր յիշատակներով ու առաքինութիւններով աղցուած, երբ կ'երթայինք իրեն հետ մօրը գերեզմանը, ցոյց տուաւ երկիւղած զգացումներով անոր հայերէն ազօթազիրքը, այնքան հիւժած ու քլքլած իր սրբաանեալ մատներուն մէջ և ազօթք դարձած իր շունչին տակ. իրրեկ թանկագին մասունք մը կը պահէ որդին այդ սրբազան ազօթամատեանը, առանց կարենալ կարդալու կամ հասկնալու Փրօֆ. թէ և հայերէն կը խօսի, զոր իր մօր ծուկերուն վրայ սորված է, կարդալ գրել գաղղիներէն գիտէ և անգլիերէն: Մօրը մահէն յետոյ բոլորովին մինակ մնացած է, միայն գիտէ իր մայրական սէրը և Համախարանի ամպիոնը, ուր երկար տարիներ զաստիքստած է գաղղիներէն լեզուն և տակաւին կը շարունակէ. Աւստրալիոյ շատ մը բարձրատիճան պաշտօնեաները և բարձր դասու մարդիկ որոնք զիրք կը գրաւեն այսօր կառավարական և ընկերական շրջանակներու մէջ իրեն աշակերտած են, իրմէ սորված են ու կը սիրեն զինքը. սակայն որչափ օտարութեան և օտար շրջանակներու մէջ ապրած է, նոյնքան փարած մնացած է իր ազգին ու իր ցեղային առաքինութեանց: Պատիւ կը բերէ մեզի իբրեւ հայ, մանաւանդ Աւստրալիոյ մէջ, ուր շատ քիչ ճանչցուած ենք տակաւին: Օրհնեցինք մօրը գերեզմանը և կնքեցինք Փրօֆ. մխիթարուած է, կը յիշէ որ մայրը վերջին անգամ Եղիշէ Դուրեան Սրբազանին հետ կ. Պոլիս գացած է օրհնելու իր հօրը գերեզմանը, զինքն ալ հետը առած. որդին ալ իր կարգին ուրախ է և մխիթարուած որ Դուրեան Սրբազանի

աշակերտներէն մին կ'առաջնորդէ օտարու-
թեան մէջ, իր պաշտելի մօրը գերեզմանը
օրհնել տալու համար: Համեստութեան ու
բարեպաշտութեան տիպար մըն է Փրօֆ.
Գարեկեղեկեանը, իմ կարճ ժամանակուան
մէջ ունեցած տպաւորութիւնս այս է իր
մասին: Ինծի պիտի տանէր քաղաքացիտին
ներկայացնելու, դժբախտաբար քաղաք-
պետը այդ օրերը չափէն աւելի զբաղած
էր ջրհեղեղէն փնտռածներու օգնութեան
գործի կազմակերպութեամբ:

Տխար նուպար Շալճեանին հետ այցե-
ւելցինք Անգլիերն եպիսկոպոսին, որ ընդու-
ննց մեզ շատ սիրալիր կերպով ու խոստա-
ցաւ արամադրել էկեղեցի մը, ամէն անգամ
որ Բելպարն երթանք պատարագելու համար:
Փետր. 25ի առտուն կ'անուխ ժամը 7ին

Փետր. 25-ի առառու են կանուխ ժամը 7-ին ձկեցինք Միկայելը՝ երթալու համար աւելի յառաջ գէպի Արեւուտաք: Մեզի միացան Միկայելնէն Տէր և Տիկ. Կ. Օհանեանները: 400 մղոն համարայ կտրեցինք մէկ օրուան մէջ ու հասանք Մօնթ Կամպլէր, որ գեղեցիկ պզտիկ քաղաք մըն է, քարաշէն ներմակ տուներով, շրջապատուած հրաբխային լեռներով, որոնց գագաթին գեղեցիկ կապուտակ լիճեր 300 օտք խորութեամբ կը կազմեն քաղաքին բնական ջուրի անսպառ շտեմարանները, անմատչելի ապառաժեայ գահաժէմներով, կարծես կտոր մը հայելի երկինքի կապոյտէն փրթած ու կրանիթէ շրջանակով ազուցուած, խաղաղ ու անշարժ կ'ուզէ պարուրել անսահման երկինքը իր պզտիկ գոգին մէջ. Այս քաղաքը, Հար. Աստապարիոյ օսանականին մօտ, ամենէն տիրուն ու զրաւիչ տեսարաններով հարուստ, իրեն կը քաշէ շատ մը աշխարհաշրջիկներ ու երկրաբաններ:

Հոս հատուտաբար կ'ապրի հայկական փոքար ընտանիք մը 14 անդամներէ բաղկացած, նահապետական դրութեամբ. հայր մը իր զաւակներով, փեսաներով ու թոռներով, Այս ընտանիքին նահապետն է Արամ Գասպարեան, Սերաստիոյ գիւղերէն, իր երկու փեսաները, Կարապետ Գասպարեան և Յովհաննէս Բէօւէեան. բոլորն ալ 4-5 տարիներ առաջ եկած են Յունաստանէն շինած են իրենց համար երեք տուներ ճերմակ քարէ, ամրողջութեամբ իրենց ձեռքերով, բոլորի մը կողերուն վրայ որուն առջև կը տարածուի ամրողջ քաղաքը. հանգիստ

նն բայց ոչ երջանիկ, վասնզի հայկական կեդրոններէ հետու ինկած են. տունը բռնութիւն ալ հայերէն կը խօսին ու կ'երգեն Ահա այս ընտանիքն էր որ մեզ ընդունեց հրճուանքով ու ազապատանքով, իբրեւ հետուէն եկած հին և թանկագին բարեկամներ, հայը հայով ուրախ է, առանց հայու անբախտ է: Ժամ մը յետոյ խիոյն մկրտեցինք իրենց երկու փոքրիկները, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը սպասէին հայ քահանայի մը զաւուռն: Ճամբորդներս բոլորս ալ յոգնած ըլլալով ընթերիքէն վերջ պահողի գացինք, քնանալու և կազդուրուելու որ յաջորդ օրն իսկ շարունակենք մեր ճամբան:

Բուրբ անցիւք խոտաքան Սխանի դաւ
 և իրենց ձեռքերով շինել մեր առաջին ե-
 կեղեցին առանց որեւէ վարձքի։ Գնահատե-
 ցինք իրենց ցոյց առած առաջնականու-
 թիւնը և ցուցադրած զոհողութեան ոգին
 և հրաժեշտ տուինք իրենց յառաջիկային
 դարձեալ իրենց հանդիպելու յոյսով։

Յաջորդ օրը աստուհն, փետր. 26ին, Շարաթ ժամը 6ին ճամբայ կ'անք, 60 մղոն հեռավորութեան վրայ՝ Նարաքուրտ անուն քաղաքը հասնելու որ մեր Նախաճաշը առնենք հոն։ Մտնիք կամպիւէրէն մեզի միացան Տէր և Տիկ. Կ. Գասապեանները և Յակոբ Գասապեանը, մեզի հետ էին նաև Մելպըր-նէն Տէր և Տիկ. Կ. Օհանեանները։ Երկու ինքնաշարժով պէտք էր կտրէինք 400 մղոն ճամբայ մինչև Ատիլայիտ։ Ժամը 9ին հասանք Նարաքուրտ, ուր կայ միակ հայ ընտանիք մը, Տէօրթեօլցի Գէօրգի Կիւզէիան իր տիկնոջ հետ։ Նախաճաշելէ և ժամ մը իրենց հետ տեսակցելէ ետք ճամբայ կ'անք դէպի մեր վերջին հանգրուանը՝ ճամբորդութեան՝ Ատիլայիտ։

ԱՍՈՂԻԿ Ծ. ՎՐԴ.

Uphsh, 1. 4. 1955

$$(U^2 = 2I, J = 2I, K = I)$$

ԲԱՐՁՐ. Տ. ԽԱԴ ԱՐՔԵՊՍ.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԻՒՍԷՅՆ ԹԱԳԱՌՈՐԻՆ

Նախապես առնուած ժամադրութեան մը համաձայն, Մայիս 17ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տեղապան Տ. Խադ Արքեպս. Աջապահեանք, ընկերակցութեամբ Երուսաղէմի Հայոց Պատր. Տեղապան Տ. Նիկիէ Արքեպս. Տէրտեանի, ինչպէս նաեւ Ս. Արք.ոյ Բարսուղար Պր. Կարպիս Հինգլեանի եւ Ամմանէն Տիար Հայկ Փէրքեհանի, առտուան ժամը 10.30ին այցելեց Յորդանանի Քաղաւոր Հիւսէյն Ա.ի: Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Պատման պալատին մէջ եւ տեւեց 25 վայրկեան:

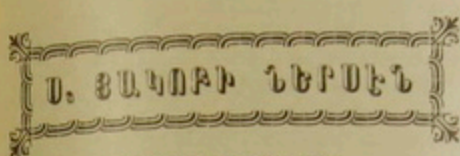

Բարձր. Խադ Արքեպան Քաղաւորին յայտնեց նախ իր արտաքին շնորհակալութիւնները եղած ընդունելութեան համար, յետոյ ըսաւ «Ընդառաջելով մեր Արքեպան եղբոր Նիկիէ Արքեպանի հրաւերին. Երուսաղէմ եկայ յուխս եւ երկրպագութիւն Ս. Տեղեաց, այս ախրով չէի կրնար բերանալ պարտականութեանս մէջ Ձերդ Վեհափառութեան բերելու իմ եւ Լիբանանի եւ Սիւրիոյ Հայ ժողովուրդի յարգանքն ու արտաքին շնորհակալութիւնը Ձեր բարեբաւակ եւ երջանիկ ամուսնութեանը առիթով: Հաշիմական տոնին բոլոր քաղաւորները, իրենց իշխանութեան սկզբնաւորութենէն սկսեալ միշտ հայրախնամ վերաբերմունքով յայտնուած են Հայ ժողովուրդի նկատմամբ. երախտագիտութեամբ կը լսեմ որ Ձերդ Վեհափառութիւնը հարազատ յաջորդն է իր մեծանուն նախորդներուն:

Այս առիթը կը մտղորեմ ու կ'աղօրեմ որ Տէրը անաստան պահէ Հաշիմական Գահը եւ Ձերդ Վեհափառութեան պարգեւէ երկար եւ երջանիկ տարիներ կարենալ վայելելու Ձեր հպատակներուն սէրն ու գուրգուռանքը:

Բարձր. Խադ Արքեպանի խօսած միջոցին երիտասարդ Քաղաւորը սիրալիր եւ անուշ կը ժպտէ, յետոյ իբրեւ պատասխան ըսուածներուն յարեց «Բարի եկած էք Արքեպան Հայր, պատուուած կը զգամ ինձի հետ Ձեր հանդիպելուս: Շնորհակալ եմ Ձեր ազնիւ զգացումներուն համար, Հայերը իմ լաւագոյն բարեկամներն են հպատակներն կը նկատեմ, որոնք շնորհիւ իրենց ընդունակութիւններուն լաւ դիմեցն ունին»:

Յետոյ երկու Արքեպանները իրենց հետեւորդներուն հետ միասին լուսանկարուեցան պալատի դահլիճին մէջ, ապա խնդրելով բոլորութիւնը՝ մեկնեցան:

ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

Երեւան, 8 Ապրիլ 1955

Ամեն. Տ. Եղիշե Արեւադ. Տերտերեան
Պատր. Տեղապահ Ս. Արոտոյ

Երուսաղէմ

Մեր Տիրոջ հրաշափառ Ս. Յարու-
քեան սօսին առիւ կը շնորհաւորենք հա-
ւասացեալ հայ համայնները: Կ'աղօրենք Աս-
տուծոյ հաստատել խաղաղութիւնը աշխարհի
վրայ:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Երուսաղէմ, 9 Ապրիլ 1955

Ն. Ամեն. Վահան Արեւադ. Կոստանեան
Ս. Էջմիածին

Ձերդ Բարձրաշնորհութեան եւ Գերա-
զոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անգամներուն կը
ներկայացնենք մեր շնորհաւորութիւնները Ս.
Ջակիի սօսին առիւ: Կ'աղօրենք Բարձրելոյն
հաստատել ամբողջական պահել մեր եկեղեցին:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատր. Տեղապահ Ս. Արոտոյ

Երուսաղէմ, 9 Ապրիլ 1955

Ն. Վսեմ. Գալուստ Պէյ Կիւլպէնկեան

Լիպզոյն

Ս. Ջակիի սօսին առիւ Ձերդ Վսեմու-
քեան կը ներկայացնենք մեր եւ մեր Միա-
բանութեան յարգալիք շնորհաւորութիւնները:
Կ'աղօրենք Բարձրելոյն պահպանել Ձեր բան-
կալիսն առողջութիւնը եւ առատօրէն բաշխել
Ձեր վրայ իր աստուածային օրհնութիւնները:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատր. Տեղապահ Ս. Արոտոյ

Երուսաղէմ, 19 Ապրիլ 1955

Ն. Վեն. Հիւսէյն Թաղաւոր

Արեւուքի, Ամման

Ձերդ Վեհափառութեան ամուսնութեան
բարեբաւսիկ առիւով, կը ներկայացնենք
Ձեզմէր ջերմ շնորհաւորութիւնները, ինչպէս
նաեւ մեր Միաբանութեան եւ Յարգանքի

հայ համայնին բարեմաղրութիւնները: Կ'ա-
ղօրենք որ Տեր բաշխէ իր օրհնութիւնները
Ձերդ Վեհափառութեան եւ Ն. Վեն. Թա-
ղաւորին վրայ, եւ այդ Ձեզմէր երջանկութիւն
ու յաջողութիւն:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատր. Տեղապահ Ս. Արոտոյ

Արեւուքի, Ամման, 23 Ապրիլ 1955

Ամեն. Տ. Եղիշե Արեւադ. Տերտերեան

Պատր. Տեղապահ Ս. Արոտոյ

Երուսաղէմ

Շնորհակալ եմ Ձեր ազնիւ շնորհաւո-
րութիւններուն եւ անկեղծ մաղրանքներուն
համար:

ԱՄ. - ՀԻՒՍԷՅՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄՍԱԿԱՆՔ

● Եւ. 31 Մարտ. — Իրիկուան շէկեցէի
կարգին քարոզիչն էր Հոգ. Տ. Ջաւէն Վրդ. Ձին.
Հինեան. քնարան ունենալով խաղաղութիւն
խոյզով մեզ զխաղաղութիւն զիմ տամ մեզ. ոչ
որպէս աշխարհ տայ՝ տամ ես մեզ (Յ.Վ. Ժ. 27):
Բացատրեց ինչ իրական խաղաղութիւնը հո-
գեկան այն անգործութիւնն է զորս ճշմարիտ
քրիստոնեան ինչ կրնայ մեռք մզել. ընդդէմ
խռովակոծ աշխարհի մը զերթօնալքութեան:

● Ուր. 1 Ապրիլ. — Ս. Գր. Լուսաւորչի նա-
խատեսը պաշտօնեցաւ Մայր Տաճարին մէջ: Հան-
դիսապետն էր Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան:

● Եր. 2 Ապրիլ. — Ս. Հօրն մեզ Գրիգորի Լու-
սաւորչին Մուսնի ի վերայ տանին առիւ, առաւոտ-
եան ժամերգութիւնէն ետք. Ս. Լուսաւորչի մա-
տանքը իր հանգստարանէն թափօրով փոխադր-
ուեցաւ Աւագ Սեղան, մեռած Գեր. Տ. Սուրէն
Եպս. Քէմհանեանի: Ապա ժառանգեցաւ Ս.
Պատարագ, Մայր Տաճարի Աւանդատան՝ Ս. Գր.
Լուսաւորչի սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգ.
Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեան:

— Կէսօրէն ետք ժամը 2.30ին. Գեր. Տ. Ռու-
բէն Արքեպս. Մանասանի գլխաւորութեամբ,
Միաբանութիւնէն մաս մը ինքնաշարժերով բարձ-
րացաւ Ձիթենեաց լեռ: Երեկոյեան ժամերգու-
թիւնը, Կիրակի առաւելն ու յաղուան նախատեսը
պաշտօնեցան Համարածման Սրբատեղւոյն վրայ
կառուցուած մեր վրանամատուռին տակ: Իրիկ-
եայէ մին կատարուեցաւ շէկեցէի կարգ, որուն
յաջորդեցին գիշերային եւ առաւոտեան ժամեր-
գութիւնները: Մատուցուեցաւ նաեւ Ս. Պատա-
րագ: Ժամարարն էր, ըստ սովորութեան, Սրբա-
վայրին Տեսուչը՝ Հոգ. Տ. Գէորգ Արք. Նազարեան:

● Կիր. 3 Ապրիլ. — Գալսեան: Առաւոտեան
ժամը 7.30ին, Միաբանութիւնը, Գեր. Տ. Ռուբէն

Արքեպիս. Մանասեանի գլխաւորութեամբ, ինքնաշարժերով բարձրացաւ Զինեմեայ լեռը ու քիչ ետք շէրաշարժառնով մուտք գործեց Համարձման Սրբաշէնին, ուր մեր վրանամատուցին տակ Ս. Պատարագը մատոյց Հոգ. Տ. Պարգե վրդ. վրթանէսեան, եպիսկոպոսական խոյր ի գլուխ Քարոզեց Հոգ. Տ. Վարուժան վրդ. Գապարաճեան, բնաբան ունենալով «Սոսնեմա, օրհնեալ որ դատք յանուն Տեառն» (Մարկ. ԺԱ. 9):

● Եւ. 7 Ապրիլ. — Իրիկնադէմին, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Մեծ Պահոց ճիւղեւորութիւնը, որու ընթացքին քարոզեց Հոգ. Տ. Հայկազուն վրդ. Արաւանեան, հոգեւոր պատրաստութեան մասին:

● Ար. 8 Ապրիլ. — Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ Արեւազարի վերջին ժամերգութիւնը:

● Եր. 9 Ապրիլ. — Բիւսանկ յարութեան Ղազար: Ս. Պատարագը ի Ս. Գլխադէմ մատոյց Հոգ. Տ. Յակոբ վրդ. Վարդանեան: Ս. Թ. Մանկապարտէզի փոքրիկները Հաղորդուեցան:

— Կէսօրէ ետք, շէրաշարժառնով մուտք ի Ս. Յարութիւն, գլխաւորութեամբ Ամեն. Տեղապահ Ս. Հօր Երեկոյեան ժամերգութիւնն ու մաղկապարզի նախատեսակը պաշտուեցան Տաճարի մեր վերնամատան մէջ:

● Կիր. 10 Ապրիլ. — Ծաղկապարզ: Գիշերաւորն ու առաւօտեան ժամերգութիւնները կատարուեցան ի Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամատան մէջ: Պատարագեց Հոգ. Տ. Յակոբ վրդ. Վարդանեան: Ս. Պատարագէն ետք, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հօր գլխաւորութեամբ կատարուեցաւ երազարձ մեծահանդէս թափօր Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին ու Պատանաւորային շուրջ ի Անդառառնէն թափօրակեան ի ձեռն ունէին ձիւնեմայն ու արժանեմեայ ոտեր, իսկ մեր թափօրին կը հետեւէին Ղազարն ու Աստուծոյ թափօրներն: Ժամը 1.30ին, Միաբանութիւնը վերադարձաւ Մայրավանք ու «Որ զխորհուրդ» շարականի երգեցողութեամբ բարձրացաւ Պատրիարքարան:

— Կէսօրէ ետք, շքեղօրէն դարգարուած Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ մաղկապարզի Անդառառնը, ու ապա հոգեւորային շարականներով ընդմիջուած երեկոյեան ժամերգութիւնն ու «Դոնաւսցէք» կարգը, բոլորն ալ նախագահութեամբ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեանի: Օրուան քարոզիչն էր Հոգ. Տ. Հայկազուն վրդ. Արաւանեան, նրա ձեռնադրով բարձր Սամարացիին աւետարանական առակը ու շէնալով բարեգործական ազնիւ զգացումները կոչ ըրաւ ներկաներուն իրենց լուծանքով նպաստել Ազգայնէր Ազգ. Բուժարանին: Այդ նպատակաւ, Եկեղեցւոյ երկու մուտքերուն զետեղուած էին պնակներ:

● Գշ. 12 Ապրիլ. — Աւագ Երեւոյթ: Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի գաւթին արեւակողմը՝ Ս. Յովհ. Աւետարանիչի հայապատկան մատան մէջ, Պատարագիչն էր Հոգ. Տ. Վաղգէն Արեւայ Գրդ.

բրդիսան: Ս. Պատարագէն ետք, Ս. Յարութեան Տաճարէն ներս կատարուեցաւ Տեօփնական Սրբաշէնեայ այցելութեան թափօր, յատկապէս ուխտաւորաց համար: Թափօրի իւրաքանչիւր հանգրուանին, ուխտաւորներուն տրուեցան բացատրական քարոզներ՝ Տաճարի Տեառն Հոգ. Տ. Հայկապար վրդ. Պայրամեանի կողմէ:

● Եւ. 14 Ապրիլ. — Աւագ Հիմեւոյթ: Գիշերային ու առաւօտեան ժամերգութիւնները, Աւագաշխարհայ կարգը ու կարճ դադարէ մը ետք ծաղաւ մեծ Պատարագը կատարուեցան խորհրդաւոր հանդիսաւորութեամբ, ի ներկայութեան ուխտաւորներու հոծ բաղմունքով, որոնցմէ շատեր Հաղորդուեցան: Ժամարան էր Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Սոսնեմա»-ի տպաւորիչ կարգը, նախադասութեամբ Ամեն. Տեղապահ Ս. Հօր Երեւոյթն ու Տաճարը, իսկ Դասը գրաւած էին Եւրոպացիներ ու այլ բարձրաստիճան օտար հրաւիրակներ: Ներկայ էր նաև հրաբար Գաղաթս գտնուող ետքք Արքեպիսկոպոսը որ Անգլիկէն լեզուով կարգաց Ս. Աւետարան:

— Ժամը 5ին կատարուեցաւ եկեղեցական թափօր ի Ս. Հրեշտակապետ: Թափօրապետն էր Հոգ. Տ. Զաւէն վրդ. Զինչինեան, որ Ս. Ծաղին առջեւ քարոզեց Եկեղեցւոյ բազմաւ տանիքները լեռնացած ուխտաւոր ու հաւատացեալ ժողովուրդին, նրա ձեռնադրով Քրիստոսի շարժարանաց խորհուրդը, տալով նոյն տանն պատմականը Ս. Հրեշտակապետաց յանձնին:

— Իրիկուն ժամը 7ին Մայր Տաճարին մէջ ահա «Բաւաւարան» կարգը, խորհրդաւոր վերստին թափօրն Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը հոգեւոր քարոզով մը վեր հանեց լայն գիշերին փրկաբեր նշանակութիւնը:

● Ար. 15 Ապրիլ. — Աւագ Ուրբաթ: Առաւօտուն, Մայր Տաճարին մէջ «Բաւաւարան» կարգին նախագահեց Գեր. Տ. Սուրէն Սրբազան:

— Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Բաղմունք» հանդիսաւոր կարգը, նախադասութեամբ Ամեն. Տեղապահ Ս. Հօր ու ի ներկայութեան խառնեւոր բաղմունքով: Արարողութեան ընթացքին ի տես դրուեցաւ Կրիկեան Հիմունք Բ. Թաղաւորի միակտուր սովէ թանկարժէք գաւաղանք:

● Եր. 16 Ապրիլ. — Ծաղկապարզ Ս. Զատիկ: Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած գիշերային ու առաւօտեան ժամերգութիւններէն ետք, Աւագ Թաղմունք Հոգ. Տ. Հայրիկ վրդ. Աւանանի գլխաւորութեամբ, փոքր թափօր մը մեկնեցաւ Ս. Յարութեան Տաճար, կատարելու համար Տաճարի դրան բացման ձեակերպութիւնները:

— Ժամը 10ին, զանգահարութիւնէ ետք, Ամեն. Տեղապահ Սրբազան Հօր գլխաւորութեամբ, ամբողջ Միաբանութիւնը մեկնեցաւ Ս. Յարութեան Տաճար, ուր յաջորդաբար տեղի ունեցան Լուսաւորեայի ու միւս աւանդական արարողութիւնները, Լոյսէն վերջ կատարուեցաւ երա-

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

● Շր. 2 Ապրիլ. — Առաջօրեան կանուխ, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիւնեանի, ցամաքի ճամբով մեկնեցաւ Պէյրութ, բանախօսելու համար Վահան Թէքէեանի մասնաւոր տասնամեակի առթիւ սարքուած յիշատակի հանդիսութեան և վերադարձաւ Ուր. 8 Ապրիլի երեկոյեան:

● Նշ. 7 Ապրիլ. — Կէսօրէ ետք, Augusta Victoria հիւանդանոցի ընթացաւարտ հիւանդապահուհիներու վկայականաց բաշխման հանդէսին ներկայ գտնուեցաւ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Հայկազուն Վրդ. Արքանաճառի և Տիար Կարպիս Հինգիւնեանի Սոյն հանդէսին կը նախագահէր Թորգանանի Առաջնապահական նախարարը:

— Նոյն առնել, Museum Lecture Theatre մէջ, Miss Kathleen Kenyonի Կողմէ, երէքօրի պեղումներուն շուրջ տրուած բանախօսութեան ներկայ գտնուեցաւ Հոգ. Տ. Գարգիս Վրդ. Վրթանէսեան:

● Դշ. 12 Ապրիլ. — Եւրոպացի Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Գեր. Սրբազաններու և Հոգ. Հայրերու, շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Ֆրանչիսկեանց Կիւսթատին, Լատինաց Ս. Գատրիարքին, Պապական Նուիրակին, Անկիլլիքըն Եպիսկոպոսին և Լուտերականաց Մեծաւորին: Իսկ Հոգ. Տ. Հայկազուն Վրդ. Արքանաճառի, ընկերակցութեամբ մի քանի Հոգ. Հայրերու, այցելեց Թոյն-Կաթոլիկ և Հայ-Կաթոլիկ Մեծաւորներուն և Մարոնիթ Եպս.ին:

— Երեկոյեան, Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, Անթիլիանէն հիւրարար Ս. Աթոռ ժամանցին Հոգ. Տ. Դարեգին Արդ. Սարգիսեան և Հոգ. Տ. Մեարոպ Արդ. Եւսմարթնեան: Հոգ. Հայրերը Տնօրէնական Սրբախոյանքի մէջ Պատարագ մատուցին: Տօնընէն ետք, Հոգ. Տ. Դարեգին Արդ. մեկնեցաւ Բշ. 18 Ապրիլին, իսկ Հոգ. Տ. Մեարոպ Արդ.՝ Դշ. 19 Ապրիլին:

● Ուր. 15 Ապրիլ. — Երեկոյեան, Քաղաքիս Ambassador Hotel-ին մէջ, Միւլֆիլին կողմէ, ի պատիւ Ս. Զատիկ տօնին առթիւ քաղաքս ժամանած Եւրոպ. Արքեպիսկոպոսին տրուած ընդունելութեան ներկայ գտնուեցաւ Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեանի, Հոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանանի և Տիար Կարպիս Հինգիւնեանի:

● Բշ. 18 Ապրիլ. — Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, Կէսօրէ առաջ ժամը 11-էն սկսեալ, Պատրիարքարան այցելութեան եկան, Քաղաքիս Վահմ. Մաթաւարըքը, Գայմադամը, Ս. Տեղեաց Ոստիկանապետը, Քաղաքապետը, Միւլֆիլին, Անցադրային Վարչութեան Տնօրէնը, Սէուտի Արարիոյ Հիւպատոսը, Պապական Նուիրակը, Անկիլլիքըն Եպս.ը, Մարոնիթ Եպս.ը, Լուտերականաց երէցը և Augusta Victoria հիւանդանոցի Տնօրէնը:

● Դշ. 19 Ապրիլ. — Թորգանանի Ն. Վ. Հիւ. տէյն Թագաւորի ամուսնութեան առթիւ, Կ.ա., Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, Հոգ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեան և Տիար Կարպիս Հինգիւնեան շնորհաւորական գացին Վահմ. Մաթաւարըքին:

— Կէսօրէ առաջ, Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, Պատրիարքարան շնորհաւորական այցի եկան յաջորդաբար, Ֆրանչիսկեանց Կիւսթատին, Հանգերմ Միարանութեամբ Լատինաց Ս. Գատրիարքին փոխանորդը, Հանգերմ Միարանութեամբ, Հապէշաց Եպս.ը, Դպտոց Ընդհ. Տնօնչը, Ասորաց Եպս.ի փոխանորդը, Հանգերմ Միարանութեամբ, Թոյն-Կաթոլիկ և Հայ-Կաթոլիկ Մեծաւորները, Յունաց Պատրիարքարանի ներկայացուցիչը, Հանգերմ Միարանութեամբ, Քաղաքի Ընդհ. Ոստիկանապետը, և այլ ականաւոր անձ. նաւարութիւններ:

— Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Գեր. Եպիսկոպոսներու և Հոգ. Հայրերու, Ս. Զատիկ տօնին առթիւ, շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Յունաց Պատրիարքարանին: Իսկ Հոգ. Տ. Հայկազուն Վրդ. Արքանաճառի, ընկերակցութեամբ մի քանի Հոգ. Հայրերու, այցելեց Դպտոց, Ասորաց և Հապէշաց Եպիսկոպոսարաններուն:

● Նշ. 21 Ապրիլ. — Առաջօրեան, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը վանական գործերով մեկնեցաւ Խարայէ և վերադարձաւ Դշ. 26 Ապրիլի Կ.ա.:

— Կէսօրէ ետք, Պատրիարքարան այցելութեան եկաւ Եկեղեցեաց Համալիարային Խորհուրդի Ընդհ. Քարտուղար Dr. W. A. Wissert Hooft, ընկերակցութեամբ տեղւոյս Անկիլլիքըն Եպիսկոպոսի փոխանորդ Canon Edward Evergի և ընդունուեցաւ Գեր. Տ. Սուրէն Սրբազանէն:

— Երեկոյեան, Անթիլիանէն հիւրարար Ս. Աթոռ ժամանեց Արմ. Տ. Վահրէ Բշ. Երրինեան և վերադարձաւ Դշ. 4 Մայիսին:

● Կր. 24 Ապրիլ. — Առաջօրեան, Թոյն-Կաթոլիկներու Անտիոքի Պատրիարք Ն. Ամեն. Մաթաւար Դ.ի քաղաքս ժամանման առթիւ, իրենց Եկեղեցեային մէջ ժատուցուած Ս. Պատարգին ներկայ գտնուեցաւ Գեր. Տ. Սուրէն Եպս. Քէմհանեան, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիւնեանի:

● Դշ. 26 Ապրիլ. — Կ. Վ., Նոյն առթիւ, Թոյն-Կաթոլիկներու Պատրիարքարանին մէջ սարքուած ընդունելութեան ներկայ եղաւ Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեանի և Տիար Կ. Հինգիւնեանի:

● Շր. 30 Ապրիլ. — Կէսօրէ ետք, Centre Culturel-ի կողմէ, Ecole Biblique-ի սրահին մէջ, Madame Odette Blanchi կողմէ ձեռնարկ տրուած բանախօսութեան ներկայ եղան Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիւնեան և Հոգ. Տ. Վապգէն Արդ. Գրգրայեան:

● Դշ. 3 Մայիս. — Կէսօրէ ետք, Ս. Աթոռ ժամանեց Անթիլիանի Միարաններէն Հոգ. Տ. Շահէ Վրդ. Անէմեան և մեկնեցաւ Ուր. 6 Մայիսի Կէսօրէ ետք:

● Գլ. 10 Մայիս. — Առաւօտուն, Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեանի, Հոգ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեանի և Տիար Հայկ Փէլիթեանի, այցելեց Ն. Վ. Հիւսէյն Ա. Թաղաւորին, շնորհաւորելու իր աւուսնաթիւնը և այդ առիթով, յաւուսն Հայոց Պատրիարքարանի և Յորդանանի Հայութեան, Նորին Վեհափառութեան շուիրեց երկու թանկարժէք վազոներ, Հազովիկոս Ժ. Ի. Ժամանակէն մնացած: Թաղաւորը իր քրտազին շնորհակալութիւնը յայտնեց եղած շուէրին հաւար որոնք իրենց տեսակին մէջ կը մնային բացառիկ:

● Եր. 14 Մայիս. — Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթ. Տեղապահ Բարձր. Տ. Խաչ Ս. Արքեպ. Ալապանեան, պատասխանելով Ս. Աթոռոյ Տեղապահ Ս. Հօր հրաւերին՝ առաւօտեան ժամը 10.30ին սգանաւով Գալանտիա իշաւ: Օղակայանին մէջ զմաւորուեցաւ Գեր. Տ. Սուրեն Սրբազանէն, Ժառ. Վարժարանի Տեսուչ Հոգ. Տ. Հայկազուն Վարդապետէն, Աւագ Թարգման Հոգ. Տ. Հայրիկ Վարդապետէն և Ս. Հրեշտակապետաց Վանքի Տեսուչ Հոգ. Տ. Վարուժան Վարդապետէն, ինչպէս նաև ոստիկանական անձնակազմէն:

Վանքի Աւագ Մուտքին՝ Բարձր. Սրբազանը ընթացիկաւ ուղևորուեցաւ Մայր Տանարը և Ս. Գլխաղբի վրայ ըրաւ իր ուխտը, Յետոյ, լերեր ընթացին երգով բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր Տեղապահ Ս. Հայրը, Գեր. Տ. Տ. Ռուբէն և Նորայր Սրբազաններուն հետ ողջունեց Ն. Սրբազանութիւնը և բարի զաւուստ մաղթեց Ս. Աթոռոյ թանկագին հիւրին, Խաչ Սրբազանին տրամադրութեան տակ զրուեցաւ Պատրիարքարանը, իր երուսաղէմ քնակութեան շրջանին:

— Նոյն օրը, Հնդկաստանէն վերադարձաւ Եաֆայի Տեսուչ և Խորալէի Ս. Աթոռոյ Ներկայացուցիչ Հոգ. Տ. Բարդէյ Վրդ. Ապատեանը: Հոգեւոր Հայրը, Տեղապահ Սրբազանի կարգադրութեամբ, հինգ ամիսներ առաջ հոգեւոր առաքելութեամբ Հնդկաստան մեկնած էր, հեռաւոր այդ գաղութին տանելու Հայ Եկեղեցւոյ և Ս. Աթոռոյ ողջոյնն ու խրախոյսը: Հայր Բարդէյ այցելած է Հնդկաստանի հայաշատ բոլոր կեդրոնները և իր խօսքին հմայքով և անձին քաղցրութեամբ հրահանգած ու տպաւորած է բոլորը: Սինի յաջորդ թիւին մէջ պիտի տանք իր տեղեկագիրը և իր տպաւորութիւնները այդ լքուած բայց պատուական գաղութի մասին:

● Ել. 19 Մայիս. — Կէսօրէ առաջ, Բարձր. Տ. Խաչ Արքեպ. Ալապանեան և Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, ընկերակցութեամբ Հոգ. Տ. Հայրիկ Վրդ. Ասլանեանի և Տիար Կ. Հինդլեանի, այցելութիւն տուին Ն. Վ. Երուսաղէմի Կառավարիչ Հասան Գէյ ֆէթիպի:

Ս.Ս. ՏԱՐՈՒՆ ՈՒՆՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Զատիկ տօնին առիթով, Երուսաղէմ այս տարի ունեցաւ հոգեւորաւորութիւն, աւելի քան նախնիքաց տարիները: Եկած էին մեծ մասամբ Միջին Արևելքի մերձակայ երկրներէն, ինչպէս նաև Յունաստանէն ու Ամերիկայէն: Մօտ երեք շաբաթներ անոնք ոչ միայն Ներկայ գտնուեցան եկեղեցական բոլոր հանդիսութեանց ու գրեթէ ամէնքն ալ Հազարդուեցան, այլև առաջնորդութեամբ Հիւրընկալ Հոգ. Տ. Վարուժան Վրդ. Գաղարանեանի, Հոգ. Տ. Հայկապետ Վրդ. Պայրամեանի և այլ Հոգ. Հայրերու, այցելեցին Ս. Թաղաքիս բոլոր Տնօրինական Սրբաօյրերը, ինչպէս նաև Բեկզեհէմ. Երէքով և Յորդանան գետ. ուր պէտք եղած բացատրութիւնները տրուեցան իրենց անխորհի Տօներէն ետք, անոնք հոգեպէս միխթառած վերադարձան իրենց տեղերը:

ԲԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ

Երուսաղէմի մէջ, Ապրիլ 24ի Կիրակի երեկոյ, տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Եղեռնի սգահանդէսը, կազմակերպութեամբ տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Միութեան: Սրուան բանախօսն էր Հոգ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչիւնեան:

Լուրջ և պատրաստուած յայտագրի մը իրազորմամբ ետք, խօսք առաւ Հոգ. Վարդապետը և քաղաքական իրադարձութեանց անդրադարձ մը ետք զրուատեց Հայրենեաց և Կրօնքի համար զոհուող մէկ միլիոն հայրենակիցներու նահատակութիւնը, Հակառակ քառասուն տարիներուն, որոնք հեռացուցած են մեզ այդ զմբխտ թուականէն, սակայն նահատակներուն յիշատակը մօտ է մեր սրտին և անջնջելի, վասնզի մեր հողային արգար իրաւունքները չեն հասուցուած տակաւին մեզի: Անոնց տրիական մասը օրինակելի աբարք մըն է ունէ հայա համար, որեւէ ժամանակ, Աւելցուցնաւ որ, անոնց զոհուիլ զիտնալն էր որ ծնունդ տուաւ վերածաղկեալ Հայրենիքի մը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ ԱԼԵՔ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԿՈԶԸ

Լ. Բ. Ը. ՄԻՈՒՅԵԱՆ 49րդ ՏԱՐԵԴԱՐԶԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ամեն տարի. Ապրիլ ամսուան ընթացքին. Հ. Բ. Ը. Միութեան հարիւրաւոր Մասնաճիւղերը անցնիմադրութեան տարեգործը կը տօնեն. Հայ Սփիւռքի ամէն վայրերուն մէջ. հոգեկան խոր զոհունակութեամբ. հաւատարմութեամբ. հաւանականութեամբ.

Եւրոպական երկիրներէն մինչեւ Լիբանան Սուրիա եւ Իրան. Եթովպիայէն մինչեւ Եդիպտոս. Հաւաքային Ամերիկայէն. Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Գանատա. ամէն ուր որ ճակատագիրը տարած է մեզ, այս ամենակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ. իրեն խրախուսիչ արտայայտութիւններէն մէկը մեր հաւատարման կեանքին. մեր ազգային զիտակցութեան եւ մեր ժողովուրդին կենսական կարիքներուն հանդէպ մեր ունեցած ընդհանուր շահագրգռութեան.

Հ. Բ. Ը. Միութեան վերելքը. 1936 Ապրիլ 15-ին իր հիմնադրութենէն ի վեր. անցեղ 49 տարիներուն կրնանք բռնի թէ անօրինակ երեսոյթ մըն է մեր մէջ. Ան ո՛րքան լայնօրէն իր սփոփանքը տարած անմարդկային բոլորգործեան մը զոհերուն, ո՛րքան զուրգուրանքով նուիրուեցաւ մեր անարեւելի խրախուսեալներուն պաշտպանութեան. ու հիմա ո՛րքան արդիւնաւոր եւ անհղով իր վճռական նպատակը կը բերէ մեր կրթական ու հայապահպանման գործին. ա՛յնքան աւելի մեծցաւ ու զօրացաւ, ու ա՛յնքան աւելի կ'աճի ու կը ծաւալի ամէն օր.

Անոր ողջայտար կը կազմէ Հայութեան այն ստուար զանգուածը. մօտաօրական. արհեստաւոր, առեւտրական ու մեծահարուստ, որ իրատես աչքով կը դիտէ զազոյթահայութեան վիճակը. մշուշոտ ու ցնքաւ. կան երազներնեւ չի հաւատար. հաւատածական պայքարներու ամբողջութիւնը կ'սփոփոյ. եւ կ'ուզէ ու ծերու համադրումով շինարարական աշխատանք կատարել.

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կեդրոնածիզ գորութիւնը. համաժողովուրդի ազգակն է նման բոլոր բարի կամեցողութիւններուն. Տարուէ տարի աւելի բազմազոյ իր անդամներուն ստուար թիւը. տեւականօրէն իր գանձը ճիւղացեալ մեծագումար առեւտածնունդութիւնները, մեր ժողովուրդին մօտ իր կոչերուն ու ձեռնարկներուն զտած սրտաշարժ ընդունելութիւնը վկայ են թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը համազգային մեծազոյն կազմակերպութիւնն է որով կրնայ հպարտ զգալ ամէն հայ.

Գալիք տարի անոր յիսնամեակի ամենամարտութիւնը պարծանքով պիտի լեցնէ մեզ ամէնքս. Գիտի խոկանքն ու սփոփանքը. յետագարծ անարկով մը տեսնելով այն հսկայ դերը. զոր այս օրհնեալ ընկերակցութիւնը ամբողջ կէս դար կատարած է՝ զրկանքով. տառապանքով ու սուգերով լեցուն մեր անցեալին մէջ. Գիտի խոկանքն ու զօտեւնդութիւնը. անսասան հաւատքը ունենալով թէ մինչեւ իր զարգացումը ան խոկալէս պիտի բլլայ պատկանելի ոյժ մը. եւ անառիկ ամբողջ պիտի դառնայ՝ իր գործերով՝ հայ լեզուին ու ոգիին. մեր հանձնարին ու սրբութիւններուն անկորուստ պահպանման.

Բարեգործականի հիմնական նպատակը եւ ամենօրեայ ձգտումը այս է — զազոյթահայութիւնը, իր ցիրցանքն վիճակին մէջ. զերծ պահել ուժացումի. այլասերումի ու օտարացումի սպառնալից վտանգներէն. անոր վրայ-ազգային գրոշմը պահպանել անաղարտ.

Մեր կազմակերպութեան հարիւրաւոր Մասնաճիւղերը, Ամերիկայի մէջ թէ արտասահման, զիտակ են Բարեգործականի իստալին ու անոր գործերուն. Ներկայիս կոչ կ'ընեն որ, իրենց սարքերի հանդիսութեանց մէջ այդ իստալով անգամ մը եւս լեցուն ու անով տոգորեն նաեւ իրենց բազմահազար անգամներն ու բարեկամները. այդ գործերուն վերաբար ընեն եւ զանոնք երկայացնեն մեր ժողովուրդին, որուն հոգիքը թեթեւեղեալ ու որուն ազգային կեանքը անխռով պահելու համար է միայն որ այս կազմակերպութիւնը գոյութիւն ունի.

Կոչ կ'ընեն նաեւ ամէն վայրերու մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան առաջնորդող Մարմիններուն ու ղեկավարուն, որ անդրադառնան թէ. որքան ալ որ արժէքի չափանիշով որակը բանակէն բարձր նկատենք, թիւը սուբիւնց մէջ այդ իստալով անգամ մը եւս լեցուն ու անով տոգորեն նաեւ իրենց բազմահազար անգամներն ու բարեկամները. այդ գործերուն վերաբար ընեն եւ զանոնք երկայացնեն մեր ժողովուրդին, որուն հոգիքը թեթեւեղեալ ու որուն ազգային կեանքը անխռով պահելու համար է միայն որ այս կազմակերպութիւնը գոյութիւն ունի.

Ամերիկայի մեր կեդր. Յանձնաժողովը անդուլ եւ անհղով մը այս տարուան ընթացքին 1394 նոր անգամ արձանագրեց եւ ծրագրած է Յօդակնական տարիին իր ընդհանուր թիւը բարձրացնել 10.000-ի. Գիտի ուզէի որ Ամերիկայի մէջ սկսած այս արշաւին օրինակը խթան մը բլլայ մեր բոլոր Մասնաճիւղերէր բազմահազար անդամներն ալ պիտի լեցունին նոյնքան աւելի պիտի ծառայէ ազգին. եւ անոր անձնաբարեկամական ողջոյնները կ'ողողեն մեր կեդր. Յանձնաժողովներուն. Շք. Յանձնաժողովներուն. մեր բոլոր Մասնաճիւղերուն ու անդամներուն. եւ կը մաղթեմ որ իրենց սիրելի Միութեան 49րդ տարեգործը տօնեն արժանապալի շուրջով եւ խանդավառիչ արդիւններով.

Նիւ Եորք. 4 Ապրիլ 1955

ԱԼԵՔ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ

Ի գիտութիւն երկսեռ հայ ուսանողներուն որոնք կը փափարին փարիզ գալ համալսարանական կամ բարձրագոյն ուսում ստանալու համար, կը յայտնենք թէ, փարիզի ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՌԵՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՏՈՒՆԸ կրնայ սենեակ հայթայթել իրենց, պայմանաւ որ զիմուսները տպեալ մասնաւոր Ֆրանսերէն խնդրագրով կատարուած ըլլան Հ. Բ. Ը. Միութեան փարիզի Գրասենեակին միջոցաւ. առ առաւելն մինչեւ Յուլիսի վերջը: Այս տպեալ խնդրագրիւնքը ստանալու համար գրել յիշեալ գրասենեակին ստորեւ նշանակուած հասցէով: Թեկնածուները իրենց խնդրագրին պարտին կցել իրենց պատասխան փարիզի Համալսարանական վերատեսչին մէկ հարցարանին որ արդէն իրենց գրկուած պիտի ըլլայ խնդրագրի քանածելին հետ:

Անոնք պարտին իրենց խնդրագրին միացնել նաեւ՝

1. — Բժշկական վկայագիր մը՝ որ երեք ամիսէ առաջ տրուած ըլլալու է:

2. — Փարիզեան համալսարան մը կամ բարձրագոյն վարժարան մը արժանագրուած ըլլալը հաստատող վկայագիր մը, լիսէները Բարձրագոյն Վարժարան չեն համարուիր:

3. — Չորս նկար, զիմացէն քաշուած՝ ինքնութեան նկարի ծաւալով:

Անհրաժեշտ է որ թեկնածուն տիրացած ըլլայ Ֆրանսական պաշտօնի կամ անոր համագոր ուսման վկայականի մը. ինչ որ արդէն յայտնած պիտի ըլլայ խնդրագրին մէջ:

Ուսանողին կը տրամադրուի առանձին կամ երկու հոգինոց սենեակ մը: Առ այժմ տրամադրելի առանձին սենեակ չկայ, որով նոր թեկնածուները պիտի քաւականանան երկու հոգինոց սենեակով:

Համաձայն Գայմառագրութեան. Մարի Նուպար Ուսանողական Տան մատակարարութեան պատասխանատուն է Ոստանի Ֆրանսական վարչութիւնը, որ Տան ծախքերը կը հոգայ ուսանողներէն զանձուած վարձքերով: Ըսել կ'ուզենք թէ ձրի սենեակ չկայ:

Թեկնածուներուն կը յանձնարարուի ըստ կարելոյն կանուի ներկայացնել իրենց խնդրանքը, որպէս զի քացր չմնան:

Մեծապէս ցանկալի է նաեւ որ թեկնածուները իրենց ուսանողութեան բովանդակ տեւողութեան համար նախապէս ապահոված ըլլան նիւթական անհրաժեշտ միջոցները:

Ընենք անմիջապէս թէ փարիզի մէջ ուսանող մը ապրելու եւ ուսանելու համար ամսական առնուազն 25.000 Ֆրանքի պէտք ունի: Առանց այդ նուազագոյն պատրաստութեան դառն յուսախաբարութիւն եւ վտանգաւոր զրկանքներ միայն կը սպասեն հայ ուսանողին փարիզի մէջ:

Փարիզ. 31 Մարտ 1955

Դիւան Հ. Բ. Ը. Միութեան
Եւրոպայի չեղր. Յանձնաժողովի

Համաձայն Հիմնարկութեան նախնադրին, այս Հիմնադրամով քաջալերուելիք արհեստագիտական ուսումներն են, Տարտարապետութիւն, գործական երկրաչափութիւն, բիմադիտութիւն, մեքենագիտութիւն, էլեկտրագիտութիւն, Տարտարաբուսական գծագրութիւն. Ռատիօ, կտաւագործութիւն, ժամագործութիւն, կահագործութիւն եւ համանման արհեստագիտական ճիւղեր:

Ըստ միեւնոյն նախնադրութեան, իրաւարանութիւն, բժշկութիւն, նկարչութիւն, երաժշտութիւն, գրականութիւն, մանկավարժութիւն եւ այլ մտաւորական ազատ ասպարէզներու պատրաստող ճիւղերը դուրս կը մնան քարերարին առաջադրած եւ պարտադրած նպատակներէն:

Թեկնածուները պարտին գիտնալ թէ տրուելիք ուսումնաթոշակները ամբողջական չեն. այլ սահմանաւորուած են հոգալու միմիայն արհեստագիտական վարժարանին կողմէ պահանջուած տարեթոշակը, դասուած են հոգալու միմիայն արհեստագիտական վարժարան երթելիք ծախքերը պիտե՞ն սահմանին մէջ: Գրքերը, դպրոցական գործիքները եւ տունէն վարժարան երթելիք ծախքերը պիտե՞ն սահմանին մէջ: Ասոնցմէ դուրս բոլոր ծախքերը, այսինքն՝ քնակութիւն, սնունդ, հագուստ, բժշկական խնամք, եւ այլն, պիտի ապահովուին ծնողաց կամ անոր պաշտպանութիւնը ստանձնող անձերու, հաստատութիւններու կամ ընկերութիւններու կողմէ:

Հիմնարկութեան նիւթական քաջալերութիւնը երեք տարիէն աւելի չկրնար տեւել:

Հիմնադրամի թոշակներէն կ'օգտուին չքաւորութիւններին հաստատուած եւ ծագումով հայ ընդունակ ուսանողներ:

Թեկնածուն, որ առնուազն 15 տարեկան ըլլալու է, պարտի քաջահմուտ ըլլալ Ֆրանսերէն լեզուի, անկախաբար Հայերէնէն զոր պարտի գիտնալ կամ սորվիլ:

Թոշակի խնդրանքները ուղղուելու են Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի չեղր. Յանձնաժողովին ստորեւ նշանակուած հասցէով, իւրաքանչիւր տարուան Մարտէն մինչեւ Յուլիսի վերջը, մասնաւոր տպեալով խնդրագրով մը որ կանխաւ կը զրկուի փափաքողներուն Միութեան փարիզի գրասենեակին կողմէ. լեցուե-

